

The Project Gutenberg EBook of Omatunto, by Juhani Aho

Copyright laws are changing all over the world. Be sure to check the copyright laws for your country before downloading or redistributing this or any other Project Gutenberg eBook.

This header should be the first thing seen when viewing this Project Gutenberg file. Please do not remove it. Do not change or edit the header without written permission.

Please read the "legal small print," and other information about the eBook and Project Gutenberg at the bottom of this file. Included is important information about your specific rights and restrictions in how the file may be used. You can also find out about how to make a donation to Project Gutenberg, and how to get involved.

****Welcome To The World of Free Plain Vanilla Electronic Texts****

****eBooks Readable By Both Humans and By Computers, Since 1971****

*******These eBooks Were Prepared By Thousands of Volunteers!*******

Title: Omatunto
Saaristokertomus

Author: Juhani Aho

Release Date: July, 2005 [EBook #8494]
[Yes, we are more than one year ahead of schedule]
[This file was first posted on July 16, 2003]

Edition: 10

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

***** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMATUNTO *****

Produced by Robert Connal and the Online Distributed Proofreading Team.

JUHANI AHO

OMATUNTO

SAARISTOKERTOMUS

I

Oli taas niinkuin aina, harva se päivä mutta varsinkin silloin, kun meri myrskysi ja taivas satoi eiköollut menemistäulapalle eikäviitsinyt muuhunkaan ryhtyä--oli turinaa ja tarinaa siitäsamasta, satoja kertoja vatvotusta, vanhasta, mutta kuitenkin yhäuudesta--merestäja sen saaliista. Niistäoli aina ehtymään puheenaihe, entisistähyivistäja nykyisistähuonoista--mutta varsinkin silloin, kun oli joku vieras, niinkuin nyt sääpitävämoottoriherra, joka viitsi kuunnella ja jolle siis oli hauska soittaa suutaan.

Moottoriherra, iso, mustapartainen mies, suupielessäpaksu sikari ja kasvoilla salamyhkänen hymy, vaikenee ja täyttääistuen selkäkenossa seinävasten, jalat pitkälärojottaen. Tjähpuhuu ja maistaa, nousuviinassa viittiloiden. Hän on harvahampainen, pitkäja luiseva, poskilla viinan ja ahavan ikuinen puna.

--Niin, nähkää, mikä olisi meidän ollessa ja eläessä jos olisivat ajat, niinkuin olivat ennen. Mikä olisi konsti rakentaa ja laittaa, jos laivat ajaisivat karille, niinkuin entisinähyvinäaikoina. Mutta ajaakos ne enää Pthyi!

--No mutta, pappa hyvä et nyt sylkisi vieraan saappaille.

--Ole vaiti ... enhän minäsaappaille ... ylihän se meni....

--Vieras antaa anteeksi ... isäon semmoinen porsas.

--Ei se mitään ... eläkön vapaus! nauroi vieras, vatsa hyllyen.

--Porsas? Sano: sika! niinkuin oikeastaan tarkoitat ja niinkuin sanot silloin, kun ei ole vieraita....

--Maljanne, vaari ... elkäunhottako lasianne.... Onko emäntätyttäenne?

--Onhan se, ja tämäSöderling tässä--minun nimeni on Saukko tämän saaren mukaan, jossa meidän suku on ikänsäelänyt--tänävähän nahjuksen näkönen mies, on hänen miehensä ja tuo kivulloisen näkönen tyttötuossa on heidän tyttärensä ja tämäpitkäpoika on heidän poikansa, ja se herraspiian näkönen tyttö joka toi kahvia, on olevinaan muka hänen morsiamensa ... vaan hiisi tiesi, milloin pääsevä menemään yhteen, kun ei ole minkäpäälle mennä Se oli merillä tämäKalle poika, ja silläoli jo rahaakin, mutta meri vei kaikki.

--Ei nyt vieras viitsi kaikkea kuunnella.

--Päivastoin. Terve!

--Terve, terve! Tänään hyvää oikein hyvää... Vai tänäse nyt on sitä viskiä... olen usein kuullut, mutta en ole ennen itse maistanut. Niin, nähkäs ... mitäminä... niin, sitäminä ettäjos olisivat ajat niinkuin olivat ennen, niin mikä olisi konsti olla ja elätääläkin, rakentaa ja laittaa.... Ennen saatiin pelastaa ja anastaa ja tallettaa, ei sitä vuotta, ettei joku laiva karahtanut karille. Mutta nyt ne eivät enää koskaan käy karille, olkoon myrsky millainen tahansa. Eikäniitäole myrskyjäkään niinkuin ennen. Kyllähän sielläpihisee ja puhisee, ryskääja raiskaa ja on olevinaan helkkarinmoinen herranilma niinkuin nytkin....

--Ukki! kuuluu kivulloisen tytön lempeän moittiva ääni tuvan perältä ikkunan alta, ja suuret ruskeat silmät vähtivät esiin kalpeista kasvoista. Mutta ukko jatkoi, niinkuin ei olisi kuullut:

--Vaan ei siitänykyaikana enäämitään oikeata repeä Ja vaikka joskus repeäsikin ja puskisi niin, ettei kalliolla pystyssäpysy, niin aina ne saakelin höyrylaivat päänsäpäjävä meressämelkein millaisessa tahansa. Sillämikäniilläon häänamonine masinoineen ja vedenpitävine eri osastoineen ja kaksinkertaisine pohjineen. Ja kun on majakoita ja loistoja ja kummeleita ja senkin seitsemiähärykötäjoka karilla niinkuin kaupungissa lyhtyjä... Viime kesästäse nyt on Hylekarillakin, ainoalla, jolle vieläjoskus saattoi karahtaa.... Se ulvoo, hullu, niinkuin olisi maailman loppu tulossa, niin pian kuin vähänkään ajalehtii usvaa meressä ja kuuluu siellänyt olevan telehvoonikin. Ja mitäsiitäon hydyä jos joskus karahtaisivatkin kiinni--sekin engelsmanni, joka kolmanna kesänä selväläpäväläjä melkein tyynessässäsalaski puolitahallaan vanhan ruostuneen romukoppansa tuohon Revon nokkaan ... niin ennenkuin täätä ehdittiin sinne, niin jo olivat ne saakelin räveliläset siinäkuin lokit hylkeenraadon kimpussa. Niin se on, ja köyhäsaariston mies, jonka pitäsi merestäeläjä saa pyyhkiändätäsälyettyväsuutaan jollain djyisellä koneräsyllä jonka suurten ihmeiden edelläehkäjoskus sattuu löytämään ryssä panssarilaivan vanavedestä

--Onhan nyt sentään muutakin löydetty ... onhan silloin tällön, pappa, muutakin löydetty, sanoi emäntä

--En minänyt viitsi ottaa lukuun muutamata tukkipuuta, joka milloin kulloin pääsee irti jostain kotkalaisen tukkilautasta. Eihän ole viisiin vuosiin tullut sen vertaa, ettäolisi saanut edes tupansa laudoitetuksi.... Kohta ei saa puutavaraa rahallakaan, kun vaativat pystyssämetsässäkaksi markkaa syleltä Pthyi!

--Kas, nyt se meni omille saappaille. Saanko minä Emma, sylkeäedes omille saappaille?

Tupa vastasi nyt naurahuksella, ja kalpea, totinen tyttökkin tuvan perällä hymähti.... Silläoli totta, kaikkien tietämääjätunnustamaa totta, mitä ukkovaari nyt jutteli.

--Eikösitten kalastus mitään anna? kysyi herra.

--Kalastus ... niin herra luulee, mutta jos minäsaan sanoa, mitäkalastus on tähän maailman aikaan, niin se on yhtäpaljon kuin ei mitään. Sitten kun sisäsaaristossa keväällä otetaan isolla rysällä kaikki kutukala, niin ei tällä ulkona saa suomuakaan. Ja jos joskus saakin, niin eihän sillä ole hintaa. Ennen kelpasi mikä tahansa ja miten tahansa, kun häntävain sulloi nelikoihin ... nyt on rivitettävä ja sokeroitava ja ryyditettävä ja reuteroitava. Ei me tällä semmoiseen joudeta eikäme tällä semmoista osata. Ei tällä mikään käy eikä tällä mikään enää kannata eikä menesty.

--Ja ennenkö oli kaikki toisin? sanoi herra.

--Ei sitä vuotta, ettei joku purjelaiva tai kaljaasi tai jaala karahtanut jonnekin kiinni. Ei tänämeidän saaristomme kyllä ollut parhaita haaveripaikkoja silloinkaan, mutta aina sitä tuli tälläkin toimeen. Tuli lautaa, tuli lankkua. Jokainen huone tälläsaarella on kyhätty meren tuomista puista. Täälläkin tuvassa ei ole yhtäainoata ostettua hirttä. Tuli kerrankin kokonainen kajutta kelluen-- tuo tuossa kalliolla, jossa nyt Helga asuu kesäsin. Tuli sydäviä tuli juotavaa ... kerran tuli kokonainen konjakkitynnöri, tuli jauhoja, leipiä... kerran tuli laatikko rusinoita.

--Minäolin pikku tyttösilloin, kertoi emäntä ja muistan, kuinka äiti keitti vuoden pitkän toisella padalla potattipuuroa, toisella rusinasoppaa.

--Tuo kahvipannu tuossa tuli kelluen vettäpitkin ja sumppi oli vielä sisäissä

--Meri sai ja meri antoi ja merellä oli mitääntaa. Nyt sillä ei ole mitään antaa ja se ulvoo kuin näkänen susi.... Yhden ainoan laivan rikistäsaattoi ennen vanhaan saada huoneen, suuren kuin salin. Naapurilla tuolla--joka muuten ohimennen sanoen on maailman suurin roisto, haaskakorppi, ruumiinryöstäjä--sillä on kokonainen nuottikota masto- ja raakapuista rakettu. Entiseen aikaan eli koko saaristo hyvin, paremmin kuin manner ... isäntän torpparit elivät tällä ylpeämmin kuin isäntä itse; kun hyvin sattui, tulivat meiltä rahaa lainaamaan.

--Ei meiltä pisti emäntä Papalla ei ole ollut milloinkaan rahaa lainata... meillä ryypätiin, mikä muualla lainattiin.

--Siinä sanoit toden sanan.... Ja miksei olisi ryypäty! Minä ryypäsin jo pikku poikana ... en muista sitä aikaa, milloin en olisi ryypännyt ... siitä on jo siksi pitkä aika.

--Oletteko jo vanhakin?

--En tiedä niin tarkoin, mutta kahdeksatta kymmentä jo käyn ja käyn kunnialla, sillä minä en voi vielä tulla niin pähini, etten pysyisi pystyssä paitse talvella kaljamalla, sillä kaljamalla minä en enää pysy kohdallani kahdella jalalla--neljäkäyllä... ja sehän on sama, kunhan

ruuheen pääsee.... Ruuhessa minäpysyn ja istun ja soudan, niin etteivä koskaan tiedä olenko päässäni vai enkö Meilläoli kerran kesy hanhi, minäsydän sille viinaan kastettua leipää... maissa se ei päässyt mihinkään, mutta meressäpäjäsi mainiosti. Maissa se pyöri paikoillaan kuin hassu, mutta kun minähiivasin sen mereen, niin lähti menemään kuin moottori, suoraan niinkuin olisi ollut köi alla eikämaha litteäkuin ruuhen pohja, vaikka sitten menikin pääpahkaa kallioon ja siihen jä. Mutta minäen jää Minäryyppäsin ja kaikki ryyppäsiivä ja voivat siitä hyvin ja elivä vanhoiksi ja saivat paljon lapsia niinkuin Israelin patriarkat. Ne olivat aikoja ne! Terve taas, herra ... herra ... jaa, en tiedä... tässä on juotu vieraan viskiviinoja enkävielätiedä kuinka kunnioittaa, silläpäätäpäni ei osaa koskaan niin tarkkaan arvata....

--Konsuli....

--Konsuli, kauppaneuvos ... jotain semmoista minäajattelin vehkeistä päätän. Mahdatte olla mahdolloman rikas, kun on semmoinen venhekin vain huvin vuoksi. Milläkeinolla herra konsuli on rikastunut, jos saan luvan kysyä?

--Se on meri, joka on tehnyt minut rikkaaksi.... Toivotaan, ettämeri teistäkin vielätekee rikkaan.

--Toivotaan--hahahah! ... toivotaan, ettänousisi semmoinen myrsky, ettei ole vielämoista ennen nähty, toivotaan, ettäse sammuttaa kaikki majakat ja pyyhkääse teidän laivanne tänne meidän rannoille ... hahah!

--Malja sen päälle!

--Malja sen päälle, konsuli! Käykön, niinkuin herra konsuli itse tahtoo ja toivoo! Hahah!

Kaikki nauroivat pilalle, mutta jokaisen silmässäoli pohjimmaisena totisen toivon kiilto.

Emäntäkatsoi kuitenkin asiakseen kursailla.

--Ei herra konsulin pidäuskoa, ettäukko tarkoittaa kaikkea, mitäsanoo.

--Enkötarkoita! Varmasti! Miksen tarkoittaisi? Toivot itsekin, ettämeri antaisi. Ottaisit kuinka paljon vain saisit. Kyllärusinasoppa yhä vieläkin sinulle maistuisi. Eläsiinäviittilö naamallasi. Herra kyllä ymmärtäämeidän tarpeemme ja suopi meille mielellään ... eiköniin?

--Niinpätietenkin.

--Siinäsen nyt kuulit! Herra ajattelee niinkuin minäkin.

--Ei saa kuitenkaan toivoa toisen vahinkoa eikähäluta itselleen toisen tavaraa, virkkoi Säterling, sovittavasti hymähtäen.

--Ei se ole kenenkään toisen tavaraa, joka on kerran meren. Se on meren asia, mitäse antaa ja mitäse on antamatta. Se on meri, joka ottaa siltä

jolta tahtoo, ja antaa sille, jolle tahtoo ... ottaa niiltä joilla on liikaa, ja antaa niille, joilla ei ole tarpeeksi. Ennen vanhaan rukoiltiin kirkoissakin, että jumala antaisi laivain ajautua maihin.

--Rukoiltiinko?

--Niinkuin ainakin hyvävuodentuloa. Nyt ne eivät enää kirkoissa rukoile, mutta minä rukoilen vieläkin, kun sille päälle satun.

--Elänyt, isä...

--Voi, voi, ukki....

--Rukoilen minä... hiljaa, kirkossa, kun sinne joskus satun ... passaan päälle, kun pappi papattaa hyvän vuodentulon puolesta. Ja hyväolisi, jos muutkin rukoilisivat. Kun ei haaksirikkoja jumalalta rukoilla, niin sentähden hän ei niitä lähettä.

--Pappa....

--Ukki....

--Herran ei pidä kaataa sille enempää

--... Elä ole olevinasi, Emma! Ota sinä esimerkkiä vanhasta isästä, ja kun ensi kerralla menet kirkkoon, niin mene ja tee samoin ... ja kuka tietää etkö jo ole tehnytkin ... uhria olet varmaankin tehnyt, koska ätisikin teki, mutta et liene tehnyt sitä tarpeeksi asti kirkolle, koska ei ole ollut apua.

--Mitä uhria? kysyi herra uteliaasti.

--Ilman se vain.

--Lahjaa semmoista, taikaa ... jotta jumala antaisi meren antaa ... kalaa, lintua ja mitäpä hän, sen semmoista ... ja hyvälehmän antia ... pikku taikaa semmoista, niinkuin naisilla on tapana.

--No, nyt en minä kehtaa kuunnella! sanoi emäntä punastuen.

--Ja mitä pahaa siinä olisi! Enhän minä etkä hän sinä... emmehän me pyynnöllämme häntä miinkään pakota. Saahan se silti tehdä mitä tahtoo. Minähän vain hänelle huomautan, ehdotan. Eihän hänen tarvitse tehdä niinkuin minä pyydän. Mutta jos hän kuulee rukoukseni ja esimerkiksi antaa laivan joutua haaksirikkoon, niin silloin se kyllä on merkki siitä että jumala tahtoo tehdä niinkuin minä tahdon.

Tänämeni jo ukinkin puheiksi niin pitkälle, että näytettiin--jo vieraankin vuoksi--olevan aika saada hänet lopettamaan.

--Siellä kihtyy yhä vesi nousee, sanoi emäntä Saa nähdä pitkö papan pieni ankkuri hänen venhettä. Jos annatte Kallelle aittanne avaimen, niin hän menee noutamaan sen isomman ankkurinne.

--Kylläse pitää Anna kiihtyvään. Ehkäse onkin kohta semmoinen, että kykenee pyyhkimään kansilastia mereen, jos on mitäpyyhkiä Ehkäsiellä ainakin jokin Viron potattiijahti pianaikaa heittäähänpyllyä Ja jos hyväherra vieläantaa sumun, niin voi sieltätulla se suuri kolmimastoinenkin, ja silloin meillätaas on herran päivä. Ei se kovinkaan kummaa tuulta tarvitseisi, kun se vain oikein tahtoisi.

--Kuka se? kysyi konsuli.

--Se ... se, sanoi ukki, iskien silmää

--Mitävaari sitten oikein toivoisi sieltätulevan?

--Mitäkö? Herra kysyy, niinkuin olisi herran vallassa antaa. Herra on niin pirullisen näkönen kuin itse paha. Minäolen nähnyt hänet ja minätiedän, minkänäkönen hän on. Hän on hyvin paljon tuommoisen koukkunokkaisen ja mustasilmäsen kaupunkikonsulentin näkönen. Mutta häneltäme emme mitään tahdo. Jos mieli jonkun antaa, niin se on sen toisen annettava.

--Nyt se jo näkee näkyjä

--Sanokaa nyt kuitenkin, mitätoivoisitte hänen antavan, kuka hän sitten liekin.

--En tahtoisi kuin yhden ainoan asian. Jolla on se, hänelläon kaikki. Lekkerin, joka heruisi läpi vuoden, kesä, talvet, ehtymätä... litran viinaa viikossa.

--Tietysti! Ja sitälekkeriävarten pitäsi laivain tehdähaaksirikkoja! nauroi emäntä

--Minävastaan, kun herra kysyy.

--Mitä te muut tahtoisisitte, jos saisitte? kysyi konsuli, kääntyen yhtäkkiätoisten tuvassa olevien puoleen.

Ja oli niinkuin jokainen jo olisi tehnyt itselleen sen kysymyksen ja siihen vastannut. Huumaus odottamattomasta onnesta oli taas saanut heidä valtaansa, nyt niinkuin joka kerta ennenkin, kun siitätuli puhe ja kun ukki sitäkorvaan päisti. Se kultti ainaisena sammumatonna hiilloksena silmäpohjassa ja lehahti helposti liekiksi ryppyisimmillekin poskille.

--Minätahtoisin lehmän, joka antaisi kymmenen litraa päivässäja jolle ei tarvitsisi koskaan heiniäostaa! Joka eläsi syömätäja lypsäsi läpi vuoden poikimatta.

--Ottaisit kaksi yksin tein, kun kerran saat.

--Entäte?

--Minätahtoisin, hymähti Söderling ... hymähti, niinkuin olisi ollut vain leikki kysymyksessä mutta lausui samalla, ääni hiukan vavahtaen,

hartaimman haaveensa.... Minätahtoisin semmoiset verkot, jotka eivät koskaan repeisi, ja semmoisen venheen, joka ei koskaan lahoisi.

--Tietysti, ettei tarvitseisi talvella pannaksesi tikkua ristiin, ei paikataksesi eikäkorjataksesi! Kullakin omat ilonsa. Entäsinä Kalle!

--Anna minäsanon, mitäsinun pitäsi saada! huudahti Helga. Sinun ja Hannan pitäsi saada uusi tupa, uusi oma venhe, uusi oma ruuhi ja kaikki kalavehkeet uudet.

--Antakaa meille moottori! sanoi Hanna.

--Päästäksesi joko tuulella kaupunkiin? pisti emäntä

--Niin, viemään niitäkaloja, joita te saatte uusilla verkoillanne, ja sitämaitoa, jota uudet lehmänne lypsää

Kalle, totinen, hiljainen poika, hymähti:

--Ei toki niin paljoa.

--Kylläse siinäyhdessämenisi, sanoi ukki. Kun meri kerran rupee antamaan, niin antakoon samalla täyden sylyyksen.

--Entäsinä Helga?

--Minäen tarvitse mitään, sanoi tyttölyhyesti ja ikäänkuin torjuen.

--Kylläsinäkin ... ota, kun saat.

--Minulla on kaikki, mitätarvitsen.

--Hänpätässäjuuri tarvitseisikin, sanoi hänen ätinsäyhtäkkiä totisesti, vieraan puoleen kääntyen. Sairas keuhkotautinen raukka, jonka pitäsi saada rohtoa ja hoitoa ja päästälveksi maihin.

--~iti, minäen tahdo tättämihinkään, vaikka pääsisinkin, minulla on tälläikäkin puolin hyvä

--Kesä vielämenettelet, mutta talven pitkän ryit niin, ettäsydäntä särkee. Voi, voi, mitäme, aika-ihmiset, hourailemme, ei meri meille mitään tuo.

--Se tuo! Minäuskon, ettäse tuo! Tuokoon vain minullekin, jos te, äti, vättämätätahdotte!

Konsuli oli kaivanut taskustaan kynän ja kääntynyt pöytänsä pän.

--Vai niin, vai sellaiset olisivat viimeiset vaatimukset suuresta odottamattomasta onnestanne, sanoi hän. Eihän nuo aivan mahdottomiin mene. Lasketaanko pilanpäten, mihin summaan unelmanne rahaksi muutettuna nousisi....

--Saisihan tuon laskea. Olisi hupaisa tietää

--... että mitä meri teille teidän mielestänne on oikein velkaa?

Kaikki tulivat, heti pilaan antautuen, Uteliaina pöydän luo, huulet hymyssä mutta silmän pohjassa toden kiilto, niinkuin lapsilla, jotka eivät ole varmat siitä onko joulukukko totta vai leikkiä

--Vanhan herran viina, litra viikossa à 2 markkaa litra, siis 2 x 52, yhtä paljon kuin 104 markkaa vuodessa. Elinkautinen viinaeläke tekisi ehkä noin ... kuinka kauvan aiotte vielä elää?

--Jos saan vakituiset viinat, elän minä vähintään kymmenen vuotta.

--Eläte enemmänkin, jos pidätte säästän.

--Kyllä minä juon kerrallaan kaikki, mitä on, mutta kyllä litra viikossa kymmeneksi vuodeksi sentään riittää

--Se oli se ... noin 1000 markkaa. Sitten tulee emännän läpi vuoden lypsääläelmä... mistä semmoinen saadaan ja millä hinnalla?

--Läpi vuoden lypsääläelmäön kaksi lehmää... kun toinen on ummessa, niin toinen lypsää

--Yhteensä ehkä 400?...

--Kyllä ne sillä saa.

--Sitten tulee teidän aina uudet verkkonne, Söderling? Paljoko niihin tarvitaan?

--Jos saan 100 markkaa vuodessa rihmoin, niin tulen hyvin toimeen, kun itse kudomme.

--Se olisi noin 2000:n korko.

--Ai ai!

--No, ei se nyt niin paljo.

--Paljonkos sitten tarvittaisiin nuorten kodin perustamiskustannuksiin?

Kalle arveli saavansa kaikki, mitä tarvitsi, 1000 markalla.

--Pannaan varmuuden vuoksi 2000.--Kaiken kaikkiaan siis noin 4000 markkaa.

--Kas kuinka pian se sai sen lasketuksi.

--Mutta Helgahan jä ilman.

Emäntätuli pöydän luo, aivan niinkuin olisi totinen tosi ollut kysymyksessä

--Jos Helga saisi kaksikaan sataa markkaa, niin hän pääsisi lääkiin ja saisi rohtoja niin paljon, ettäkylläriittäisi, ja minäveisin hänet talveksi pois tättäkuivempaan paikkaan, koska semmoiset taudit kuin hänen kuuluvat paranevan maissa.

--Siis vielätänän tytön osa eli, kun summa pyöristetään, 4500 markkaa....

--Ollappa tuossa pöydäläse raha!

--Tehdäppäjoku laiva haaksirikon! nauroi herra, pistäen kynänsäliivin taskuun.

--Kuulkaa, herra konsuli--saanko sanoa? sanoi Söderling. Pitäsi saada vielätoiset puolet lisää Jos kerran antaa, niin antakoon semmoisen summan, ettävoitaisiin ostaa koko tänäsaari, sekämeidän oma puolemme ettäKorsun puoli.

--Luuletko, ettäisäntämösi? sanoi Söderlingska.

--Mösi se! kylläse mösi! innostui Söderling. Joka kerta kun häntä kirkolla tai kaupungissa tapaan, hokee hän: »Osta sinäminulta se saari, niin sillähän hänestäpäset. Minäen tahdo häntähää kun arentinsa kerran maksaa, mutta kun saari on sinun, niin annat Korsulle semmoisen potkun, ettähänestäpäset!»

--Kuka on Korsu?

--Naapuri ... tuossa toisessa päässäsaaren, sanoi Söderling.

--Maailman suurin roisto! Verkkovaras! Salakalastaja! Sala-ampuja! Merirosvo! Ruumiinryöstäjä puhkesi ukki.

Mutta emäntäotti häeltäsanana suusta:

--Sitäei voi sanoa, mimmoinen mies se on, silläsemmoinen se on. Sittenkuin ne tulivat tänne, ei ole muilla ihmisilläollut rauhan päivä nällävesillä Anastaa kaikki kalapaikat, valtaa kaikki lintukarit, pelätääpois hylkeet, kun niitämuut vaanii. Vaakkuu kuin haaskalokki kaikilla vesillä vie saaliin nenän edestä... eikölie siellänytkin.

--Ei tuo toki tässäilmassa, arveli Söderling.

--Saat nähdä ettäon, sanoi ukki ... jos ehkälytäsä jonkun hukkuneen, jolta saisi saappaat jalkaansa.

--Elkänyt toki....

--Niitäkenkiä jotka silläoli jalassa kolme vuotta sitten, se ei ollut voinut saada mistään muualta kuin merestä mutta meri ei tuo kenkiämuuten kuin ruumiin mukana.... Vedäppä ruumiin jalasta kengä ... otappas kuolleelta hänen omansa ja jäähänet vesien vietäväksi!

--Onkohan nyt niin suuri ero, mistäottaa, kun kerran merestäottaa!
puhkesi yhtäkkiäHanna.

--Eläpuhu niin, hyvälapsi, et sinänyt kuitenkaan sitätarkeitä, torui
Söderlingska.

--Onhan se melkein aina jonkun kuolleen omaa, joka meressäajelehtii ...
pitipähän siitäkiinni tai oliapa hän sen päästännyt ... eihän siinä
oikeastaan ole suurtakaan eroa.

--Kylläsiinäon ero ... sinä kaupunkilaistytöt et nätäymmärä mutta
kylläsiinäon ero. Elänyt koetakaan puolustaa Korsun tekoja.

--Eihän se nyt teekään sitätosissaan, sanoi Söderling.

Hanna nakkasi niskaa ja nousi ja meni ulos. Hän näkyi menevän rantaan,
herran moottorivenheen luo. Kulettaja kutsui hänet sisään kädestäauttaen.
He istuivat ensin perässä sitten Hanna pujahti kajuttaan, tuli sitten
sieltätaas ulos ja istahti vastapäätänuorta, kiiltonappista miestä sen
hakkailtavaksi--minkäkaiken Kalle voi nähdäikkunasta, toisten jatkaessa
tarinataan.

--Olisi se jutkaus, puhui taas ukki.... Olisi se koko potkaus! Minäen
näki selväpäväenäelänässäni, jos auttaisi onni niin, ettäse mies
joutuisi pois tätsaarelta!--Herra, kuulkaa! Mikäsiinäon, ettei tässä
maailmassa milloinkaan tapahdu se, minkäoikein pitäsi tapahtua? Osaako
herra sen sanoa?

--Enhän tiedä... mutta kyllähän aina väiin tapahtuukin. Ja voihan nytkin
tapahtua. Terve! Toivokaamme, ettämerelläon ja ettämeri antaa ... että
joku suuri laiva--niin pian kuin suinkin--tekee haaksirikon ja ajautuu
tänne teidän rannoillenne.

--Ei nyt sentään aivan haaksirikkoa, sanoi Söderling, koettaen sanoa sen
pilalla ... ei toki haaksirikkoa. Kunhan edes niinkään, ettäesimerkiksi
olisi eksynyt usvassa välätäjä saisi opastaa sen oikeaan ja kapteeni
antaisi siitäpalkkioksi hyvän sikarin--olisihan sitäsiinäkin.

--Taikka sitten sillätavalla ... mikäteititseenne eniten miellyttää

Herra hymähti ja nousi, jokaisen tuvassaolijan seuratessa häntäkasvoilla
kysyväilme, huulilla epäpäänänen hymy. Laskiko hän leikkiävai
tarkoittiko totta? Silläoli suupielessäsyväjuova, silmän ympäryys oli
musta ja silmä olivat tuuheain kulmakarvain varjossa. Oliko se ehkä
pitänyt heitäpillkkanaan?

--Joko vieras lähtee? Ei suinkaan tähän ilmaan?

--Eiköhän ole jo aika lähteä Ei se taida siitätalttua.

--Kylläse vain yhäon niinkuin yltyämään pän.

--Sisäaaristossa me kuljemme missäilmassa tahansa, kun vain näemme

merkit, ja nehän me nyt näemme.

--Se on hieno kulkuneuvo, jonka ei tarvitse ilmoista väittää...

--Laskee laineilla kuin linnun poika, kokka ilmassa kuin kaula, perä vedessäkuin räpylä ... sitäoli hauska nähdäksken, kun tulitte....

--Mahtanee maksaa semmoinen?

--Kyllähän se jotain maksaneekin.

--Useita tuhansia?

--Toista kymmentäkappaleen.

--Se on rahasumma se.

--Onhan se.

Herra heitti hyvästinsäja lähti, mahtavana, pitkänä leveänä uusi öjytakki hartioilla--niinkuin joku kummitus, niinkuin toisen maailman ilmestys pienten kalastajain rinnalla.

Söderling käydäkkyrö hänen jäessään rantaan.

--Herra konsulin ei pidäajatella, ettäon totta ja tarkoitettua kaikki, mitätässäon puhuttu, ukko ja muut. Ukko puhuu aina pöytä kun on juonut.

Herra ei sanonut muuta kuin:--Jaa, jaa, hyvästi sitten vaan, Söderling.-- Hän istui moottoriin, jonka kokka oli ankkurissa, perämaissa, ja melkein samassa puhalsi pursi liikkeelle kuin räpyläintu laineilla, kuin myrskylintu, aave, savuton, purjeeton ja airoton, paiskautuen satamasta ulapan aalokkoon yhtäkkiäkuin oli sieltäksken ilmaantunutkin, kenenkään osaamatta odottaa vierasta tämmöselläilmalla, kenenkään tietämätää mitäasiaa silläoikeastaan oli ollut, mutta joka oli kuin huumannut heidä, pannut heidä puhumaan sisimpänsäventovieraalle, tuntemattomalle.

Söderlingin oli yhtäkkiämelkein ilkeäolla. Luulikohan tuo nyt ... mutta ymmätäneehän herrakin pilan.

Kalle ja ukkikin olivat tulleet tuvasta moottorin lähtökatsomaan, ennätänätäkuin puolitiehen rantaan, kun se jo porhalsi satamasta.

Hanna oli juossut kiikarin tuvan porstuasta ja kirmaissut kiikarikalliolle.

--Se tervehtii lipullaan! Hyvästi, hyvästi! Kalle, joudu pian, muuten et kohta näe mitään!... Nyt meni herra kajuttaan....

* * * * *

Emäntäja Helga olivat jääneet tupaan. Emäntäistui kädet helmassa, hetken

aikaa, sitten hän sanoi kuin heräen:

--Niin! Siinäse nyt meni.

--Ajattele, äti, jos se olisi mahdollista ... jos meri auttaisi ... jos meri antaisi sen, mitäme olomme vailla!

--Ei se anna ... sanoi hän kuin torjuen, eläkuvittelekaan, ei pidä semmoista uskoa....

--Jos oikein uskoisi?

--Ei sitäosaa semmoista uskoa, huohti emäntä

--Minäosaan ... minäkoettelen.

--Joko ne nyt taas, humalaiset, nostivat veret sinunkin päähäsi. Olet ihan punainen....

--Olette tekin.

--Mene jähdytteleimään, lapsi raukka.... Hanna, mitäse siellähuitoo ihan naapurin nenän edessä

Söderling ja ukki tulivat takaisin.

--Se sanoi sen moottorinsa maksavan toista kymmentätuhatta markkaa, sanoi Söderling. Mutta kylläse maksaa kaksikymmentäkin tuhatta.

--Mitälienee silläkin tuloja vuodessa, joka voi pitääsemmoisen.

--Niitäon kaupungeissa semmoisiakin, joilla on viisikymmentäkin tuhatta.

--On semmoisiakin, joilla on sata tuhattakin.

--Kuinka voi olla niin rikkaita ihmisiä? Mitenkävoidaan tulla niin rikkaiksi?

--Ne perivä monissa polvissa, kaupunkien porvarit.

--Ei ne aina peri. Toisia auttaa onnensa.

--Ehkäne--löytävä.

--Mitäne löytäisivä ... ryöstävä, rosvoavat, raastavat köyhiltä... sosialistit puhuvat kuin puhuvatkin totta, äisi ukki, yhtäkkiäässään jostain, pöydälle jähnyttöpulloa tarkastaen.--Jos saisi pelastaa tuommoisen herran moottorinkaan, niin olisi siinäkaikki, mitämeikäiset tarvitsisivat. Jos sen kone täläsäläjoutuu epäkuntoon, niin siinäse onkin, airoton ja purjeeton.

--Olkaa nyt vaiti, pappa.

--Sellainen kitupiikki. Ilkesi jätäjakeensä tuon tyhjän pullon, vaikka oli ruuma toisia täynnä

--Oli joutavaa, pappa, että puhuitte hänelle sitä kaikkea, mitä puhuitte. Luulee vielä mitä luulee.

--Luulkoon.

--Ei sieltä mitään tule ... ei ole tullut eikä tule.

--Vaikkei tulisikaan, hauska sitä on sentään aina kuvitella, sanoi Kalle, joka oli tullut Hannan kanssa tupaan.

--Kuvitella! puuskahti Hanna. Kuvittelemista, sitä sinä osaat.

Syntyi jurottava hiljaisuus. Innostuksen ja huumauksen sijaan oli yhtäkkiä tullut kuin ujostus ja pettymys jostakin.

--Pthyi! sylkäsi ukki. Taisin minänsille pöyäpuhua, mitä lienen puhunutkin. Olisi vielä edes viinaa.... Hohhojaa! Menen maata.

Hän meni kompuroiden ulos ja kuului potkiskelevan jotakin kammarissaan porstuan takana.

--Mitä se nyt taas siellä?

--Tyhjä lekeriään.

* * * * *

Emäntä oli korjannut kupit ja kahvipannun pöydätä ja pyyhkinyt sen. Ilta oli alkanut pimitä. Pienessä tuovassa oli jo melkein häntä. Ei nähnyt ommella eikä paikata verkkoa. Helga jäti työnsä ja hiipi ulos, saaden yskäkohtauksen mennessään. Hänellä oli oma kesänajansa kalliolla vähän matkaa tuovasta, se vanha, maihin nostettu, meren tuoma kajutta. Istahtaen sen seinäälle, penkille, jonka edessä hänellä oli pienoinen kukkasmaa, hän näki Hannan tulevan ja pysähtyvän vähän matkan päähän, häntä huomaamatta. Kalle tuli ja jäi seisomaan hänen taakseen. Hanna ei tuulelta kuullut hänen tuloaan. Helga näki, että Kallella on aikomus salaa tarttua häntä hartioihin. Silloin Hanna käännähti, löi alas hänen käensä ja lähti menemään, pysähtyen kuitenkin kohta, jolloin Kalle taas saavutti hänet.

--Miksi sinänyt noin, Hanna? Miksi sinänyt taas olet noin tyly?

--Siksi, ettei tästänyt kuitenkaan tule mitään! kivahti Hanna. Minäen tule koskaan tuohon teidän vanhaan tupaanne, yhteen kaikkien muiden kanssa. Sen olen sanonut ja siinäminäpysyn ja sen sinätiedä. Sinun uusi tupasi, josta aina puhut, ei ole vielä alullakaan. Ethän vielä ole saanut edes tuota ruuhtasikaan valmiiksi, vaikka olet sitä koko kesän tuhrinut.

--Kun loppui laudat.

--Mikäloppuu, sen oikea mies hankkii.

Kalle koetti lyödäleikiksi.

--Elänyt aina toru. Suusi m~~ö~~ttäniin rumasti. Uskotaan, ettämeri antaa.

--Meri ei anna teille milloinkaan mit~~ä~~n. Ei sinulle eikäteille kenellek~~ä~~n. Meri ei anna mit~~ä~~n nahjuksille. Antaapas se Korsulle ja hänen penikoilleen. Silläne ovat semmoisia lokkeja, jotka lent~~ä~~v~~ä~~ ja liikkuvat. Ne ovat liikkeellämissäilmassa hyvänsä Mutta te juoksette rantoja kuin rantasipit, odottaen, ettälaine siihen jonkun raakun heittä Et sinät~~ä~~l~~ä~~sää milloinkaan mit~~ä~~n aikaan. Minämenen pian takaisin kaupunkiin.

--Ethän, Hanna.

--Menen, ja jos tahdot minut, niin tule mukaan ... sielläon sinullekin ty~~ä~~

--Mitäty~~ä~~sielläolisi?

--Raitiokondukt~~ö~~in tai sahv~~ö~~in tai moottorimasinistin tai mitähyvänsä ... niilläon hyvä palkat. Konsulin masinistikin, joka on samalla sahv~~ö~~ri, saa kaksisataa kuussa ... kylläminätoimitan.

--Ennen sitten menen taas vaikka merille ja koetan siellä

--Ja tulet yhtätyhj~~ä~~ntakaisin kuin viime kerrallakin.

--Eihän ollut minun syyni, ettälaiva ajoi karille ja minulta meni kaikki.

--Ajaapas ne sielläkarille!

Hanna pyö~~ä~~hti ja meni. Kalle jä alakuloisena seisomaan. Sitten hän astui muutamia askelia ylemmäkiirikalliolle, josta voi nähdämeren, ja jä siihen seisomaan. Hänen housunsa olivat repeytyneet takaa, hänen kyyn~~ä~~p~~ä~~nsäolivat rikki.

Helgan tuli häntäniin sä~~i~~, ettäitku tyrsk~~ä~~hti kurkkuun.... Hanna jät~~ä~~hänet, hän jät~~ä~~hänet varmaan. Kun vieläodottaisi jonkun aikaa. Kun Hanna vain uskoisi.... Sillätotta kai meren t~~ä~~ytyy antaa Kallelle takaisin se, minkäse on siltäkerran ottanut. Meri on sen häelle velkaa. Kallella olisi jo oma tupansa, jos vain meri ei olisi vienyt hänen ansioitaan.

Helgan tuli yht~~ä~~kkiäniinkuin kaikkien, niinkuin koko maailman onnettomuus olisi ollut hänen hartioillaan ja niinkuin hänen olisi pitänyt se poistaa, saada se poistetuksi millätavalla tahansa. Hän nousi ja meni majaan.... Meren t~~ä~~ytyy antaa Kallelle se, minkäse häelt~~ä~~ötti. Jonkun laivan t~~ä~~ytyy ajaa maihin, ettäme saamme sen pelastaa, vaikka olkoon vain vaikka tuommoinen ryssä moottori tai miinavenhe. Tai vaikka joutuisi edes joku pieni kansilastikaan mereen, tai vaikka vain hajoaisi joku lautta, että

siitä saisi tuvan hirret. Ei niin paljoa kuin toivottiin ... ei niin, että kaikille osansa. Vaan jotain, jonka Kalle saisi pelastaa ja josta saisi hyvän ja kunniallisen palkinnon. Eihän ukki tarvitsisi viinojaan ... ei isäverkkoihinsa ... ei äti lehmänsä... enkäminä... aina me jollain lailla niinkuin tähänkin asti. Ei muuta kuin että Kalle saisi ... ettei Hanna häntä jätäsi.... Voi, voi, että minäkin olen täällä läheiden rasiuksenaan, kun en kuitenkaan voi tehdä parempaa työtä... en jaksa soutaa, en kulkea kalassa! Meren täytyy antaa Kallelle....

Ja Helga lankesi polvilleen vuoteensa viereen ja rukoili:

»Jos, hyvä Jumala, tahtosi on, että joku laiva ajaa karille, niin anna sen ajaa karille niin, että me voimme sen pelastaa. Minä uskon, että annat. Anna sen tapahtua iankaikkisen armonsi ja rakkautesi tähden. Mutta elä kuitenkaan anna meidän tähtemme ihmishenkien menemään hukkaan.»

II

Kun miehet aamulla nousivat kahville, näki Söderlingska heti, että ne olivat nukkuneet yönsä ystähuonosti kuin hänkin. Olivat happamia ja velttoja ja haukottelivat ärjähdellen.

Jotain sanoakseen hän virkkoi:

--Tuuli on hiukan tyyntynyt, ja näyttää siltä kuin vesikin rupeisi laskemaan.

Kukaan ei vastannut. Häpittyään kahvinsa poistui ukki ensin ja lähti kiikari kainalossaan toikkaroimaan vastatuuleen kiikarikalliolle, josta hän, vähän aikaa tähyteltään, palasi takaisin, menen yhä haukotellen ja syleskellen omaan huoneeseensa toiselle puolen porstuan. Kalle odotti siksi, kunnes kuuli, että ukki oli laskenut kiikarin sen telineelle porstuan oven pieleen, otti sen siittä ja meni sitten hänkin kiikarikalliolle. Söderling oli pannut piippunsa ikkunalaudalle ja kun näki Kallen palaavan, lähti hän ja meni häntä vastaan, ottaen taas vuorostaan hän kaukoputken. Kalle tuli sisään ja istahti penkille, tylsää lattiaan tuijottaen, kädet riippuen polvien väissä

--Ottakaa, tytät, kahvia ja menkää tekin katsomaan, mitä meri antaa, sanoi emäntä iva änessään. Ehkä tuo teidän silmänne onnellanta antaisi, koska ei näy antavan miesten.

Hanna seiso i porstuassa ja suk i tukkaansa, tyly ilme paksuilla huulillaan ja tummilla kasvoillaan. Helga istui jo verkkotelineensä ääressä rinta onttona, selkäsuurena, ja kutoi, posket kalpeina, mutta silmä hehkuen tavallista enemmän. Tuontuostakin hän loi pikaisen silmäyksen ulos ikkunasta, mutta vetäsi yhtäkkiä pänsä pois, ikänkuin torjuen sitä uteliaisuuttaan, että sinne katsoi.

--Ei siellämitään näy. Se on sitten nyt niin itara, ettei ole heittänyt laudan päkäämihin. Olisi ne muuten naapuri kai jo aikoja sitten vienyt. Sielläoli akka taas mahallaan kalliolla. On varmaan valvottu koko yö vuorotellen vahtia pidetty.

--Oletteko tekin ollut jo tänyksänsä? kysyi Helga.

--Olin jo, kahvin kiehuessa.--Missälie itse Korsu poikineen, koska heitä ei ole näkynyt pariin päivään. Luultavasti makaavat Ulkokarilla väjymässä Turhaan silloin tätäkiikaroidaan. Luulisi sielläolevan yhtähyvän meidänkin miesten olla.... Kuulitteko, tytö, mitään viime yönä?

--En minäainakaan, sanoi Hanna.

--Minusta oli niinkuin olisin kuullut huutoja ja häääaukauksia ja miesten ääniä vaan ainahan niitäon kuulevinaan. Ukko se luultavasti uneksi ja paukutti kantapällään sänkynsäselkään, kun tuo ei yksikään riisu saappaitaan. Se oli ainakin varma, ettäjoku hiipi ladon ohi Kämesaareen päin. Pävaläne ei toki ilkeämeidän puolelle, mutta yölähiivitään ja otetaan mitäsaadaan. Oli myöskin niinkuin olisi pyöritetty tyhjiä tynnyreitäkalliota pitkin, tai niinkuin niitäolisi heitetty ylös merestä ja sitten taas vierineet sinne takaisin. Vaikka minäkuinka olisin vetänyt peitettöpäini yli, niin yhäkuulin samaa. Ettäpitäkin semmoista uskoa ja ajatella ... ettei pidäsaada yöläkään rauhaa. Vakuuttipa itselleen kuinka tahansa, niin aina sitäsittenkin odottaa.

--Iti ... sanoi Helga yhtäkkiä

--Mitäniin?

--Ei mitään.

--Ehkäsinäkin kuulit?

--En.

--Minäolisoin oikein iloinen, jos kerrankin voisin lakata siitämeren annin ainaisesta odottamisesta.... Hohoo, kuinka kahvi sentään on hyvä aamutuimaan. Mitäs olisi elämä jos ei olisi sitä... jos pitäsi alkaa päivänsäilman. Taitaa niitäolla niinkin onnettomia.... Olkoon se viimeinen kerta, kun siitärikastumisesta tässätuovassa haaveillaan ja haastetaan ja huumautaan. Huomenna lähdetään kalaan, sanoipa meri mitä tahansa. Tottahan monen viikon sama tuuli vihdoinkin ajaa ainakin silakan maihin. Siitäse kuitenkin on lopulta eläminen. Jos olisivat meidän miehet toisellaisia eiväkäsemmoisia iankaikkisia nahjuksia kuin mitäovat!

Hanna, joka vihdoinkin oli tullut juomaan kahviaan, turskahti hyväksyvästi.

--Saa nyt nähdä mihin tähänkään ryhdytään. Ei mihinkään.

--Iti hyvä elänyt tora isää kun hän tulee.

--Tuleeko se jo? Ei sinun tarvitse antaa ädillesi neuvoja.

Söderlingska oli vähän aikaa vaiti. Kalle nousi, otti takkinsa ja näkyi menevän rantaan. Söderlingskakin teki lähtöä, mutta pysähtyi vielä puheihinsa, pusertaen pannuaan.

--Mokomakin moottoriherra, senkin konsulentti. Uskotellaan ja luulotellaan ja sitten varmaankin takanapän nauretaan. Häytyön laski tuohon pennin päälle puhtaaksi rahaksi, minkämeri muka voisi tuoda, niinkuin olisi rahat omasta lompakostaan pöytän paiskannut. Lennettiin siihen kuin käpäset sokerisylkeen ... mahtoi nauraa partaansa. Herrat aina nauravat meille takanapän. Saattaa parhaallaan kertoa kaupungissa, ettäsiellä Saukkosaarella nyt odotetaan tuhansia maihin tulevaksi ja ostetaan saaret ja muut. Se vain puuttuisi, ettänaapuri saisi tietää mitätällä puhuttiin.

--Mistäse sen saisi tietää

--Ole varma, ettäse ensi kerran käydessään hakee käsiinsäkonsulin rengin ja urkkii siltäkaikki. Sinähaastelit, Hanna, sen kanssa ... minkäainen mies se oli?

--Semmoinen hauska nuori mies.

--Räkätelitte minusta liikaa ... ei minusta sovi toisen morsiamen räkäelläjokaisen nuoren miehen kanssa. Minusta tuntui, ettäKalle kävi siitäsurulliseksi.

--Milloinka se Kalle sitten on muuta kuin surullinen?

--Ei minua vähäkään ihmetyttäsi, jos Korsun akka pianaikaa tulisi ja kysyisi: »No, joko on tullut ne kymmenen tuhatta?» Ei olisi ihme, jos se tulisi siitäasian alkaen pistelemään. Vaan tulkoon, saa sanan sanasta. No, siinä tulee pappa laahustaen vuotta alas. Saa hänkin odottaa verkkorihmojaan minkäminäkin läpi vuoden lypsävällemmäni.

--Titi, lupaa, ettet sano isälle mitään ... minun on niin paha olla, kun sinäsille riitelet.

--En sano, en sano, otan rannan ja menen lypsämään.

Ei hän kuitenkaan malttanut, kun Söderling samassa tuli.

--Minkäähden sinäjo nyt tulit pois? Olisit vielävähän tuijottanut, niin ehkäolisi tullut, mitäodotat.

--En minämitään odottanut ... muuten vain katselin.

--Ethän sinä... muuten vain merta ihailit ... menisit vielävähäksi aikaa. Oliko Korsun akka vieläsielläkalliolla mahallaan?

--En katsonut.

Emäntämeni, mutta kääntyi vieläovessa:

--Mihin ne on meidän reippaat tänapäiväaikoneet kouransa iskeä?

--Onko sinulla siinävielätippa kahvia pannussa?

--Liehän tuota, ja jos ei ole, niin keitetään uusi pannu, keitetään uusi--
sittenpähän jaksetaan raataa ... kahvi se on poikaa antamaan voimaa.

--Anna minäkaadan, ehäti Helga väiin.

--Multaisitte nyt viimeinkin edes sen perunamaan Kallen kanssa.

Silloin Helga huudahti:

--Kalle soutaa ulos merelle!

--Onko se nyt silläpäälätaas? Enhän minäsillämitään tarkoittanut.
Luulikohan se nyt todella, ettäminätahdoin sitäläntemään Ulkokarille
tässäilmassa? Mitäse nyt enäähyödyttää! On sielläotettu, jos on mitä
tullut. Aina täällätehdään asiat jotenkuten nurin.... Vie sahrat
pellolle, niin minäsitten tulen kanssasi niiden kurkeen--jos ne on
kunnossa.

--Kunnossa niiden pitäsi olla.

Mutta kai Söderling ei kuitenkaan ollut siitääivan varma, koska kurkotti
naulalaatikon hyllyltä ennenkuin meni.

--Ota narua samalla! huusi emäntäjäkeen--ei se naulaamalla pysy--jo se
oli keväälläpoikki.

--Onko sinulla narua jossain?

--Tuossahan tuota riippuu naulassa nokkasi alla.

Söderling otti narun ja meni. Hänen mentyään kysyi emäntäHannalta:

--Oliko teidän välillänne mitään, koska se meni niin sanan puhumatta?

--Ei minun tietäkseeni, sanoi Hanna.

--Minusta vähän siltänäytti.

--Tarvitsetteko muuripataa?

--Mitäsinäsilä?

--Pesisin vaatteeni.

--Onko totta, mitäolitte sanonut, ettäaiot lähteä?

--Kenelle minäsen olen sanonut?

--Helga sanoi kuulleen, ettäolot uhannut.

--Vaikka lähtisinkin--vaan saatan kai minäpestäväatteeni, vaikken lähtisikään. Vai onko teilläminulle jotain muuta?

--Eihän toki, pese vaan pestä/äsi.

--Minulla on kylläomat kokoamani puut.

--Hyväon.

Hanna meni.

--Siitätulee tuosta äksy miniä jos tullakseen, tuhkasi Söderlingska hänen jäkeensä--Senkin letukka. Ei olisi isoa vahinkoa, vaikka menisikin. Ei siitäkuitenkaan olisi pitkän päälle kalamiehen akaksi, herraspiiaista.

* * * * *

Niin ne taas menivä--Helgan suruksi--kukin taholleen, ätyisinäjä pahatuulisina heti aamusta alkaen, mitkämurjottaakseen omissaan niinkuin Kalle ja Hanna, mitkääykkäkseseen ja riidelläkseen niinkuin äti ja isä pianaikaa perunamaallaan, heille kaikista ikäimmäsätyössään. Kun se taas alkaa tälätävällä, niin sitäkestäyhden itäuulen ajan.

Helga yksin jä tupaan pistämään verkkoaan, poskessa hehkuva täpläjä kuumeinen silmäkynneltäkeittäen. Käpy keikkui laihoissa, hermostuneissa sormissa, kurahtaen silmukan läpi ja vetästen siihen rasahtavan solmun. Rinnasta tuli tuontuostakin, yhtäsännöllisesti kuin hengitys, kuivahko, kiireinen yskäsy, ikäänkuin paeten jotain ja jotain edellään ajaen.

Hänelle oli yhtäkkiäselvinnyt: tein väärin, kun rukoilin jumalalta sitä mitärukoilin. Juuri sentähden tänämyrsky ei antanut mitään, että rukoilin. Jumalalta ei saa semmoista rukoilla. Jumala ei anna mitään niille, jotka kadehtivat toisiaan ja toivovat toisten vahinkoa. Semmoiseen tarkoitukseen jumala ei anna. On suuri synti häeltäsitäpyytää Jumalalta täytyy ensin rukoilla sitä ettähän antaisi meille toisen ja paremman sydämen. Ehkäei auta, rukoilipa miten hyvänsä kun on semmoinen viha naapurien välilläkuin meidän. Pitäsikörukoilla vihamiestensäkin puolesta? Niinkö ettäantaisit, hyväJumala, meren tuoda Korsullekin samalla kuin meillekin? Kun pääsisi pian kirkkoon ja saisi puhua opettajattarelle....

* * * * *

~iti tuli lypsyltä rainta maitoa täynnä vaahto kuohuen yli reunojen, yhtäkkiäihan toisella tuulella kuin äsken. Hän liikahdelti vielä kulmikkaasti ja ääni pysyttelihe karuna, mutta silmän pohja hymähteli ja kasvojen rypyt olivat laukeamaisillaan kiristyksestään.

--On se siunattu asia, että tuo lehmä edes jotain antaa. Ne ovat ne ruohot ja kaislat, jotka ränmin Käämesaaren suosta. Kun saisi siihen laskuojan poratuksi, niin eläsi täläsaarella kaksi lehmäailman konsulin rehurahojakin. Sadalla markalla sen saisi. Sen minäsästä vielä vaikka kahvirahoista.... Se on sitten vasta lystikäs lehmä tuo Tepla. Katsoo maurottaa, niinkuin olisi hyvillä, että saa antaa ja että on mitä antaa. Ollappa meri semmoinen kuin meidän Tepla....

Ja puuhatessaan siinä maitonsa kanssa, ensin sitä pytyttyyn siivilödessään ja sitten pytyähyllylle asettaessaan ja peitellessään, puheli emäntä yhä

--Täällä on paksua kuin kerma.... Eläksinä Helga, sitä sure, että minä väistää riitelen. Täytyyhän minun, eihän tässä päästäsi mihinkään, jos en minähiukan kiinnittäsi purjenuoria. Heidän kokkapurjeensa aina lepattaa. Olisi varmaan nytkin jäänyt sahrain aisa korjaamatta ja peruna multaamatta.... Ei se Hanna sitä heitä sillämistä päähän saisi paremmankaan. Antaa vain peitota vaatteitaan päivän, siitä päähän itsekin pehmiä... Eikös ala ilma jo hiljetä Ennen puoltapäivä on ehkä siivo sääja yksi päästä kalaan. Huomenna on ehkä tynnöri silakoita suolassa. Pääasia on, että ollaan tyytyväisiä

--Kunpa voitaisiin....

--On yksi asia, jota kun muistan, kohta tulen hyväle päälle, olipa maailma kuinka musta tahansa, niinkuin se väistää. Meillä ei ole koko tässä talossa ei niin mitään väärälätävällä hankittua tavaraa eikä ainoatakaan luvottomasti pidettyä esinettä eikä kalua. Kaikki, mikä on merestä joskus milloin saatu, on aina rehellisesti ilmoitettu tulliin, niinkuin laki vaatii. Tullipäällysmies sanoo aina: »Ei nyt toki tuonvertaisen tähden tarvitse tulla.» Niinkuin silloinkin, kun tuli se tyhjäviinitynnyri, jos muistat, joka nyt on lähteen puitteena. »Vähän tai paljon», sanoin minä tulliherralle, »mutta se on meille omantunnon asia». Mikä on oikein, se on oikein.... En kertaakaan ole punninnut väärin kalarannassa, vaikka rouvat olisivat olleet kuinka kauvan tahansa katsomatta. Ei koko tälärannalla ole kuin yksi ainoa akka, joka ei pane huonompaa tavaraa astian pohjaan ja parempaa päälle: Minäpanen aina huonommat eri astioihin ja paremmat niinkään eri astioihin.. Kerran sanoi asessoriska minulle markkinarannassa: »Jos vaan kaikki lienee sitä miltä näyttää»--»Tahtooko asessoriska, että kumoan nelikon tuohon?» minä sanoin.--»Sitä ei Söderlingskan tarvitse tehdä minähän vain laskin leikkiä. Kyllähän kaikki tietävät, että Söderlingska ei koskaan petä» Siinä istui Korsun akka viereisessä venheessä ja kuuli kaikki, vaikkei ollut kuulevinaan. Sillä kyllä on niin, ettei maailmassa sittenkään ole sen suurempaa onnea kuin että tietävänsä rehellinen. Mitä olisi raha, rikkaus, valta ja kunnia, jos ei olisi rehellisyyttä. En ymmärrä kuinka voisi eläisellaisessä ainaisessa ilmitulemisen pelossa kuin missä Korsujenkin varmaan täytyy alinomaan elää

--Osannevatko nuo raukat edes pelää

--Olenko minä milloinkaan kertonut sinulle, mitä pastori sanoi meistä kerran?

Helga tiesi, mitä oli tulossa, mutta antoi mielellään hänen kertoa.

--»Ne ovat tämän saariston aatelia nämä Söderlingit. Ne ovat sitä vanhaa pohjaa. Söderlingit ovat melkein ainoat rehelliset ihmiset koko saaristossa. Heistä ei ole koskaan kuultu, että olisivat varastaneet, anastaneet tai edes puhuneet valetta. Ja eikö ole omituinen kohtalon iva, että juuri heillä pitäisi olla naapurinaan saariston suurin ryöväri?»
Kenellekäs se olikaan sen sanonut?

--Opettajattarelle....

--Jaa, niin ... sinähän sen kerroitkin....

Söderling pisti päänsä ovesta:

--Nyt on aura perunamaalla!

--Hyväön, minätulen!--Helga, elänyt jääkoko päiväksi siihen yksille sijoillesi. Vaikka menisit Kämesaaren lahteen katsomaan, onko sinne noussut tuulella säyneitä tai lahnoja.

Söderlingska lähti reippaasti ulos ja huilahutti mennessään tyytyväisen virrenvässyn.

Hetken kuluttua, kun oli päässyt silmukkarivin päähän, työnsi Helga telineensä syrjään ja lähti hänkin ulos.

III

Tuuli oli ilmeisesti työntymässä ja taivas ohennemassa. Ennenkuin Helga oli ehtinyt verkko- ja kala-aittain kohdalle, väänti päiväpilven raosta. Hänelle tuli tarve tuntea sen lämmintä ja samalla saada tuulensuojaa. Hän tiesi, mistä sen löytäisi. Ulko- ja sisäosataman väisen kannaksen poikki, jossa oli vain ruuhun päästävä kapea välisatamasta toiseen, hän meni, kivetäkivelle astuen, kotisaaresta toiseen saareen.

Se oli suurehko, korkea maa, ulkomeren puolelta jyrkkä ja mantereen puolelta loiva ja sileäkallioinen. Keskusta oli kuin kumottu jättiläskuppi, jonka reunat sitäsihen pilvistä paiskattaessa olivat murskautuneet sen ympärille sokkeloiseksi raunioksi. Saari oli siltä kohdalta täynnä kuiluja ja rotkoja. Haljenneiden paasien väissä kasvoi toisin paikoin metsää toisin paikoin kanervan- ja marjanvarsikkaa; siellä ei, kuilukäytävissä tuntunut mikään tuuli eikä sinne kuulunut meren kohina kovimmallakaan myrskyllä.

Se oli ollut tämä Helgalle hänen läsnäollessaan ylläysten ja kaikkien kummien maa. Aina hän sinne marjoja etsiessään hetkeksi eksyi, ennenkuin sitten taas löysi tien, joka halkeama halkeamalta, paasi paadelta

pujottelihe ja kohosi saaren ylimmäle laelle, sen tasaiselle kupukannelle, joka paikoin kasvoi kanervaa ja maan tasalla matelevaa kuusikkoo, toisin paikoin oli sileäkuin hiottu kivi. Ylinnä oli sammalta paisuva suopyörylä jonka keskessä kasvoi yksi ainoa leppä latva pyöreä kuin petäjän, rungossa telkän pesä

Tuuli vielä leppäravisteli päätä tyytymättömästi ja kuin torjuvasti. Oli täysi paiste, ja meri liekehti vaahtopänävedenalaisten karien ylitse ja vedenpölyisten ympäri. Hattara tuli auringon eteen ja pyyhkäsi varjonsa ensin omaan pihaan, jossa isäjä äti astelivat vakoaan selä köyryssä ja Hannan pesupadan alta tuprusi vihaisten vihuripäden tempoma savu- ja siitä Korsun puolelle, jossa ei näkynyt muuta kuin heidän tupansa harja ja ullakon ikkuna kallion takaa, kuin lakkaamatta vaanien, mitä Söderlingin puolella tapahtui.

Helga haki tuulensuojaa ja löysi sen tietystapaikasta. Vähän alempana kallioseinän kulmauksessa oli tasainen permanto kuin pieni linnan piha, kolmelta puolen suljettu, yhdeltäavoin idän aurinkoon, lämmin ja tyven. Aivan sen alla oli lahti kuin umpilampi, jonka vain kaitainen, kohtisuorana kohoavien kallioiden väitse kulkeva salmi yhdisti mereen.

Siitä aukeni yhtä ääteen koko itänen ulappa ja hämötti kaukaa Hylekarin majakka, toisaalta sisäsaaristo ja mantereen metsänen piikkiharja.

Siinä oli ollut yksinäsen, toverittoman tyttöäpsen monivuotinen leikkipaikka. Yhä vieläkin näkyi siinä kivistä rakennettuja tarhoja, tarhojen sisäsataloja ja kirkkoja ja niiden ulkopuolella laiturille pantuja lehmiä ja lampaita, kaikkein hienoimpia kiviä erimuotoisia, erivärisiä punaisia, sinisiä valkeita, ruskeita, rannoilta poimituita ja hameen helmassa tänne kannetuita.

Siinä häiväle ja hyräteleväle oli kesätyyninäpävinään antanut kaikki ilonsa, kun kotona tuli ikävä siinä seisoskelevalle ja avosilmin uneksivalle oli meri näyttänyt kaikki ihmeensä kaukana paistavat purjeet, karien ympärillä haastelevat haahkaparvet, ulapoilla itkevät hylkeet ja ilmassa nauravat lokit, totensa ja valheensa--laivan, joka, milloin hän vain sitä oikein hartaasti halusi, ilmaantui auringon tietä täysin purjein, tyynelläkin kokka vaahdoten, sitä suurempana kuta kauvempana, sitä pienempänä kuta lähempänä... milloin haihtuen ilmaan kuin usvapallo, milloin pienen kalavenheen kokoisena, mutta katettuna ja kannellisena kuin suuri laiva kolmine mastoineen ja raakapuineen saapuen aivan saaren alle, salmen suuhun, mutta siihen aina kadoten. Sinne sitä vastaan juosten ei tyttösielläsiitä koskaan nähnyt järkeäkään, ei vedenviriekään. Mutta se oli ollut siinä »enkeli laiva», jolla he tulivat maihin kahvia keittäjänä. Hän oli kuullut soittoa ja niinkuin toisten lasten heleitä ääniä Monet kerrat, melkein milloin tahansa hän itse niin tahtoi, sai hän sen tulemaan. Ja toisin kerroin tähän tullessaan oli hän taas nähnyt sen menevän, pakenevan salmen suusta ulapalle, kallilellaan kuin myrskyssä purjeet melkein vettä viistäen, niinkuin pelästynyt lintu, suureten kuta kauvemaksi tuli auringon alle. Sentähden hän tälläliikkui hiljaa, koetti yllättäsen hiipimällä pästä kiven suojasta sitä läheltä katsomaan. Mutta aina se oli lahden suusta menossa ulapalle.

Oli jo kauvan siitäkuin se oli lakannut tulemasta ja menemästä mutta aina sittenkin, yhävieläkin, tuli Helga siihen varpaillaan hiipien. Sillä lahdessa oli melkein aina vesilintupoikue tai nousi siihen säyne ja lahna suurissa parvissa, jotka oli helppo pyydystääsulkemalla salmen suu.

Luultavasti oli siinälahnaparvi nytkin, koska vesi oli sekaisin. Mutta ennenkuin lähti ottamaan siitätarkempaa selkoa, istahti hän auringon lämmittämälle kalliolle, nojasi selkänsäkiviseinään, joka oli sekin lämmin kuin tuvan uunin kylki, ja antoi auringon hivellä ja hyvällä jäseniään, joilla muuten melkein aina oli kylmä

Oli niin suloista samalla ajatella, ettääiti taas oli hyvälätuulella.

IV

Söderling ja Söderlingska astuivat yhävakoaan, toinen vetäen, toinen työntäen. Molempia heitäjo uuvutti ja olisi tehnyt mieli huoata, mutta kun toinen ei sitäesittänyt, niin ei toinenkaan.

”ijäoli kompuroinut huoneestaan tuvan nurkalle eikänäyttänyt tietävän, mihin ryhtyisi. Hän seisoi kädet taskussa, polvet koukussa, selkäköryssä ja naama happamena, ja oli juuri tirskahuttanut kaikkein halveksivimman sylkäsynsäkaikkein halveksivimmilta huulilta, kun näki Helgan viittovan leppäkalliolta.

--Mitäse tyttösiellähuitoo?

Samassa näki sen Söderlingskakin ja painalti auran käen multa, niin ettävetäjäoli lentäseläleen.

--MitäHelga siellähuitoo? Onko se nähnyt meressäjotain?--Jo nähdään!--
Tullaan! Tullaan!--Lakkaahan jo!

Hän teki kädellään kieltävän liikkeen, viitaten kiukkuisesti Korsuun pän.
Helga näytti ymmärtävän, koska samassa katosi.

--Se on varmaan nähnyt meressäjotain. Miksei se tule itse sanomaan?
Tarvitseeke koko maailman saada tietää jos siellänyt onkin joku laudanpää Aina se on niin malttamaton.

--Luultavasti sielläon lahnoja Kalliolahdessa, sanoi Söderling.

--Mene ja ota riimuverkot aitasta.--Hanna, mitäsinäjuokset?--Onko se hullu?

Mutta Hanna, joka hänkin oli nähnyt Helgan, meni jo täyttäkarkua kannaksella, hameet polvissa hulmuten.

Muut olivat, verkot selässä, ehtineet juuri Kämesaaren kannaksen yli, kun Hanna jo juoksi heitävastaan Kalliolahdesta pän, posket hehkuen, silmä palaen.

--Sielläön meren saalista ... meren saalista!

--Mitäsaalista ... missä?

--Kalliolahdessa ... Helga näki ... minänän....

--Mitäte nätte ... missäHelga on?

Ne koettivat olla tyyniä ja väinpitämätöniä isä äti ja ukki, mutta vapisivat jokainen, niin etteivä polvet tahtoneet pitää

--Helga on tuossa....

Helga kyyhätti kiven kupeella, raskaasti hengittäen ja sylkien verta, mutta samalla hymyillen, saamatta sanaa suustaan, viitaten kiihkeästi lahteen pän.

--Mutta sanokaahan toki, mitäsielläön?

--En minätiedä huohotti Hanna.

--Vaan tottahan näät?

--Joitain mustia ... mätätä... suuria kuin pakkilaatikoita ... koko lahti on niitätäynnä

Hanna pyörähti ja karkasi takaisin sinne, mistäoli tullut. Verkot romahtivat kallioon, ja vanhat riensivät rantaa pitkin, eukko eilimäsenä Siinäoli ensin sileäkalliota, sitten piti kiertämäkäpaikka, sitten taas juosta tasaista rantaa, kiivetäkallion kielekkeen yli, ja siinäoli sitten Kalliolahti, yhdeltäpuolelta jyrkkäantainen, muilta loivempi. Ukki suurine saappaineen jä jäkeen, lipesi pari kertaa, kaatui ja saapui viimein kiroillen ja ronkkoaan pidellen lahden pohjaan, jossa muut seisovat sanattomina, huohottaen hekin juoksustaan.

Heidän edessään oli lahden pohjaan ajautuneita neliskulmaisia esineitä vierieressään kiinni, joitain, joista he ensi näkemäläeivä voineet sanoa, mitäne olivat. Niiden ympärilläoli karkeaa säkkikangasta ja ne olivat kiedotut rautavanteihin.

--Mitäihmeitäne ovat nuo? Turvepehkupaaleja ne eivä ole, mutta joitain paaleja ne ovat.

--Kiskaistaan maihin muuan ja katsotaan.

--Näen minäkatsomattakin, sanoi ukki, jo nuorestakin minänän, ettäne ovat pumpulipaaleja....

Kiskaistiin kuitenkin yksi miehissämaihin. Söderling ratkoi veitsellä

kangasta ja sai sieltä pian esiin kuivaa, pilaantumaton pumpulia.

--Kauvan ne eivät ole vedessä uineet.

--Ovat luultavasti jotain kansilastia.

--Mitä luulet tuon painavan?

Paalia kohotettiin ja sen paino arvioitiin noin sadaksi kiloksi.

--Paljonko edestä luulet olevan tavaraa tuommoisessa?

--Mitä maksanee kilo pumpulia?

--Koivistolainen kertoi kerran löytäneensä pumpulipaalin ja saaneensa löytäisiä viisikymmentä markkaa, kolmanneksen sen hinnasta.

--Tuommoinen olisi siis sadanviidenkymmenen arvoinen?

--Kuinka monta niitä siinä on?

Kaikki laskivat, osoitellen sormillaan kutakin paalia erikseen, ja saivat kahdeksantoista.

--Tuolla on vielä kaksi ja salmen suussa tulee kolmas.

--Niitä on siis jo nyt ainakin kaksikymmentä yksi.

--Se tekee siis noin kolmetuhatta markkaa! huudahti Hanna.

--Ja meressä voi olla vielä kuinka paljon tahansa.

--Se on tietysti vain pieni osa, joka on osunut salmen suusta sisään.

--Vaan kuinka ne ollenkaan ovat siittä osuneet?

--Se on ikuinen ihme!

--Se on niinkuin isäjumala itse olisi ne tänne ohjannut ... ajanut kuin lampaat karsinaan.

--Niin onkin ... minätiedän, että niinkin! kuiskasi Helga, joka oli tullut jäestä kätään heikosti huiskuttaen, saaden tuskin ääntä

--Tulivathan ne halotkin silloin ... viisi syltäyhtenä yönä

--Silloin oli sama tuuli kuin nykyin.

Oli pian valmiina selitys siihen, miten ihme oli tapahtunut. Tavara oli nähtävästi joutunut mereen niin, että aalto yhdellä pyyhkäisyllä oli heittänyt kansilastin laidan yli ja meri sitten ajanut niitä edellä kuin lampaita karsinaan. Koska ne eivät olleet tarttuneet Ulkokareille, mihin tavallisesti kaikki meren tuoma tarttuu, niin ne olivat kulkeneet sen

kären ohi itäpuolitse. Sieltätänne ajautuessaan oli niiden täytynyt
hajaantua, mutta kun ne kohtasivat tämän Käämesaaren, oli tuuli, joka
puhalsi viistoon rantaa vastaan, hiljalleen sujuttanut niitasalmen
suhun, josta eivät päässeet ohi, koska siitäpisti pieni niemen sarvi
mereen. Se oli kuin otsaverkko, joka käänsi ne salmeen kuin rysän nieluun.

Tänäöli ukin arvelu.

Helga hymähti itsekseen. Hän tiesi, kuinka ne olivat tulleet--omia teitään
... suoraan siihen, missäolivat ... kolme tuhatta ... kolme tuhatta
markkaa ... kuin taivaan tietä

--Tulivatpahan miten tahansa ... ne ovat nyt nostettavat heti maihin,
sanoi emäntämelkein häälän.

--Olisi se Kallekin saanut olla apuna, sanoi Söderling.

--Saadaan nämäilman häntäkin. Ei vitkastella nyt. Antaa Kallen olla
siellä missäon... niitävöi olla meressävieläkuinka paljon tahansa.

Helga hymähti taas. Hän tiesi, ettei meressäollut tämän enempää

--Ei vitkastella nyt!

--Eihän ne nyt siitämihin mene.

--Vaiikkeivä ... mutta ei vitkastella nyt. Söderlingska oli melkein
hengästynyt jo ennen kuin ryhtyi työhön.

--Käytäsiin ensin aamiaisella.

--Käykää... käykää... minäjään ... käykääja pankaa tupakka ja maatkaa
ruokalepo... saan minänämäHannan kanssa yksinkin maihin! Hanna, juokse
puoshaka pihasta. Eläkävie verkkoja mennessäsi sieltä... anna naapurin
jäädäsiihen luuloon, ettätäläollaan kalassa.

Hän ryhtyi heti kiskomaan saalista maihin, ja muiden täytyi seurata
mukana. Paalit vedettiin ensin kaikki luisulle rannalle ja kiskottiin ja
kannettiin siitäylemmäkahden kallion väiiin, jossa niitäei voinut nähdä
maalta eikämereältä... Sitten ne katettiin sammalella ja kanervan
varsilla.

--Täytyy siinäolla tarkka vainu sillä joka ne siitälöytää

--Miksi ne ovat noin piilotettavat? kysyi Hanna.

--Siksi vaan, vastasi emäntä

* * * * *

Oli tuskin joudettu sanaa vaihtamaan puskiessa ja puuhatessa. Syömätäja
juomatta oli päivämennyt. Oli jo melkein pimeä ennenkuin päästiin pois.
Oli tyyntynyt ja sataa tuhutti. Helga oli mennyt ennen muita keittäjänä

kahvia ja laittamaan ruokaa.

--Tällä on jo Kallekin! huusi hän tulijoille oveen.

Kalle istui ääneti pöydän päässäikkunan alla, mäkänäjä väsyneen näkösenä

Nyt Söderlingska ei enääsaanut riemuaan pidäetyksi.

--Meillä on kolme tuhatta! Mitä sinulla on, poika?

--Mitälie tuossa, sanoi Kalle nostaen mään esineen vierestä penkiltä pöydälle.

--Mikäse on? Mitäsiinä on?

--Katsokaa.

Sen sanottuaan hän nousi ja meni ulos.

--Mitäsiinä on? Mikäkööse on? Tehkätulta, ettänäkee!

Kääri jonka Kalle oli jätännyt pöydälle, oli nahkainen torvikotelo. Sen sisäosä oli toinen kotelo vahakankaasta, josta ilmaantui tukku papereita, niinkuin laivan papereita. Niitäavattaessa patosi pöydälle setelitukku.

--Tässä... tässä on rahaa.... Se on ... se on löytänyt rahaa.

Hanna syöksyi ulos Kallen jakeen. Kalle seiso i kalliolla, pän sateeseen.

--Kalle, sinäolet löytänyt rahaa! Tiedäkösinä ettäsinäolet löytänyt rahaa?

--Tiedän.

--Kalle!

Hanna tahtoi käydähäntäkaulaan, mutta Kalle työnsi hänet pois ja lähti menemään.

--Mikäsinun on?

--Ei mikään.

--Tule tupaan!--mutta Kalle vetäytyi vätellen yhäedemmä Hanna riensi takaisin sisään.

--Tässä on tuhansia! huusi emäntä-kuinka monta tuhatta lieneekään!-- Hän koetti turhaan laskea rahoja.--Lue sinä Hanna! Minkämaan rahaa se on?

--Tien gulden, luki Hanna setelistä Nässä on sama kymmenen numero ... ei, toisissa on viiden.

--Paljonko se on meidän rahassa?

--Elähän, montako niitäon?

--On näätäainakin sata.

--Paljoko se on meidän rahassa?--Kalle sen kyllätietää Minne se meni?
Saahan nyt sisään se poika. Miksi se ei tule?

--En tiedä mitäoikkuillee.

Mutta samassa Kalle tuli, istahtaen ynseästi sänkyynsäoven suuhun.

--Minkämaan rahoja ne ovat nämä?

--Hollannin guldeneja, jurahti Kalle.

--Paljonko on tänmönen kymmenen guldenia meidän rahassa?

--Lienee se ainakin kaksikymmentä

--Kaksikymmentäja sata! Silloin meilläon, Kalle, kaksituhatta markkaa.

--Ei meilläole vielämitään, sanoi Kalle.

--Löytökalu on sen, joka on sen löytänyt.

--Tottahan!

--Vasta sitten, kun omistajaa ei ole ilmaantunut.

--Ne makaavat meren pohjassa! remahti Hanna.

--Hiljaa, tyttö elähuuda! Pankaa ovi kiinni! Vedä Helga, uutimet
ikkunan eteen.

Katseita kulki ristiin, toisesta toiseen. Ei kukaan oikein tiennyt, mitä toinen ajatteli. Helga veti uutimet ikkunan eteen. Söderlingska koetti sitoa seteleitäyhteen pinkkaan, mutta hänen käensävapisivat niin, että hän tuskin sai sen tehdyksi. Söderling pyöritteli ja tepasteli niinkuin häässä jostain. Ukko istui pöydän kulmalla kasvot kiinteinäniinkuin hammasta purren, huulet samalla aukeillen, silmä äyttöminäja tuijotti rahoihin, saamatta sanaa suustaan. Hanna väjyi Kallea, Helga keitti kahvia, kasvoilla voitonriemuinen, melkein hurmaantunut ilme.

--Ulkokariltako sinäne löysit? kysyi Söderling.

--Sieltä

--Oliko se ajautunut maihin?

Kalle ei vastannut.

--Oliko naapuri siellä kysyi Söderlingska, osaamatta muuta.

--Ei.

--Et nänyt siellä pumpulipaaleja?

--En.

--Voi, hyväjumala, onko nyt milloinkaan kuultu, että meri antaa puhdasta rahaakin! Minne minänänännyt panen?

--Anna Kallelle, nehän ovat Kallen.

--Iti panee vain ne omaan talteensa.

--Samahan se on ... yhteistähän meille on kaikki, nämä ja paalit myös....

Hänen kasvonsa repeilivä, hän tempasi esiliinansa silmilleen ja pilllahti itkuun.

--Mitä siinä itkemistä äähti ukki. Mutta hänenkin kasvojaan repi ja leuka jäisi.

--Semmoinen summa rahaa, jolla saattaa saada mitä tahansa ... kuolinpäivänsäsaakka....

Söderlingska samassa tointui, kahmasi rahat ja lennätti ne suinpäin kaappiin ja paiskasi oven kiinni.

--Elä pane niitäsinnä ... pistä ne takaisin koteloon ... pane ne kirstuun!...

--Niinpäniin ... kirstuun ... Kuinka paljon pitää antaa pois, jos omistaja ilmaantuu?

--Löytääsää silloin vain kolmanneksen, jos sitä kukaan.

--Vaan jos omistajaa ei ilmaannu?

--Silloin saa kruunu hänen osansa.

--Pitäköösunnä siinä karjaisi ukki. Ei penniäkään pois! Mikä on löydetty, se pidetään! Sekä rahat että paalit. Lyhentämätää

--Niin minustakin! sanoi Söderlingska.

--Vaan pitänee hänä tuki ilmoittaa tulliin! Eikö sanoi Söderling.

--Ei!

--Semmoinen on kuitenkin laki.

--Laki! Mikäläki? tiuskaisi ukki, melkein kuin vimmastuen.

--Isä rauhoittukaa ... ei nyt rakenneta riitaa ... ollaan tyytyväisiä...
hyväkaikki, miten hyvänsä

--Eikö kuitenkin pitäisi tehdäniin kuin on oikein, koetti vielä
Söderling.

--Niinhän tehdäänkin ... niinhän tehdäänkin. Mutta nyt minun täytyy saada
ruokaa ja kahvia.... Kas niin, eläseiso siinä Söderling, niinkuin puulla
pään lydynä... olethan sinäsen näkönen kuin olisi tapahtunut joku
kauhean suuri onnettomuus. Kas niin, onko sinulla kahvia, Helga? Kun en
ole sitten aamun saanut tilkkaakaan ... tahtooko joku muukin ensin kahvia?

--Minäsösin ensiksi, sanoi Söderling.

--Ka, syö mikset syö... onhan siinäruoka edessäsi.

Ruoka rauhoitti. Oli yhtäkkiä niinkuin kaikki olisi ollut entisellään,
niinkuin ei olisi mitään erikoista tapahtunut. Ei puhuttu sanaakaan.
Leuvat vain ehkätoimivat tavallista nopeammin, lusikat ehkävain
vilahtelivat kupista suuhun tavallista vilkkaammin. Söderlingska joutui
ennen muita valmiiksi. Silmissäviekkään leikillinen ilme hän virkkoi:

--Saalishan on oikeastaan Helgan ja Kallen. Ne on nyt ne, jotka ovat
rikkaita. Meillämuilla ei ole enempääkuin ennenkään.

--Kylläte saatte minun löytöni pitää, sanoi Kalle.

--Ja minun myös, sanoi Helga.

~iti oli yhäpuhuvinaan leikkiä mutta vaikka suupieli nauroi, niin
silmäkulma urkki.

--Saan siis menetelläniinkuin omani kanssa? Vaikka pitäsin kaikki enkä
ilmoittaisi mitään tulliin?

Kalle ei vastannut. Hän sö koneellisesti, melkein ahneesti, ajatukset
jossain muualla.

--Ei ainakaan minun paalejani tarvitse ilmoittaa, sanoi Helga.

--Eikö Miksei?

--Ei kukaan tule niitäkuitenkaan kysymään.

--Mistäsinäsen tiedä?

--Minätiedän.

--Kuka niitäkysyisi! puuttui ukki puheeseen, poski ruokaa pingollaan.
Nälle tavaroille ei tule perijäeikärahoillekaan. Se laiva, josta ne on
kotoisin, on meren pohjassa. Kun rahat ja paperit kerran tulevat maihin,

silloin on se laiva uponnut tai ainakin sen miehistöhukkunut. Ei tuo kääöolisi joutunut merelläajelehtimaan, jolleivä miehetkin olisi joutuneet mereen. Kylläkapteeni aina pitääviimeiseen asti kiinni laivansa papereista. On löydetty hukkuneita merikapteeneja, jotka ovat puristaneet niitärintaansa vasten niin, ettäon täytynyt väkisin luita longistaa. Ei ne niitälässään hellitä

Kalle oli lakannut puremasta, sitten hän taas jatkoi.

--En minäkuitenkaan luule, ettäkenenkään on tarvinnut hukkuu, sanoi Helga varmasti ja iloisesti. Ovat voineet tulla jotenkin muuten.

--Mitenkämuuten? hönkäsi ukki.

--Jumala on voinut antaa ne suoraan.

--Mitenkäsuoraan?

--Ka, antakaa te Helgan uskoa, niinkuin hän itse tahtoo. Ja uskokaa te, pappa, niinkuin te osaatte. Helga tietysti tarkoittaa sitä ettätänäon kuin jumalan lahja, ja niin ihmeellinenhän se onkin, ja ettäkun jumala antaa, niin hän antaa lyhentämätä Olisiko tuo nyt niin kummaa, jos jumala kerran olisi antanut meillekin ja vaikka kuinka suoraan. Suurihan se on raha, mutta ovat monet saaneet suurempiakin. Meri kai kerran tahtoi palkita meillekin, maksaa monivuotiset velkansa menetetyistäverkoista ja säkyneistävenheistä... Pidetään tavarat ja pidetään reilusti!

--Ei penniäkään pois, kun kerran on saatu!

--Silloin tapahtuu väryys.

--Ja mikä? Ja kenelle?

--Totta laivan isännälle.

--Eihän, koska laiva kerran on vakuutettu ja lasti myös.

--Sitten vakuutusyhtiöle.

--Ei silläole aikaa eikäsen kannata periämerestäkaiikkaa, mitäsiihen laivain kannelta tippuu. Sen rahoissa ei muutama kymmenkunta pumpulipaaleja paljoakaan tunnu. Vaikka tietäsivä, tuskin viitsisivä vaivautua niitänoutamaan. Olen puhunut nästäasioista herrain kanssa kuinka monesti tahansa. Niilläon ihan eri rahansa ja kassansa, joista tämmösiin tarpeihin otetaan, eikäniiden tulot siitäyhtään lyhene, vaikka laivoja hukkuisikin. Yhtäsuuria korkoja ne silti maksavat, menkään laivoja pohjaan tai olkoon menemätä Kuta enemmän haaksirikkoja tapahtuu, sitäenemmän vakuutusyhtiöt ansaitsevat, silläsitäenemmän ja sitä korkeammalle toiset vakuuttavat. Ja jos siinävähän häviäsiväkin, niin herroja ne ovat, rikkaita, semmoisia kuin eilinen konsuli. Ja lyhentämätä ne ottaa. Ja mitäsanoo pelastuslaivan kapteeni, kun saapuu hylyn luo? »Raha tai henki! Maksa pois, mitäminätahdon, tai mene pohjaan.» Semmoisia ne on ne, yhdet niinkuin toisetkin.

--Juuri niin se on!

--Ja saakos ne sitten mitään siitä mikä on mennyt pohjaan! Ottakoot sieltäensin! Sielläsitäkuitenkin on enin siitä mikä mereen on joutunut. Onko meren pohja milloinkaan kenellekään maksanut takaisin? Ilmoittaako se koskaan tulliin? Sinne olisivat menneet pian paalit ja rahatkin, vettyneet ja menneet pohjaan. Jos ei sattunut Helga menemään Käämesaareen, niin huomenna ehkäolisivat uponneet. Kuluuhan väistä viikkoja, ettei sielläkukaan käy.

--On nyt kuitenkin vähän kaameaa ajatella, että laiva ja miehistö ehkä makaavat meren pohjassa tuolla jossain ja me täälläkämme heidän tavaroitaan.

--Eläsinäjarruta! Ja kuka sen on sanonut, että laiva on uponnut ja miehistöhukkunut?

--Juuri äskettä te, appi-ukki, itse arvelitte niin, sanoi Söderling.

--Yhtä hyvin saattaa arvella, ettei se ole uponnut. Tai ei ainakaan miehistön ole tarvinnut hukkuakaan. Kääntöön muuten voinut joutua mereen.

Kalle niinkuin vähän vavahti, ja toiset luulivat hänen aikovan sanoa jotain. Ei hän kuitenkaan sanonut, eivätkä toisetkään kysyneet.

--Ei luulisi enää nykyiseen maailman aikaan ihmeitä tapahtuvan. Vaan sille aikaa kun me kiikaroimme ulos ja sieltä odottelemme ja pävittelemme, ettei tule mitään, ja olemme pahalla tuulella, sille aikaa virta kantaa lekuttaa pumpulipaaleja kotilahteen ja rahaa omille rannoille. Onko koskaan semmoista kuultu?

Mutta ei Söderlingska kuitenkaan saanut mielialaa nousemaan.

Kalle jurotti ja Söderling oli yhähuolissaan olevan näkönen.

--Vaan jos ei paaleja ilmoiteta, kuinka ne sitten saadaan rahaksi?

--Myöskin, tiemmä Heitäse minun huolekseni! Vaikka lähden heti paikalla Helsinkiin--ja niin lähdenkin ... ja myöskin jollekin virolaiselle. Ykskaks se on täällä jähdillaan ja paalit lahden takana.

--Entä miten rahat?

--Ne vaihdetaan.

--Helsingissäkö?

--Siellä tai muualla tai missä tahansa ... eläsinäsitä sure..

--En minä sitä

--Mitä sinä sitten! Kas niin! Eläsinä sitä Sillaikaa kun minä hankin

rahat, sinäsoudat Boolean isännän luo ja puhut valmiiksi Saukkosaaren oston. Saat sanoa minua valehtelijaksi, jos ei Korsu jo ensi talvikelillä aja huoneitaan toiseen saareen, ellei tahdo myönnäniille, joilla on, millä siihen paikoilleen ostavat. Tupakanen ainakin jää koska se on tehty talon metsästä Siinäon nyt teille, Kalle ja Hanna!

--Ettäköettä-?

--Juuri niin! Kun vain ripeästi liikutaan.

--Olisipa se!

--Se se olisi! Alatko äytää?--Tuleeko Kalle toveriksi kaupunkiin?

--En tule, sanoi Kalle jyrkästi.

--Minätulen! huudahti Hanna.

--Minämyös, sanoi ukki.

--Sehän sopii. Kylläminäteidänkin kanssanne päjään.--Eikäsitten muuta kuin lähtälaittamaan!

Eukon touhu tempasi mukaansa kaikki, Söderlinginkin. Hän muisti, että isonpurjeen selkänuora oli mennyt poikki viime retkellä ja pari knaappia irtaantunut. Tytöt alkoivat ädin lennätämähuisahdella tuvasta aittoihin, aitoista tupaan, sieltärantaan, kooten tavaroita, vieden niitä venheeseen, muistaen sitä unhottaen tämän ... kahvipannu oli puhdistettava, spriikeittiöpantava kuntoon, piirakoita oli paistettava. Kaikki juoksivat, ei kukaan astunut, ukkikin hökkäsi noutaessaan lähteestäväviinalekkerillään, joka pian taas oli oleva parempaa täynnä Kalle yksin ei puuttunut mihinkään. Sen hän kuitenkin teki ätinsä pyynnöstä ettäveti kalasumpun maihin ja otti sielläolevat muutamat hauet ja kampelat ja pani ne vasuun vesiheinien väliin.

Mutta kesken kiireen valtasi Söderlingin epälyys ja katumus.

--Jos siinäsittekin tulee paha synti, jos ei ilmoiteta tulliin, niinkuin laki vaatii?

--Jos mikäsynti tulee, tulokoon minun synnikseni! Ei siitänyt ainakaan semmoista tule, ettätarvitsee helvettiäpelää Pikku katumuksella se on semmoinen sovitettuna, ettäpitää minkälöytää Ole sinähuoletta, ei sinun missään tapauksessa tarvitse mennähelvettiin; jos sinne kenen on mentäätätatalosta, niin kylläminämenen ... kaikkien puolesta.

--iti, kuinka te saatatte? kauhistui Helga.

--No, olitko sinäkin nyt siinä? Suottahan minä kun se tuossa turhia....

Mutta häkähti hän itsekin omia puheitaan.

* * * * *

Hupeni siinä yöläntöälaittaessa, ja oli jo täysi päivä ennenkuin päästiin purjetta nostamaan.

Pidelllessään kokkaköyttätuli Söderlingin vielä kerran paha olla.

--Kuulehan, Emma, eikösittenkin olisi parasta tehdä niinkuin laki vaatii?

--Heit' irti vaan!--Jako minä tyytyisin vain löytäsiin ja rupeisin odottamaan niitä vuoden päivä?--No, eikösittenkin ole klyyvarin knaappi poissa ... kuinka monta kertaa minä olen ... heitäirti! sanon minä Kun meri kerran miehelle antaa ... nyt mennään ja sillähyvä

--No, no, menkäsitten, menkäsitten!

--Onnea matkalle! huusi Helga iloisesti esiliinaansa heiluttaen. Ja Hanna heilutti vantin varassa seisoen vastaukseksi omaansa.

Ja heidän hyvätuulensa tarttui Söderlingiinkin.... Ehkäse on niin ... ehkäön niin.... koska Helgakin sanoo ne jumalan lähettämiksi.

--Hurraa, hurraa! Heiluta, Kallekin, Hannallesi, kun se juuri sitä varten seisoo vantissa ... on se sorja tyttö...

Mutta Kalle seisoi hiukan ulompana, jurona, kädet taskussa ja kääntyi pois jo ennen kuin venhe oli päässyt sataman suusta.

V

Söderling seisoo taas, ties kuinka monetta kertaa, Kalliolahden rannalla, pumpulipaalien käkön luona, ja miettii, miten on meneteltävä sitten kun Viron jahti tulee niitänoutamaan. Silläsitä Emma tuskin on ollenkaan ajatellut, ja se on kuitenkin hyvin arka asia, jos mieli saada se tehdyksi naapurin näkemättä Tekipäsen miten hyvänsä kylläse aina tulee saamaan siitä vihiä. Mukavinta olisi tietysti hinata jahti salmesta sisään ja vetää tuohon kallioon kiinni ja hiivata siitä paalit suoraan ruumaan. Mutta silloin naapuri heti kummastelemaan, niiksi jahti tulee tähän Kalliolahteen eikäkotisatamaan, niinkuin ne tavallisesti tekevät säällä pitäessään tai lastia ottaessaan. Mutta jos jahti taas ankkuroi kotisatamaan, täytyy paalit soutaa tähtäsinne ihan sen silmän alatse, ja silloin se vasta oikein saakin tietää vaikka tuon tekisi kuinka yön aikana tahansa. Voisihan olla, että tässä ehtisi miehissä yhtäkkiä hiivata paalit niin kiireesti jahtiin, ettei se ehtisi tulla nuuskimaan. Onhan meitä kolme miestä heitäön kai yhtä monta, ja akkaväki lisäksi, Emma ja Hanna, kaikkiaan neljä paria. Se kävisi kylläkin pian. Ja jos sitten luulee hänen saaneen vihiä niin voihan virolainen, ennenkuin lähtee merelle, ollakin laskevinaan tulliin päin, maita kohti, ja sieltävasta yön tultua palata merelle.... Ei sitä ehkä sittenkään petä. Aina se on

jossain nuuskimassa. Joka verkon nostoa se vakoilee kiikarillaan.
Ilmiäntöä se kylläei tule tekemään, vaikka saisikin vihiä

Mutta yhtäkkiä Söderlingiätympäsi. Hän tahtoi päästä sitöollenkaan
ajattelemasta. Tehkään Emma, niinkuin tahtoo. Senhän se oikeastaan on
asia.

... Minhän en ole löytänyt mitään. Olkoon se niiden asia, jotka ovat
löytäneet. Vastatkoon Emma puolestaan ja myös Kalle, jos on mitä
vastaamista. Minhän en ole muuta kuin ollut vähän apurina. En minävoi
eikäminun tarvitsekaan mennä kenenkään löytöä ilmoittelemaan. Itse se on
ennenkin löytönsäpitänyt ja ilmoittanut. Eihän tässä saa ottaa omiin
tarpeihinsa pienintälankunpätkää, jonka se on sattunut löytämään.
Pitäkään nyt paalinsakin. On hänen asiansa, miten hän ne lastaa ja lossaa.

Siihen Söderling aina tuli ja siitähän taas vähän päästä lähti,
tullakseen siihen jälleen takaisin.

Hän asteli kotiin ja kun näki Kallen veistäjän sääairopuuta, meni hän
siihen ja alkoi veistäähänkin.

--Mitenkäsinä Kalle, luulisit, että olisi paras tehdä kun virolainen
saapuu jahtinsa kanssa? Olisiko parempi ottaa Kalliolahdesta vai omasta
rannasta, ettei naapuri saisi vihiä?

--En tiedä sanoi Kalle yksikantaan, tehkään niinkuin tahdotte.

Söderling olisi oikeastaan tahtonut kysyä poikansa mieltä kokonaan
toisesta, mutta ei saanut sitä suustaan irti.

--Tyyntyy yhä sanoi hän hetken kuluttua. Voisi ehkä viedä koetteeksi
silakkaverkot.

--Viedään vain, sanoi Kalle.

--Luuletko, että olisi parempi laskea tuohon Kampelakarin ympärille vaiko
viedä ulomma Ulkokarin päähän?

--On vaikea tietää. Jos koettaisi ensin lähempää

--Kai siitänyt käisi ainakin turskasiiman sydäiksi.

He tiesivä kumpainenkin tarkoin tehtävänsä ja hetken kuluttua olivat
verkot, painot, nuorat ja kohot kannetut venheeseen. Kalle sousti kokassa,
isähuopasi perässä. Ei puhuttu sanaakaan, Kalle oli melkein tyly ja
tuijotti veteen airon viereen.

--Oli se kaunis summa rahaa, minkäsinälöysit, alkoi isäviimein kuin
liehakoiden. Olihan se aivan erikoinen ihme. Harvoin semmoista kuulee.
Onhan kuultu, että maasta löydetään raha-arteita, mutta liekö milloinkaan
kuultu, että ne tulisivat vettä viilettämään. Kuinka sinäsen kätön oikein
keksit? Ei sitäniin pientä ollut aivan helppo huomata. Mistäsinäsen
oikein löysit? Uiko se veden päällä?

--En kai minäolisi sitäpohjastakaan saanut.

Kalle katsahti ulapalle kuin vaistomaisesti, vastoin tahtoaan, mutta känsi samassa päänsäkkiätakaisin, niinkuin säkättäen.

--Ajattelin, että jos se olisi ajautunut maihin ja sieltä jostain olisit sen löytänyt.

Enempää ei isäsaanut urkituksi eikähän oikeastaan tahtonutkaan sitä

Laskettiin kiviriippa tuttuun paikkaan, kiinnitettiin koho, heitettiin verkot, pantiin vielä toinen kiviriippa, kiinnitettiin siihen jadan toinen pää-eikätaaskaan sitätehtäessä puhuttu sanaakaan ... kumpainenkin tiesi tehtävänsä

--Saa nähdä mitä antaa ... vaiko ei antane mitään.

--Miksei antaisi?

--Kun on jo antanut niin paljon.

--Eihän tiedä

Kun ei isätarttunut airoonsa, ei poikakaan voinut sitä tehdä Venhe kellui siis hetken myöä uuleen.

--Hohhoo ... ja-jaa, huokasi Söderling.--Jaa--jaa, huokasi hän uudelleen ja tarttui sitten airoonsa ja painoi sen veteen, kun ei Kalle sittenkään sulanut kysymään....

Mutta hänen täytyi saada se sanotuksi. Oltiin jo kotisalmen suussa, kun Söderling yhtäkkiä pöyhäytti huopaamisensa, niin että ruuhi melkein pyöri ympäri.

--Luuletko sinä Kalle, että siinä tulee tehdyksi suurikin synti, jos ei ilmoiteta tavaroita ja rahoja tulliin?

--En minä tiedä Mitä se minuun kuuluu! purkihe Kalle melkein vihaisesti.

--Kuuluuhan se sinuunkin.

--Annoin rahat ädille. Silloin ne ei kuulu.

--Osasihan niistä saat sinäkin.

--En pyydä penniäkään.

--Yhteisestihän ne kulutetaan. Jos siinä tulee muille synti, niin tulee sinullekin.

--Tulkoon sitten.

--Vaan jos se siis on mielestäsi synti, ettei ilmoiteta, niin mikset sanonut sitäädille heti, niin olisi asetettu toisin?

--Ei olisi äti kuitenkaan väittänyt--eikäHannakaan.

--Mutta miksi se sinusta on väärin?

Kalle kiskaisi airollaan, pakottaen isän vastaamaan huoparillaan. Kun hän kiinnitti soutuaan, oli isälätäysi työpitää venhettäoikeassa suunnassa.

--Minätsäsoikeastaan syyttömin olen. Minäen ole mitään löytänyt. En ole muuta kuin ollut apuna korjaamassa. ~itisihän se kaiken niin tahtoi ja jäjesti.

Ja kun Kalle ei vastannut:

--Tekisinkösitten mielestäsi oikein, jos soutaisin heti tulliin ja ilmoittaisin, ennenkuin tulevat kaupungista?

--Mitä teidän tarvitsee mitään ilmoittaa, jos tavarat teidän mielestänne kerran eivät ole teidän. Eihän yhden synti ole toisen synti.

--Eipäniin.--Mutta miksi sinäpuhut ja olet, niinkuin olisit vihainen minulle?

--En minäteille.

Oli tultu maihin. Ruuhi kiskaistiin ylös. Kalle viskasi veden, ja isämeni askareilleen.

Koko päivän Kalle jurotti, ollen milloin selin, milloin syrjin. Sydyään hän lähti heti ulos.

Söderling loikoi penkillä Helga oli korjannut pois ruuat ja astiat ja istuutunut työnsääreen ikkunan luo.

--Nyt se taas soutaa merelle.

--Mikähäntäoikein vaivannee?

--Kai niilläöli jotain Hannan kanssa.

Söderling otti kiikarin ja meni kalliolle. Helgakin oli utelias ja seurasi mukana.

--Mitäse oikein mahtanee siellä? ~sken se oli ylhääläkalliolla ja tähysteli joka suunnalle.

--Katseleisiko hylkeitätai lintuja?

--Ottiko se pyssyn?

--En nähnyt.

Söderling antoi kiikarin Helgalle ja meni aitaan, missäpyssyjä säilytettiin kesälä mutta sielläne olivat kaikki, Kallella ei ollut pyssyämukanaan.

--Nyt se tulee kallion takaa ja menee ruuhelleen.... Nyt se soutaa salmessa edestakaisin, niinkuin haraisi. Mitäse sieltävoi harata? Olisiko joskus ennen ampunut hylkeen ja sitäharaisi? Eilen silläkyllä saattoi olla pyssy mukanaan.... Nyt se on taas maissa ja tähystelee.

--Ehkäetsii hän uutta saalista merestä?

--Luuleekohan tuo nyt sen vielätuovan jotain? Tyytyisi siihen, mitäjo on löytänyt. Eihän nyt merikään mahdottomia anna, joka päivä

Kalle palasi vasta hämässä

--Löysitkömitään?

--En.

--Turhaan sielläenääsoudat. Ei sieltätule mitään silloin, kun sitä asian alkaen koettaa etsiä

--En minäole etsinytkään.

--Luulin, ettäolit katselemassa. Kylläkai on tullut maihin kaikki, mikä on tullakseen. Ja onhan meidän tarpeeksi tullutkin.

--Kylläkai--yli tarpeenkin.

Se se sitäsittenkin painostaa....

* * * * *

Oltiin aamulla menossa verkkoja nostamaan. Tuntui kuin ei tultais saamaan mitään... Kun pääsikin se Emma, ennenkuin tänäoikein selvitettiin. Väinhän se on. Se mikäon väin, se on väin. Siitävarmaan kerran, ehkäpiankin, tulee jumalan rangaistus. On saattanut vihastua niin, ettei anna vuosikausiin silakkaa. Ei ne silloin pumpulipaalirahat paljoakaan tunnu. Eikätunnu Kallenkaan rahat, jos silakkavesi kerran joutuu kiroihin. Se kun joutuukin kiroihin, niin se voi joutua vuosikausiksi.

Mutta verkot olivatkin niin täynnäkalaa, ettänousivat läänävenheeseen. Mitäse merkitsee? Sitäkö ettäjumala sittenkin sen hyväksyy? Antaisiko jumala noin, jos olisi pannut pahakseen? Saattoihan se hyvinkin olla hänen lahjansa, koska Helga on tietävinään, mistäsitten tiennee.

Söderling rauhoittui rauhoittumistaan. Kun vain saisi Kallen samaan uskoon. Luulisi tuon tästäkin ymmärtävän.

Mutta Kalle oli yhäsamallinen, kävi päiväpäivätähäkankeammaksi ja

jurommaksi. Taas hän souti merelle, taas hän näki sielläkävlevän ja tähystelevän ja niinkuin haraavan. Ja kotiin tultuaan se sitten vain istuskeli kalliolla ja tuijotti eteensä

Söderlingin täytyi saada puhua ja pävitellä

--Mikähätäoikein vaivannee? Ei saa mieheltävastausta mihinkään. Ei virka päiväkausiin sanaakaan. Luulisi pitävän olla iloinen, kun sai semmoisen rahan. Nythän nuo pääsee yhteen Hannan kanssa. Vaan ei olla meillätyytyväsiäsiloin, kun ei ole, eikäsittenkään, kun taas on. Vaikka kylläminätoisekseen sen hyvin ymmärän. Painaa se minuakin. Väärin se on minustakin, ettei menty tulliin. Koska kerran on aina ennenkin menty.

--Mutta eihän se ole väärin! Minätiedän sen!

--Mistäsinäsen sitten mm tiedä?

--Minätiedän!

--Sanoisit sen sillekin, niin ehkäsekin siitäpäisäsi.

--Minäsanon sen sille heti paikalla. Missäse nyt on?

--Tuollahan se.

Helga sysäsi syrjään telineensäja meni ulos.

Hän oli ajatellut sen toisin. Hän ilmaisee sen vasta myöhemmin, vasta sitten, kun paalit on myyty ja saatu rahat ja niillä rakennettu tupa Kallelle ja Hannalle--sinäpäpäpä kun heidän huoneensa on valmis ja kun istutaan ja juodaan tuliaisia hänen jäkeen. Silloin hän pyytää opettajatarta puhumaan ja hän puhuu: »Nyt meidän, rakkaat ystävä, kuitenkin on muistettava, että tänäkaikki on saatu Herralta. Herraltahan meille kaikki tulee, mutta tätä tupa on tullut hiukan eri tavalla kuin tavallisesti. Se on saatu rukouksen avulla. Herra on kuullut yhden kaikkein pienimpänsäpalavan rukouksen. Hän rukoili yön hiljaisuudessa, ja Herra kuuli hänen äänensä Herra antoi sen siksi, että sitä häneltä rukoiltiin. Siitäsi näkyy, että Herra kuulee meidän rukouksemme. Meidän tulee uskoa se ja meidän tulee rukoilla, aina rukoilla, kaikkein eikävain yksien.» Ja sitten olisi rukoiltu yhdessä ja veisattu yhdessä ja Herra olisi saanut sijaa heidän kaikkien sydämissään....

Niin oli Helga sitä kuvitellut. Mutta miksei hän voisi ilmaista sitä Kallelle jo ennenkin? Kalle ei saa murehtia. Hänen täytyy tietää millä tavalla hän sai rahansa, kuka hänelle ne antoi. Hänen täytyy voida ottaa vastaan jumalan lahja ja siitä iloita.

Kalle istui kala-aitan kynnyksellä panemassa silakanpaloja turskasiimaan. Helga kyykähti hänen viereensä hantauttamaan.

--Ei se ole mikään synty, jos ei ilmoitetakaan tulliin. Isäluulee, että sinäsihäudot. Isähautoo sitä itse ja luulee, että sinäkin sitä

haudot. Mutta miköön jumalan anti, sen saa pitäälyhentämätä

--Mistäsinätiedä, ettäse oli jumalan anti?

--Koska minäsitäheltärukoilin ja se samassa myös tuli.

--Mitäsinärukoilit?

--Ettämyrsky ajaisi jonkun laivan maihin. Ja tapahtui niin. Ensin tuli minulle paalit ja sitten sinulle rahat.

Kalle tuijotti melkein kuin kauhuissaan sisareensa. Sitten hän yhtäkkiä hypähti ylös, niinkuin aikoen paeta, mutta istuutui samassa, typertyen takaisin aitan kynnykselle.

--Mistäsinätiedä, ettäminun rahani tulivat sinun rukouksestasi?

--Koska minärukoilin juuri sinulle, puhui Helga, hymy huulillaan, näppähti ja iloisesti pistellen silakanpaloja koukkuihin.... Juuri sinun tätesihän minärukoilin ... juuri sitä ettäsinänsaisit, mitätarvitset ... ettäjumala antaisi niin paljon, ettäriittäisi sinulle ja Hannalle. Ja tapahtui niin. Pidäsinäsiis vain kaikki, koska se oli jumala, joka ne lähetti.... Kalle, mikäsinun on?

Kalle oli taas noussut, harppasi rihmavasun yli, lähti menemään, pyöhdellen kuitenkin kalliolla, niinkuin ei olisi tiennyt minne. Sitten hän yhtäkkiäpysähtyi, tuli takaisin ja syöksä suustaan raskaasti hengittäen:

--Se ... se ei ollut jumala, joka lähetti, vaan piru.

--Mitäsinäsanot?

--Vaan piru!

Hän pyöhti kiukkuisesti toisaanne ja riensi pitkin askelin ruuhelle, jonka aikoi sysäveteeen. Jätään sen tekemätälähti hän hartiat kyyryssäkuin raesateen alla juoksemaan Käimesaaren kaalamolle pän, mutta pysähtyi taas, kääntyi, tuli Helgan luo ja sanoi, silmä kuin äyttöminäpäissä

--Minäryöstin ne ruumiilta.

Sen sanottuaan hän yhtäkkiäkuin jonnekin lymytäkseen, kuin pakopaikan löydettyään, syöksähti Helgan aittaan.

Helga riensi sinne jäestä Kalle oli heittäytynyt hänen vuoteeseensa ja makasi siinäpoikkiteloin, selkänyhkytyksistähytkyen.

--Kuule, Kalle, nouse--mitäsinäsanot?

Helga koetti nostatella häntäistumaan.

Kalle voihi toisen vuoron, koetti toisen vuoron voittaa itseään,
painautuen kiinnemmäksi seinään.

--Kuule, mitäsinäsanot? Ethän sinäruumiilta ryöstänyt?

Mutta ei hän uskonut itseään, mitätahtoi uskotella. KylläKalle oli
tehnyt, niinkuin sanoi. Ja Helga lyykähti kirstulleen vuoteensa päähän,
nyyhkyttään hänkin.

Isäoli ilmestynyt oveen.

--Mikäsille tuli? Mitäte itkette?

--Kalle ryösti ne rahat ruumiilta.

--Eihän....

YhtäkkiäKalle lakkasi hytkymästä tempasihe ylös ja seiso hetken
lattialla niinkuin lähtekseen, mutta kun isäyhäseisoi ovesa, vaipui
hän sängyn laidalle, silmä tuijottaen tylsinäja ilmeettöminä

--Ruumiiltako sinäne otit?

--Ruumiilta.

--Missäsinäsen tapasit?

--Ison-Ulkokarin ja Pikku-Ulkokarin salmessa.

--Minne sinäsen jäit?

--Sysäin airolla menemään.

--Minne se meni?

--En tiedä meniköpohjaan vai uiko edelleen.

--Oliko se tulossa tänepän vai oliko menossa merelle?

--Se siinäläkkyi tyynessämainingissa. Minäsoudin ensin sen ylitse,
ennenkuin huomasin. Minusta näytti, ettävirta painoi sitämaihin ... pois
merestä

--Maihin se oli pyrkimässä vaikeroi Helga. Hukkuneet pyrkivä mereltä
aina siunattuun maahan. Voi, voi, Kalle!

--Sitäkösinäolet sielläjoka päiväharannut? Nätkösinä millainen mies
se oli?

--En minäosaa sanoa.

--Kai se oli kapteeni tai peränies, koska silläoli laivan rahat ja
paperit. Silloin on koko laivakin mennyt pohjaan. Minkäaiset silläoli

vaatteet, etkösitäkään nähnyt?

--Enhän minäsemmoista voinut siinähdä melkein pimeässä

--Kädessäkösi oli salkku?

--Ei, vaan ruumiissa kiinni ... niinkuin jonkun vyön alla.

--Olisitko ehtinyt saada sen maihin, ennenkuin se katosi tai upposi?

--Miksen olisi ehtinyt, jos olisin tahtonut.

--Jos sinua kammotti käydäksiksi ruumiiseen?

--Olihan minulla puoshaka venheessä

--Mikset sitten hinannut sitä maihin?--Sinä ajattelit ehkä että saat pitää kaikki, jos annat sen mennä mutta et mitään, jos otat sen maihin.

--Jotain semmoista minä kai ajattelin.

--Niinpäniin ... jaa-jaa....

--Sinä olisit voinut hinata sen maihin ja saattaa sen siunattuun maahan etkä sitätehnyt, uikutti Helga.

--Eläsinänyt... Sinä siis tempasit sen siitä vyön alta ja sysäsit airolla, etkä tiedä upposiko se vai uiko edelleen. Jos se upposi, niin mahtoi pelastusvyöirtautua.

--Saattaa kai se olla niinkin.

--Vaan jos se ei uponnutkaan, niin se ehkä vielä löytyy.

--Ei se löydy.

--Ei se löydy ... ei jumala anna sen milloinkaan löytyä

--Ethän voi sitä tietää

--Ei, ei, jumala tahtoo meitä rangaista meidän syntiemme tähden. Ei koskaan pääse se siunattuun maahan eikä sen sielu saa koskaan rauhaa.

Helga istui yhä kirstunsa kannella, etukumarassa, ruumistaan huojutellen ja käsiään helmassa puristellen.

--Mimmoisia me ollaan! Minä rukouksen jumalalta, että hän antaisi laivan joutua haaksirikoon. Minun veljeni ryöstää ruumiita, minun isäni ja äitini tallettavat väärin saatua tavarata. Me emme ole yhtään parempia kuin naapuri.

--Et sinänyt voi sitä sanoa.

Mutta hän kiihtyi kiihtymistään.

--Ei jumala minulle tääsyntiäanna milloinkaan anteeksi, ei milloinkaan, ei milloinkaan! On kauheata, ettäminäolen jumalalta semmoista rukoillut. Mitenkäminäsaaton häneltäsemmoista rukoilla, ettähän hukuttaisi ihmisiämeidän tähtemme....

--Ethän sinäole sitärukoillut.

--Minärukoilen jumalalta ruumiita, ja minun veljeni ryöstäniitä ja minun äitini menee hakemaan Viron rosvoja ... ja me aiomme kavaltaa ja varastaa ja olla ilmoittamatta tulliin....

--Itsehän sinäolet koko ajan sanonut, ettäon lupa pitäälyhentänätä mikäon saatu, koska se on jumalan lahja.

--Ei ole lupa ... ei ole enäälupa ... ei se ole jumalan lahja ... täytyy antaa kaikki pois.

--Annetaan sitten, annetaan kaikki ... hääli Söderling, peläen, että tyttösaasi kouristuksen. Annetaan vaan.... Mikäs siinäon muu kuin annetaan vaan. Sillähän se on tehty.

--Jumala tahtoi panna meidä koetukselle. Hän lähetti ruumiin ja antoi meidän ryöstäsen siksi, ettäme tietäsimme, ettämeidän täytyy antaa kaikki pois.... Meilläei puhuta muusta kuin rahasta ja saaliista ... kaikki ajattelevat vain rahaa ja saalista ... ei kukaan ajattele kuolematonta sieluaan. Nyt siitätuli kosto. Kalle otti rahat ja sysäsi ruumiin menemään, joka pyrki maihin.... Anna, Herra Jeesus, anteeksi Kallelle ja minulle ja meille kaikille iankaikkisen armosi ja laupeutesi tähden.... Herra Jeesus ... rakas Herra Jeesus....

--Nyt se pian siitäkaatuu....

--En minä... eläpelkää

Mutta Helgan koko ruumis vapisi, ja ainoastaan viimeiset voimansa ponnistaen hän sai vuoteen päällystäpuristaen hivutetuksi itsensäsen laidalle, josta isäsitten auttoi hänet pitkälleen.

Hän rauhoittui siinävähitellen, ja kouristuskohtauksen vaara meni ohi. Isähaasteli hänelle kuin lapselle:

--Ka, annetaan vaan pois ... eihän sinäole mitään ... vaikka mennään heti paikalla ilmoittamaan. Jos olisi Kalle sanonut tuon ennen, niin olisi jo tehtykin ... olisi annettu kaikki....

--Niin, niin, kaikki pitääantaa.

--Kaikkihan annetaankin ... eihän me toki mitenkään iletäsemmoista pitää joka on ollut ruumiin kädessä... eihän meillätoki tehdä niinkuin naapurissa tehdään ... ollaanhan me toki siltäihan toista väkeä vaikka

nyt sattuihin Kallelle sillätavalla. Annetaan vain kaikki pois ... sillä tavalla siit'ei tule syntiäkenellekään ... ja jos olisi jo ennätännyt jotain pikkuista tullakin, niin kadutaan se synti.... Kallehan on jo katunutkin ja sinämyöskin, ja minäkin alan katua ... kylläjumala sen antaa anteeksi.

Tytön kasvojen ja jäsenten jännitys laukesi laukeamistaan. Hän avasi silmänsä ja katseli isänsäkuin turvaa hakien.

--Isä veisataan virsi, sanoi hän hetken kuluttua.

--Veisataan vaan....

--Ottakaa tuo laulukirja tuosta.

Isäkurotti ikkunalta Helgan laulukirjan ja antoi sen hänelle.

--Kylläminäluulen, ettäätkin katu, kun kuulee, puhui Söderling. Siltävaralta, ettei katuisi, vaan ettei kuitenkaan tapahtuisi syntiä kenellekään, niin saatetaanhan ilmoittaa, ennenkuin se tulee ... soutakoon Kalle heti paikalla tulliin.

--Ei, ei, äitiäei saa pakottaa ... äidin täytyy taipua omasta ehdostaan jumalan tahdon alle!

--Vaan jos se ei taivu.

--Iti taipuu, koska tekin taivutte. Miksi ei jumala valaiseisi ädinkin mieltä Ei saa pakottaa, ei jumalakaan ketään pakota.--Voi, voi, kuinka minä olen onnellinen! riemuitsi hän nousten istumaan. Nythän me kaikki saamme näyttääjumalalle, ettäolemme hänen lapsiaan. Jospa olikin jumalan tahto, ettäKalle ryöstäsi ruumiin. Isä etkösinkin luule? Nyt minä tiedän, miksi jumala kuuli rukoukseni! Ensi pyhänäme menemme kaikki kirkkoon ja kiitämme ja ylistämme häntäsiitä mitähän antoi meille tapahtua. Kiittäkäämme ja ylistäkäämme häntä

--Lepäähän nyt siinä lapsi.

--En minäenäätarvitse levätä...

--Sinätaas alat vapista.

--Veisataan nyt ... tämä....

Helga etsi virren, alotti ja antoi kirjan isälle.

--Veisaa sinäkin ... tuosta.

--Se on niin pientäprättiä... en minäenä ilman laseja ... mutta minä koetan sinun mukaasi.

--Kalle, tule sinäkin tänne, kehoitti Helga.

Kalle oli seisonut ovelta, katsellen kiinteästi merelle.

--Siellä on joku purje tulossa tännepäin.

Kalle meni noutamaan kiikaria, ja he jouduttuivat kaikki kiikarikalliolle. Pian kävi selvillä, että se oli heidän venheensä joka palasi kaupungista.

Näkyi jo kaukaa, miten asiat olivat venheessä joka teki pitkiäluoveja kotikulman yli. Äiti oli perässä ja hoiti isoa purjetta. Hanna hoiti halkaisijan nuoria. Ukki makasi kokassa, toinen jalka roikkuen laidan yli.

--Se on sanottava heti, kun äiti tulee maihin. Sanotko sinä Kalle?

--Kyllä minä sanon.

VI

Söderling istuu pöydän päällä lopettelee kolmatta kuppia kahvia, toisessa kädessä teevati, toisessa nyrkin kokoinen sokeripala. Helga odottaa pankon kulmalla, valmiina täyttämään.

--Tahtooko äiti vielä?

--Annahan, kun hiukan huokaan ... huhuh. Se oli seilausta se. Ajatelkaahan, että meidän täytyi Hannan kanssa hoitaa koko kryssäys. Pappa keperyi lekkerinsäviereen jo heti satamasta lähdettyä Lallatti ja ryyppäsi, ryyppäsi ja lallatti. Lopulta nukkui. Kun heräsi, alkoi alusta.

--Sen nyt saattoi arvata, sanoi Söderling.

--Saattoihan sen, mutta jos arvasin, että se tekisi meille sen kepposen, minkä teki, niin kaupunkiin jäin. Kun potkaisi rikki pirttipullon, niin ettei saatu koko matkalla tulta keittiön ja piti olla kahvitta koko eilinen päivä ja yö ja tänäpäivä loiskia viisi tuntia tyynessä mainingissa Pellingin selällä... vaikka jauhoja olisi ollut ja sokeria kuinka paljon tahansa ... kerrankin!

Eukko oli olevinaan vihainen, mutta nauroi samalla. Helga pakotti he hymyilemään kuin mieliksi äidille, mutta Söderling ja Kalle jurottivat totisina, Söderling silloin tällöin arasti katsahtaen Kalleen.

--Täi koetti sytyttääkin viinallakin! nauroi Hanna.

--Koetin, mutta mitä se palaisi.... Hohhoo ja-jaa ... oli se kryssästä se, pakottaa käsiäni ja selkäni niin, että... mutta perille tultiin. Tuo Hanna on riski tyttö... hoiti yksin klyyvarin.... Kylläsiitä vielä tulee kalamiehen akka.... Kaadahan nyt sitten vielä jos siellä on.... Mitä teille nyt sitten oikein kuuluu? Kuulkaahan, menkää ja tuokaa se kirstu

maihin.... Nostakaa samalla säkit aittaan, toisessa on vehnäauhoja....
Nyt meillä tullaan juomaan vehnäkahvia kerta päivässä että tiedäte....
Ei kai maksa vaivaa herättää uukkoa, antaa sen nukkua humalansa venheessä
kun vain heitätte jotain sen päälle, ettei kylmety.

Vitkastellen poistuivat Söderling ja Kalle.

--No, mitä tänne nyt sitten oikein kuuluu?... Annahan, Helga, tänne tuo
nyyty ... ota siitä se päällimäinen kääri... siinä on sinulle
villapaita. Se on hyvävaatteiden alla, kun sinä aina olet niin viluinen.
Tohtori sanoi, että sinun aina pitää koettaa pysyä lämpimänä

--Olitteko te nyt tohtorissakin?

--Ensi tökseni ... kohta kun olen saanut paaliasian reilatuksi ...
tottahan toki, koska ne oikeastaan ovat sinun kaikki.... Olet niin
kalvaka ja raukean näkönen, oletko sinä taas ollut sairaampi?

--En....

--Antoi se rohtojakin ja monenlaisia muita määräksiä jotka eivät maksa
mitään ... puhutaan niistä sitten ... kaksi markkaa se vain otti, vaikka
kirjoitti kolme reseptiä... apteekki maksoi viisi markkaa
viisikymmentä neljä penniä... Ovatko miehet kalastaneet?

--Saivat ne nelikon toiss'aamuna.

--Kas vaan.... Meri yhä vain antaa. Onhan se sekin jotain. Mutta kyllä se
kuitenkin on pientäsen rinnalla, mitä se sitten toisin ajoin antaa. Oli
se toisenmoinen apaja se, kun oikein ajattelee.... Onko isäsi ollut maissa
isännän puheilla?

--Ei.

--Ei tietysti. Minun se on hommattava sekin. Ja minä hommaan, silläsaari
on ostettava, ja naapurin pitää tulla pois, sen minä olen päättänyt. Ja
ensi pyhänsä ostetaan. Toin jo lutikanmyrkyäkin. Kun sen Korsun
sikopahnan puhdistaa ja savustaa, tappaa syöpäaset ja siistii ja
paperoi, niin siinä on asunto Hannalle ja Kallelle. Ja se meni niin, että
livahti, niinkuin olisi meri ne siihen teille käsillä kantanut. Onko
naapuria itseään näkynyt liikkeellä?

--Ei ole, tuskin se on ollenkaan kotona.

--Joku sanoi nähenensäsen Helsingissä en tiedä Sen parempi, niin ei ole
nuuskimassa täällä Viron jahti tulee, niin pian kuin on saanut potattinsa
myödyksi. Eikä niitä ollut sillä enää muuta kuin vähän ruuman pohjassa.

Tälätuulella se voi olla täällä milloin hyvänsä jos pitää
puheensa....--Tuokaa tänne vaan ... tänne, tänne.... Pankaa siihen ...
liikute siinäniin juhlallisina kuin ruumiskirstua kantaisitte.

--Mitä siinä oikein on?

--Ostokset ja tuomiset ... se on raskas, mitä?

--Millärahoilla ne kaikki on ostettu?

--Rikas ei tarvitse rahoja. Rikas ottaa velaksi. Oli se mukavaa Matrosoffissa. »Mitäsaa luvan olla? Saako olla kahvia ... sokeria ... veskunoita ... rusinoita?» sanoi.--»Annetaanko velaksi?» minäsanoin.-- »Minkään velaksi, kun on rahaa?» sanoi. »Minänäke jo riimistäkin, että on rahaa.»... Mistäse sen näki, mutta näkipä.... »Ei ole vielä», minäsanoin, »mutta ehkämeri joskus antaa».--»Aa, harashoo, maksa sitten, kun meri antaa. Meri hjuva takkumies. Paljoko pannaan?» Jos olisi hänestä riippunut, olisi punninnut koko puotinsa pusseihin. Saipas kerrankin ostaa rentonaan, tarvitsematta säkeäpäätä sillä mihin kaikkeen pitää markkansa murentaa. Laskin lystikseni, montako kahvipussia oli Matrosoffin etelänyllyllä Niitäei ollut siinäenemmän kuin ettäolisin voinut ostaa koko seinälisen, jos halusin.

--Kun et ostanut.

--Mitä minä ilmanhan minävain.

Kun kurkku oli kahvista selvinnyt, niin yhtenätulvana valui taas Söderlingskan puhe:

--Kysyin vieläkurilla, mitäse veskunalaatikko maksaa, josta ne aina mittaa. »Viisi sataa», sanoi. Olisi ollut veikeäänändä miten ryssän naama olisi venähtänyt, jos minäpaukahutin: »Mittaa sitten niin, että pohja paistaa.» Vasta sitten, kun on ollut kaupungissa ja nähnyt, mitä kaikkea rahalla saa, voi tulla oikein iloiseksi siitä että on, millä saa.... Jos hyvin onnistuu, kuuluu toisella puolen lahden saavan pumpulipaalista sata ruplaa, jos nimittän saa tullin sivu sisään. Siellä on korkeampi tulli kuin täällä Sentänden niiden sielläkannattaa maksaa enemmän.

--Ruvetaanko me nyt salakuljettajiksikin? kysyi Söderling, äni vähän vavahtaen, piippuansa rassaten.

--Emme me.... Viron veitikka kylläsen puolen hoitaa.... Täytyy heittäytyä hetkeksi pitkäseni.... Me sovittiin sen kanssa niin, ettäse joko maksaa heti käeisellä ja saa silloin itse pitäävoiton, jolloin riskikin on hänen, tai niin, ettäotetaan riski yhdessä mutta silloin on jonkun tähtäoltava mukana hommassa. Täytyy vielätuomia sitä sitten kun se tulee.

--Tuleeko se?

--Niin pian kuin on potattinsa myönyt. Minusta sopisi kyllähyvin, että Kalle menisi mukaan, niin saisit samalla vaihtaa rahatkin Rävälissä Sielläne saapi helposti vaihdetuksi, niin ettei kukaan saa vihiä Minä tiedän nyt kurssinkin pennilleen.

--EttäköKalle lähtisi paalien kanssa?

--Kalle tai sinä... kumpi tahansa.

Hän ei saanut vastausta, ei myöntävä ei kieltävä Hän näki ... oli nähnyt jo heti rannassa, kun tulivat jurraillen vastaan, ettäoli jotain.. hän arvasikin sen melkein, mitäse oli....

--Ettepäarvaa, kenen tapasimme kaupungissa.... Kerrohan sinä Hanna.

--Konsulin ja hänen masinistinsa, ja me ajettiin sen piilillä

Mutta Söderlingska ei malttanutkaan jättäpuhetta Hannalle.

--Se oli nyt sitänurjinta, mitäminäelässäni, iski hän.... Meidän piti juuri lähteä purjeet olivat jo ylhäällä... minätulin juuri siitä pankista, joka on siinävastapäätäStockmannia.

--Mitäsinulla oli pankkiin asiata?

--Ajattelin, ettämiksikä en kävisi kysymässäguldenien kurssia, kun kerran olen kaupungissa, niin sen tietäsenkin, koska Kalle ei tietänyt pennilleen, eiväkäsitte saisi Rävelissäpettä... silläjos se vaihtuu sekin niinkuin ruplan kurssi, niin ei niihin ole luottamista. Vaikka ei se kuulu vaihtuvankaan, vaan on aina kaksi markkaa ja penniä... jos vaihtuu, niin vaihtuu enintään pennillätai parilla, mutta sehän ei ole mikään asia se.... Niinpäniin, kun tulin ulos....

--Minäseisoin ulkona ja odotin....

--Hanna seisoi ulkona ja odotti.

--Jättekösitten venheen satamaan purjeet leväleen?

--Pappa jä sinne.... Ja kun minätulen kadulle, niin kuulen jonkun sanovan: »Pävää Söderlingska», enkäensin äynnyt, mistäse tuli.

Nyt otti Hanna väkisin puheenvuoron:

--Se oli konsuli ... se istui siinäpiilissä. Se oli juuri sanonut minulle: »Saa nähdä tunteeko Söderlingska minut.» Minätunsin heti sen sahvöin, vaikka silläoli turkki nurin pääläja riihilasit nenälä

--Annahan kun minähaastan ... haasta sinäsitten.... Se oli todellakin se meidän konsuli, joka istui punaisessa pillissä joka hyrräsi kuin vimattu.... En minäensin osannut, mihin katsoa. »Tulkaa sisään, niin ajetaan vähän.» Hanna hyppäsi heti sahvöin viereen kuskipukille.... En minätiedä mutta siinäminäsitten samassa jo minäkin istuin sen mustan vieressä tulipunaisessa paholaisen kelkassa ja tulipunaisella sohvalla ... silläoli silmä edessäja takana ... minäupposin kuin heinärukoon. Samassa ovi paukahti kiinni ja minun hameeni jä väliin ja repesi, tuossa vielänäette. Ja sitten mentiin, enkäminätiedä minne mentiin ja minne tultiin; milloin oltiin kaupungissa ja milloin maalla ja se hohotti vain ja nauroi, kun minähuusin. »Tänään menee ihan helvettiin!» minäsanoin.

»Ei tänäny mene, vaikka kyllätäläsinnekin pääsee. Mennäänkö?»--»En minävielätäläkertaa.»--Sen pakana! Mutta kun se viimein pysähtyi, niin oli syöstäminut suin pän mereen, ja jos ei Hanna ollut jo siinä vastassa, niin kolera-altaaseen menin. »Kiitos kyydistä» minäsanoin, »ja kiitos siitäläpi vuoden lypsävästälehmästä» minähuusin. »Mistä lehmästä?»--»Siitä läpi vuoden lypsävästä» minäsanoin. En tiedä kuuliko se tai ymmärsi, sillätaas se räjähti menemään ja meni eikäjään muuta kuin vähän haikua jälle. Pappa tölötti venheen kokassa, suu auki, eikäosannut muuta kuin: »Missähelvetissäte!» Se oli kerrankin sana paikalleen. Niinpäniin! Mutta kun me suistuimme Hannan kanssa samalta laidalta yhtäkyytiävenheeseen, niin pappa hoipertui ja astui rikki pirttupullon, jonka Hanna oli pannut keskituhdon alle, eikäme huomattu sitäennen kuin Villingin salmessa, kun rupesi tekemään kahvia mieli, mutta silloin se oli jo myöhästä Se oli maksu konsulin kyydistä... Ja siinähumussa unohtui potattisäkkin vieläViron jahtiin. Sus siunaa, minkänkösäsiäne oli ... turkki nurin kummallakin sekäitsellä päpöirulla ettähänen rengillä ja riihilasit otsalla.... Jos sitäkesti vielävähän aikaa, niin merikipeäksi tuln, vaikka olenkin kalastajan akka.

--Minäolisin ajanut siinävaikka koko päivän....

--Niin sinä... kyllähän sinä...

Söderlingska ja Hanna saivat nauraa yksin seikkailuilleen. Helga koetti kyllänauraa mieliksi, onnistumatta, Söderling ja Kalle eivät koettaneetkaan.

--Se oli sitä ja nyt avataan kirstu ja otetaan tuomiset esiin.

--Eiköhän olisi parasta, ettei sitäavattaisikaan, sanoi Söderling.

--Miksei? Mikäherran nimessäteitäoikein vaivaa? puhkesi emäntä Mikä teilläön?

--Mamman ei pitäsi turhaan lausua ... virkkoi Helga ujosti.

--Minäkysyn, mikäteitävaivaa? Miksei saisi kirstua avata?

--Sano sinäse nyt, Kalle, sanoi Söderling ja nousi ja meni.

Ovessa tuli häntävastaan ukki, hyvälätuulella, nukkuneena, mutta ei vieläselvinneenä lekkeri kainalossa.

--Hei! Hei! Terveisiäkaupungista! Missäne on kaikki? Saako tääläkahvia tai muuta mäkää?

Söderling livahti ulos, aikoi pysähtyäoven eteen, mutta loittoni niin kauvas, ettei voinut kuulla, mitätuvassa puhuttiin. Hän pysähtyi, lähti taas menemään, käväsi kiikarikalliolla, meni sieltäkala-aitalle ja nosti turskasiimavehkeet pois oven edestä johon ne olivat jääneet Kallelta ja Helgalta, mutta katui ja pani ne siihen takaisin. Sai koukun perämineen lahkeeseensa ja astui perämen päälle ja oli lentäänokalleen. Sitten hän

palasi tuvalle, niin lähelle, että voi kuulla jotakuinkin.

Emman ääni kuului ylinnä yhäkiihtyen, Kallen ja Helgan sanoessa sanottavansa säyseästi ja tyynesti.

--Kyllä pitää olla! Mutta siit'äi tule mitään! Vai semmoistako te täällä sittenkin olette hautoneet! Mutta sehän on niin hullua kuin suinkin saattaa olla. Antaa pois kaikki! Vaan sehän olisi sama kuin halkaista nuotanperänostaessa.

--Ei se ole ihan sama.

--Minkä tähden se ei ole sama! Se on ihan sama kuin jos halkaiseisi nuotanperän juuri silloin, kun siinä potkii lohi. Sanokaa, miksi se ei olisi sama?

--Jos on potkenut nuottansa toisen vesille, niin silloin onkin oikein, että joko avaa nuotanperän tai vie saaliin veden omistajalle, sanoi Kalle.

--Toisen vesille? Kuka tässä on potkenut toisen vesille? Sanokaapas pilanpäten, kuka tässä on potkenut toisen vesille?

--On kauhea synty ottaa ruumiilta.

--Synty ... synty ... mikäsynty?

--Kyllä äiti ymmärtää että minä en voi pitää ruumiilta ryöstämiäni rahoja.

--Nakkaa ne sitten herran nimessä takaisin mereen!

--Semmoiset rahat! Te olette hulluja! Kuului ukki henkäsevän.

--Niin juuri! vahvisti Hanna.

--Pitäkääte suunne ja antakaa minun puhua lasten kanssa! tiuskaisi taas Söderlingska. Sitten hän koetti puhua säyseämmin:... Sanokaahan nyt, ihan totisesti ... tarkoitatteko te todella sitä että rahat ja paalit olisivat pantavat menemään sitätietä mitä ovat tulleetkin, takaisin mereen?

--Ei mereen, vaan annettakoon ne sille, jonka ne ovat.

--Ja kenen ne ovat?

--Siitäkai kyllä saadaan aikanaan selko, kun saadaan tietää kenen oli laiva.

Oli syntynyt äänettömyys; silloin meni Söderling sisään.

--Oletko sinäkin yhdessä hullutuksessa kuin nuo? huusi emäntähänelle oveen.

--On minunkin mielestäni ilmoitettava tulliin.

--Mutta minun mielestäni ei ole!

--Oli se kuitenkin kovin paha, että tuli otetuksi väkisin ruumiilta.

--Väkisin? Mitenkä ruumiilta voi ottaa väkisin? Joka ei vastustele. Yhtä hyvin voi sanoa, että se antoi ottaa ne mielellään.

--Kallen olisi pitänyt toimittaa hänet siunattuun maahan, mutta Kalle sysäsi hänet tahallaan menemään.

--Sysäiköhän tahallaan? Söderlingska jä hetkeksi sanaa vaille.

--Minkäähden sinäsen teit? kysyi hän sitten säyseämmin.

--Kai minä tein sen siinä tunnossa, että kun en tietäsi, kenen rahat olivat, ja kun ei olisi ollut ruumista, niin ei minun tarvitseisi antaa niitä takaisin.

--Mahdoitkohan sinä ennätä sitä siinä mieltä? Etköhän sinä muuten vain häässäsi sitä sysännyt menemään? Ethän sinä silloin vielä tiennyt, että sillä oli siinä salkussa edes rahojakaan? Niin! Sinä olet ruvennut hautoinaan sitä jästäpäin. Muut ovat sinua siihen yllyttäneet.

--Helgan hupsutuksia se on, tuhkasi Hanna.

--Ole sinä vaiti ja anna Helgan olla.

--Kalle katuu sitä sydämensä pohjasta eikäsaa siltä rauhaa, sanoi Helga.

--Hirvittäsi minuakin pitää mitään siitä mikä on ruumiilta otettu, vaikka olisi miten kuten otettu, sanoi Söderling.

Siinä hän oli kyllä jotain perää mutta siinä ei saanut olla perää. Kuten enemmän sitä siinä oli, sitä vähemmän sai sitä nähtäväksi. Ja kahta kiivaammin kävi Söderlingska nyt miehensä kimppuun.

--Joko sinäkin alat aaveita pelätä? Mutta mistä sen täällä meren rannalla tietää mikä tavara se milloinkin on ruumiin omaa? Jos rupeisi sen mukaan valikoimaan, niin eihän silloin voisi mitään itselleen pelastamaansa pitää. Hukkuneiden tavaraahan se on kaikki, no, jos ei kaikki, niin suurin osa siitä minkä vesillä kantaa maihin. Ruveta nyt semmoisesta tunteilemaan. Mitä täällä sitten ollenkaan elämästä tulee? Muuttakaa maihin samassa. Menkää talonpoikain rengeiksi, niin isäkuin poikakin! Sontakuskeiksi! Suota kuokkimaan! Mahdoin päästää sinut, Kalle, seminaariin, silloin kun sinne pyrit. Siellä olisi ollut oikea paikkasi. Maallikkosaarnaaja mikä lienet!... Ensi kerran heidän elämässään oikein iso lohi miesten nuotan perässä potkii, eikänänäuskalla sitä pitää. Synti? Synti! Mahtaisi naapuri nauraa, jos saisi tietää

--Eihän mamma kuitenkaan tahtone, että tekisimme niinkuin naapuri.

--Minä vain sanon, että olette päästäneet vialla ja Helgan hengen

hurmauksissa, ja se on se sen uskonsisar, se sen ystävä tekopyhä vanhapiika tuolta kirkonkylän koululta virsineen ja veisuineen ja rukouksineen, josta on alkujuuri kaikkeen. Että minä päätinkin sen tänne maihin toissa kesänä

--Sanoihan minäsinulle, että... sanoi Söderling.

--Sanoit, sanoit, ole hyvilläsi, että sinä olit viisas ja minä tyhmä...
Se on niin, että nauraisi, jos ei itkettäsi.

Kalle ja Helga istuivat rauhallisina ja hiukan kärsivän näköinä samalla penkillä vierekkään... Kun olisivat edes panneet tiukemmin vastaan, mutta siinä ne istuivat ja odottivat, niinkuin ei maksaisi vaivaa ruveta edes vättelemään. Minkä Helga kerran on saanut päähänsä kylläse siinä pypsyy. Kuta hiljaisempi ja nöyrempi se on, sitä enemmän se äkäytyy.

Söderlingska tunsu, että hänen olisi heihin nähden pitänyt menetellä aivan toisella tavalla, heittäen kaikki siihen täläkertaa. Mutta siitä huolimatta hän tiukkasi, kirstua potkaisten:

--Ja millä maksetaan nämä ostokset?

Siihen ei kukaan osannut vastata.

--Ja millä korvataan virolaisen vaivat?

Ei siihenkään tullut vastausta.

--Ei millään! Teillä ei ole. Eikäse teitä liikuta. Mutta minä en ota päälleni sitä häpeää ettei minulla ole silloin, kun täytyy olla, ja sentähden minulla on. Ja sentähden minä teen, niinkuin minun mielestäni on tehtävä... Ja mikset sinä Kalle, sanonut sitä heti, ennenkuin annettiin minun mennä?

--Se oli kyllävää in, etten sanonut.

--Nyt se on myhästä Viekkäpaalit tulliin, jos haluttaa. Mutta rahat on annettu minun taakseni ja siellä ne pysyy.

--Kallen tuntu vaatii kuitenkin, että hän ilmoittaa rahatkin, sanoi Helga.

--Ja hän kehtaisi tehdävähälle ädilleen sen häpeän ja kepposen! Sinä kehtaisit!

--Siksi, että Kalle ei tahdo, että mamma joutuu syntiin hänen tähtensä

--Kyllä minä syntini....

Hän hillitsi kielensä keskeytti ja jatkoi taas:

--Hyvä on. Tehkää niinkuin tahdotte. Tuoss' on kirstun avain. Siinä on se, mikä on syntirahoilla ostettu, vaikkei vielä maksettu! Ottakaa, viekää viskatkaa nekin sinne, mistä ovat tulleet. Antakaa takaisin sille,

jolta ne on otettu. Ehkäse sitten saa rauhansa, kun saa rahansa.

--Mamma! kuului Helgan moittiva ääni.

--Oletko sinähullu! hönkäsi ukki pöydän pästä jossa kyynäpättensä varassa viruen oli häppinyt viinakahviaan.--Joko sinänyt alat antaa perään sinäkin! Mitäse raato rahalla tekee? Ei se tarvitse sitätaivaassa eikähelvetissäkään, jos on joutunut sinne. Suursaaren juoppo pappi sanoi minulle kerran, ettätaivaassa ei tarvitse rahaa, koska sielläsaa kaikki ilmaiseksi, mutta rahalla ei mitään, ja helvetissäön niin helvetin paljon rahaa, ettei siellärahalla ole mitään arvoa.

--Pappa....

--Ukki....

--Ja jos te taas sitäpelkäätte, ettäkuollut kummittelee, kun sitäön nyitty eiköole saatettu siunattuun maahan, niin siihen asiaan minäsanon, ettäse on turha pelko. Ei ne maissa kummittele, jotka meressäajelehtii. Nehän ne kummittelevat, jotka maihin haudataan. Kirkkomaistahan enimmä aaveet lähtevä liikkeelle. Kiitä Kalle, onneasi, ettet vetänyt raatoa rannalle.

--Anna nyt olla, pappa.

--Ka, mitä? Eiköse ole oikeata asiaa? Saattaahan sen sitäpaitse siunata mereenkin, tämänkin, koska kerran laivoistakin luetaan hauta mereen. Haetaan heti paikalla pappi, niin se on sillätehty. Haetaan pappi ja pidetään rahat.

Söderling innostui heti siilien.

--Se ei olisi ehkähullumpaa. Mitäsinä Helga, siihen sanot? Hauta kuin hauta, siunattu mikäsiunattu. Vaan mahtaisikohan meidän pastori tulla?

--Suursaaren juoppo pappi kyllätulee, se lukee vaikka turkkilaisen haudan.

Hanna räjähti nauramaan, mutta Helga nyykähti itkuun.

--Minäluulin niin varmaan, ettäte, äti, kohta kun kuulitte, mikä onnettomuus Kallelle oli tapahtunut, heti paikalla olisitte suostunut.

Söderlingska joutui aina suunniltaan, kun Helga itki.

--Hyvä hyvä minäsuostun ... minäsuostun.... Johan minäsanoin: tehkää mitätahdotte! Ilmoittakaa, ilmoittakaa ... viekääkaikki tulliin! Mutta viekäsilloin myöskin kaikki muu ... joka halko, joka laudanpäkätätä saarelta, joka korkki. Miksei niitäole viety jo aikoja sitten! Miksei se ole ollut syntiä ettei niitäole viety.... Vai määtäköse riippuukin? Mikset ilmoittanut tulliin sitäteelusikkaa, jonka löysit hauvin vatsasta.

--Ruumiinryöstöthän se oli sekini!

--Eläsiinäviisastele, Hanna!--Kaikkihan on meren tuomaa, ja mistäme tiedänme, kuka niiden kanssa on kulloinkin hukkunut? Jäkön vain kaikki entiselleen, järön, järön.... Jos Kalle jaksaa odottaa tupaansa, niin jaksan minäkin lehmiäni. Jos Helga tulee rohdoittaan ja hoidotta toimeen, niin tulen minäkin kahvittani. Kylläminätulen toimeen! Heitetään kahvin juonti, heitetään. No, mitäsinänyt enäänyyhkit! Saithan tahtosi! Kuulithan!

--Ei jumalalle kelpaa vihassa annettu uhri. Te ette suostu mielellänne.

--Hah? Eikökelpaa? Vai pitäsi minun vielämielelläni, nauru suussa viskata viisituhatta markkaa mereen! Se nyt on jo liikaa!

Ja kiukusta itkien ja paukkaen ja Helgankaan nyyhkytyksistäenää väittänetätämpasi Söderlingska takkinsa ja tyynynsäängystäjä rynnisti ulos ovesta ja nähtiin menevän navettalatoon ja riuhtaisevan oven kiinni, niinkuin ei olisi aikunut enääkoskaan palata.

Ukki otti lekkerinsäkinaloon ja lähti hoippumaan kammariinsa toiselle puolen porstuan, höpisten mennessään:

--KylläSuursaaren pappi lukee vaikka turkkilaisen haudan. Ei teidän tarvitse antaa mitään pois, kylläSuursaaren pappi lukee vaikka turkkilaisen haudan.

--Jos se on turkkilainen, ei sen hautaa tarvitse kenenkään lukea! tirskei Hanna hänen järkeensä

--Mahtaisiko tuo olla pahitteeksi turkkilaisellekaan.

Helga kuivasi kyyneleensä ja nilkutti aittaansa.

Hanna odotti Kallea ja lähti hänen järkeensä Mutta Kalle kiinnitti kulkuaan ja jouduttautui venheelle, jonka isopurje vielälepatti levälään. Hanna seisoj vähän aikaa ja katseli, nakkasi sitten niskojaan ja pyörähti pois.

* * * * *

Söderling oli jäänyt yksin tupaan, pätyen siihen, mihin aina pätyi, kun oli pulma edessä-pävittelemään. Korvallistaan ruopien hän puheli:

--Tästäse vieläsoppa kiehuu, jahka joutuu. Kuka heistälopulta lie oikeassa, kuka väärässä Mikäne toikin tänne meidän rantaan! Olisivat menneet sinne, minne ovat ennenkin menneet--naapurin rantaan...-Pitäkö tässänyt panna syönätämaata?

Silloin hän huomasi pannun hellalla, kurotti kupin astiahyllyltäjä puristi siitäsän, minkäsai.

Siinäoli matkakirstu lattialla. Sen avain oli kannen päällä mihin Söderlingska oli sen heittänyt. Söderling avasi varovasti arkun. Se oli

täynnäpusseja ja kauniisti nauhoitettuja paketteja. Niistätuoksui veskunaan, rusinaa, tuntui kuin olisi sielläollut tupakkaakin. Hän kohotteli ja kopeloi. Siinäoli sikareja, kokonainen laatikko Hollannin kuningattaria.--Katsohan Emmaa!--Hän raotti laatikon kantta, sai kaksi sikaria hyppysiinsä ja pisti ne taskuunsa, Lukittuaan kirstun työnsi hän sen pois lattialta tavalliseen paikkaan sängyn ja seinän väliin.

Hetken kuluttua istui Söderling sataman suussa ongella, hampaissa sikari, jonka makuista ei muistanut milloinkaan polttaneensa.

--Siitäpähan selviää... ja jos ei selviä niin ei selviä mutta kaipa se jotenkuten selviää

VII

Söderlingska koetti turhaan saada unta silmiinsä Hupussa korvin maaten hän ei olisi tahtonut nähdäeikäkuulla mitään. Mutta sydän jyskytti äkkiä ja pahaa mieltä ja kaislat ritisivä alla vähänkin liikahtaessa. Koko ajan hän näki Helgan milloin tutkivat ja arat, milloin möittivat ja murheelliset silmät. Meren möryntäkuului ulkokareilta sitäselvemmin, kuta enemmän tyyntyi ja aikaa kului.

Kun pihalla lakattiin liikkumasta, nousi hän ja lähti ulos. Helga vielä valvoi, koska sen ikkunasta näkyi valoa.

Oli tyyntynyt kokonaan. Ei ainoakaan lehti lepattanut pihlajassa navetan nurkalla. Ei yhtäviirivähtänyt satamalammikön pinnalla. Purjevene seisoi, ankkurinuora hölänä siinä mihin se oli pysähtynyt ankkuroijan jäältä Mantereen puoliselältä ulapalta kuului jostain kaukaa sisäylyltä hinaajalaivan koneen jyskytys. Tukholman-laivan valkoinen runko paistoi hetken aikaa kahden saaren välissä Jostakin kaljaasista jossain kuului kuin puita pienentelevän kirveen iskuja.

Söderlingska asteli Kämesaaren rantaa pitkin ja päätyi Kalliolahteen paalien luo.

Ulko-ulappa oli tyyni sekin, saaret ja karit kohoten mustina kyönyselkinä sen tahmeasta pinnasta. Maininki mörysi yhäniiden ympärillä mutta Söderlingskan korva oli ottavinaan, ettäse kävi hiljaisemmin kuin taannoin. Se ei siis tiennyt tulevaa tuulta, vaan mennyttä Saattaa tehdä tyynen moneksi päiväksi, ja sitten tuuli menee itään.

Jos niin käy, silloin ei virolainen väitötulla, silläluovimalla se ei tule, niinkuin sanoi....

Ja parasta kai olisi, ettei tulisikaan koko merirosvo. Ettäyksi mies saattaa olla niin toisensa kuin mitävirolainen ja Korsu! Sama punainen kähäpäarta, samat pienet porsaansilmät, sama väjyvä ilkkuva katse tuuheain kulmien alta. Virostahan ne ovat alkuperäsin Korsutkin. Ei sen

akka suotta olekaan Estmanneja. »Vai Saukosta, vai Saukosta, kylläminä saukkolaiset tunnen, on oltu ennenkin asioissa ... kylläminätoimitan ... saa luottaa, ettäminätoimitan.» Kajutta niin likainen kuin sikopahna, haisi mahorkalle ja ryssän saapasrasvalle, niin ettäsydäntäni etoi. Ne ovat vieläilettävämpiäkuin Koiviston jäkä.... Jollain muulla tavalla ne ovat nuo paalit sittenkin kaupattavat. Ennen menköi vaikka tulliin.... Ei se tuo hanuri vain kuulune hänen jahdistaan.... Ei, toisaalta se kuuluisi, jos se olisi se.

--Voi, hyväisä sentään!

Söderlingska palasi pihaan, harhaili siellähetken huoneiden väliä siirtäen sitäja korjaten tätä tietämätöiokein mitävarten. Hauki polskahti kalasumpussa. Helgan ikkuna loisti tynnosti ja totisesti kuin majakkalyhty. Se kutsui ja moitti. Mitätyttösiellämieltinee? ~itinsä suruttomuutta se kai taaskin surree.

Hän teki kierroksen kalliolla, lähestyi varovasti ja pysähtyi lopulta niin, ettävoi nähdäikkunasta aittaan.

Helgan aitta oli vanha kaljaasin kajutta, kerran merestäpelastettu ja siihen nostettu, ja laitettu ensin leikkivaksi pikkutyölle, joka sitten oli sisustanut ja paperoinut sen itselleen kesähuoneeksi. Ikkunana oli siinäyksi ainoa ruutu, harsolla verhottu. Ikkunan edessäoli pienoispyytä katettu valkoisella liinalla. Sisälläoli kaikki puhdasta ja sieväniinkuin nukkekaapissa, ympärilläoli aina lakaistua, ja eteläseinälläoli kukkapenkki. Helga istui pöydän ääressäja luki jotain, yllään valkoinen yönuttu.... Kynttilän liekki piipotti lepattamatta, liikahtamatta niinkuin kukannuppu astiassaan, yhtätotisena ja pikkuvakavana kuin Helgan kasvat sen takana ... kalpeat ja kuihtuneet, nenäparka suippo ja laiha.... Silläoli raukalla jo ryppyjäsuupielissä ja ylähuuli lepäsi ohuena hampaiden päällä niinkuin ruumiilla.

Helgan kesähuone oli hänen ädilleen kuin pyhäkkömiä Siihen hän pistihe, milloin jouti, katselemaan Helgan kirjoja ja niitäitselleen luettamaan. Veisattiinkin yhdessä Olisi se hyvin tarvinnut oman huoneensa talvellakin. Jos pidettäisiin rahat ja paalit--tai vaikkapa vain rahatkin--niin saisi niillätalvikammarin tuvan kylkeen ... saisi raukka oman olinpaikkansa, ei tarvitseisi ukkojen tupakansavussa yskiä...

Miksi ma hänelle kiukuttelin ja pahoitin mielensä...

On siihen niin somasti ripustanut vähä vaatteensa orrelle, huivinsa ja hameensa ja kirjavat nauhansa, joita laittelee huvikseen, mutta ei koskaan pue päälleen ... niinkuin morsian, vaikkei häntämilloinkaan sille retkelle puettane, mutta ties kuinka pian jo toiselle.

Ettei pelottaisi, loittoni hän ensin, ryki sielläja tuli sitten ja raotti ovea.

--Tälläkösinäyhäistut etkäpane maata? Eikösinulla ole kylmä röjysilläsi? Tohtorikin sanoi, ettäsinulla pitääaina olla lämmin. Panisit toki puita kaminaan. Eiväköne ole sinulle edes puita pilkkoneet?

Ei ne mitään.

--Kylläsiinäön puita, vaikka en tullut sytyttäneeksi.

--Minäsytytän.

~iti riensi tekemään tulta pieneen rautakaminaan, joka oli muurattu nurkkaan.

--Mitäsinäsiinäluet?

--Uusi Testamentti tänäön, sanoi Helga, jatkaen lukuaan.

--Etkölukisi ääneen?

--En minäluule, ettäte olette sillämielellä ettävoitte kuunnella jumalansanaa.

--Eläsinänyt väitäsiitääskeisestä Ei ukki selvänäajattele, niinkuin se päässä puhuu. Eläkväitäsiitäkään, mitäminä...

Helga pisti kuivan hajuheinän merkiksi kirjaan, sulki sen hitaasti ja siirsi syrjään.

--On niin kauheata, kun meillämelkein pilkataan jumalaa. Eivähän pahimmat pakanatkaan toki sillätavalla....

--Kylläse sen katuu, kun selviää

--En minäniin ukista, mutta kun tekin, äti ... vaikka minäolin niin varma, ettäte heti, kun kuulette, miten on....

Itku näytti taas alkavan tehdätuloaan.

--Kas niin, elänyt....

--En, en ... enhän minä...

--Jos sinäsitä ettäminä niin johan minä...

--Ei se ole teistäkuitenkaan synti, vaikka niin sanotte....

--Enhän minätiedä...

--Kylläteidän pitäsi se tietää...

--Tiedähän minä mutta ethän sinäkään ensin tietänyt, koska itse ensin sanoit, ettäse mikä tuli, oli jumalan lähettämä ja ettäminkäjumala oli meille antanut, sitäei meidän tarvinnut antaa ihmisille takaisin. Siinä uskossahan minäsitten lähdin kaupunkiin.

--Se oli silloin ... mutta jumalan tarkoitus olikin toinen. Silläjumala tahtoi meitäkoetella. Jumala tahtoi näyttäämeille, millaisia me oikein

olemme, koska olemme aina tahtoneet olla muita paremmat.

--Ketä muita paremmat?

--Varsinkin Korsuja.

--No, mutta kyllä me nyt toki olemmekin Korsuja paremmat.

--Ne ryöstävä ja varastavat ruumiita, ja nyt mekin ryöstämme ja varastamme. Kuolleen ryöstäminen on suurempi rikos kuin elävän, sillä elävä voi puolustautua, mutta kuollut ei voi.

--Elähän nyt, hyvä lapsi, onhan siinä nyt toki ero. Eikähän nyt toki silti tarvitse antaa kaikkea pois, jos antaa osan.

--Jos Kalle ei saa antaa pois kaikkea sitä minkähän on väryydellä ottanut, ei hänen sielunsa saa milloinkaan rauhaa, eikä minunkaan.

--Enemminkö sinä siis jätät elävään entiseen ahtauteen ja puutteeseen?

--Enemmin.

--Vielä Hannakin jättää Kallen, kun ei jaksaa odottaa, että saisivat huoneen. Sillä yhteiseen tupaan se ei tule.

--Jos Hanna jättää Kallen sentähden, että Kalle tahtoo tehdä niinkuin hänen omatuntonsa vaatii, niin on parempi, että hän jättää

--Ajatelleeko Kallekin niin? Tiedäkö?

--En tiedä muuta kuin että kun piru kerran lähetti hänen tielleen rahat ja pani hänet ne ottamaan, niin Kalle ei koskaan tule niitä käyttämään, vaikka kuinka muuten kävisi.

--Piru lähetti, jänäsi Söderlingska.

Muuta ei hän siihen osannut eikä nyt tahtonutkaan.... Ne kyllä tulevat pitämään päänsä. On turhaa siinä sen enempää puhua. Sanoi hän kuitenkin vielä

--Voi sentään.. olin niin iloinen, varsinkin sinun tähtesi, että meille koittaisi paremmat päivät.

--Kyllä Jumala keksii keinon vielä siihenkin.

--Jumala keksii, jänäsi hän taas, ja taas hänessä kuohahti. Mutta vielä kerran hän sai sen pidätyksi. Ei nyt ... ei nyt ... ehtihän siitä vielä Kunhan se nyt vain tuohon viihtyy ja pysyy tyynenä ja pääsee levolle.

Syntyä ähättömyys.

--Lukisit nyt sentään.

Helga avasi kirjansa siitä niihin oli sen sulkenut, ja alkoi lukea:

--»Sitten Henki vei Jeesuksen ylös erämaahan perkeleen kiusattavaksi. Ja kun Jeesus oli paastonnut neljäkymmentäpäivää ja neljäkymmentäyötä tuli hänen lopulta näkö Silloin kiusaaja tuli hänen luokseen ja sanoi hänelle: 'Jos sinä olet Jumalan Poika, niin käske näiden kivien muuttua leiviksi.' Mutta hän vastasi ja sanoi: 'Kirjoitettu on: Ei ihminen elä ainoastaan leivästä vaan jokaisesta sanasta, joka lähtee Jumalan suusta.'»

Mutta Söderlingskalla ei ollut oikeata hartautta kuunnella. Eikähän myöskään saanut silmistään tytön hentoa selkää ja laihoja sormia ja ranteita, eikä korvistaan hänen heikkoa ääntään.... Se viepi sen vielä siihen, jos se sen oikein panee pähensä Vuosi vuodelta tuo käy yhä huonommaksi. Ei se kauvan elä... Se teetätääminulla, mitätahtoo. Vaikka kaikki lopulta kuitenkin joutuu minun hartioilleni. Millätässä sitten rohdot maksetaan ja muu hoito kitumisen aikana?... Ei, ei, nythän minätaaskaan en kuuntele oikealla mielellä Jumalansanaa.

Hän pakotti he kummallakin korvallaan kuuntelemaan ja kuulikin nyt joka sanan:

»Taas perkele otti hänet mukaansa hyvin korkealle vuorelle ja näytti hänelle kaikki maailman valtakunnat ja niiden loiston ja sanoi hänelle: 'Tämän kaiken minä annan sinulle, jos heittäyt maahan ja kumarrat minua.' Silloin Jeesus sanoi hänelle: 'Mene pois, saatana, sillä kirjoitettu on: Herra, sinun Jumalaasi, on sinun kumartaminen ja häntäainoata rukoileminen.' Silloin perkele jätti hänet, ja katso, enkeleitä tuli hänen luoksensa ja he tekivät hänelle palvelusta.--Mutta kun Jeesus kuuli, että Johannes oli pantu vankeuteen....

--Valitsitko sinä tahallasi tuon paikan minua varten?

--Minä jatkoin siitä mihin lopetin, kun te tulitte.

--Missä hän lie jo aika menossa ... eikö hän pitäisi jo pannaksesi maata.

Tyttösiirtyi vastustelematta vuoteeseensa. ~iti peitti hänet siihen, kapalo lakanaan hänen jalkansa, jotka tuntuivat hienoilta ja haurailta kuin linnun luut, puhalsi sammuksiin kynttilän, sulki oven jäkeensä ja riensi ulos, leuka jäädellän, jota koetti turhaan saada asettumaan.

Mistä se saikaan tuon paikan lukeakseen! Olenko minä sitten heille niinkuin se, joka kiusaa palvelemaan kaiken maailman rikkautta? Olenko minä se, jolle täytyy sanoa: »Mene pois, saatana»? Enkö minä aherra ja puuhaa ja hoida heitä kaikkia, että tuskin pystyssä pysyn?

Kuta enemmän häntä liikutus valtasi, sitä vihaisemmaksi hän siitätti.

... Saa siinä soutaa ja siivota ja suolata, ennenkuin ovat nekin silakat nelikossa, joilla ostokset maksetaan. Velan siitäsait kantaaksesi, et muuta. Siinä oli saalis, minkä meri antoi, kun kerran antoi. »Jumala

keinon keksii.» Keksii se meille sen, että pitää meitä köyhyydessä ja puutteessa neljäkymmentä päivää ja antaa sitten taas kiusaajansa viedä meidä korkealle vuorelle ja näyttää kyllä meille kaiken maailman rikkauudet, mutta ei läheta kukaan enkeleitän meille palvelusta tekemään.... Mikä minut riennätikään suin pän kaupunkiin ... olisihan minun pitänyt arvata, että jotain sotkua siitäsillakkaa tulee. Milloin täällä on pät sekaisin, milloin verkot ... selvitele ne sitten ja paikkaa, eikät tule aina kalua paikkaamallaan. Vai nyt ollaan muka jo naapurin veroisia?... Sekin Söderling ... mahtoi mennä heti tekemään torpan kaupat, niin olisi täytymälätäytynyt ainakin ne rahat pitää

--Häsh sinä--Hyi!

Söderlingska oli ehtinyt ladon ovelle ja riipaissut sen auki, kun sieltä loikkasi hänen helmoihinsa joku punainen, saaden potkun niin, että ilkeästi räkästen kieri kalliota pitkin.

--Mikäse oli? kuului samassa jostain Söderlingin ääni.

--Naapurin kissa kirottu.... Ja mitäsinäkin siinä keskellä ääveilet?

--Olin vain ongella vähän.... Onko Helga sairas?

--Eikä ole! äjäs Söderlingska, purkaen siihen kaiken kiukkunsa ja kaiken mielensä murheen.

VIII

Sillä kylällä maaten, mille kerran oli heittänyt, nukkui Söderlingska isoon päivään, kunnes heräsi miellyttävästi pääkynpoikain säkäykseen, emon tuodessa niille ruokaa ikkunan aukkoon, niissä ne istuivat rinnakkain päiväpaisteessa, kohta valmiina lentoon. Emämeni ja tuli, sysäen heille suuhun, mitä oli sattunut saamaan, ja lensi sirahden tiehensä

Siinä on se, joka ei kysy sikiöttensä mieltä... saavat tyytyä siihen, mitä hän heille kukaan tunkee.... Ja niin sitä pitääkin!

Ja se, mikä eilen maata pannahsa oli ollut hämääjä hälyväjä tunne-sotkuista, oli nyt niin järki-selvää kuin päiväsinisen meren yllä ja niin vankkaa ja jäkähtäntäntä kuin kallio, jota hän lyhyin, nasevin askelin asteli ladosta tupaan.

Ei penniäkään pois! Johan minä olisin pätkä hullu! Mitä minä eilen oikein hourailinkaan? Sitä vaille, etten antanut yllätä itseäni mihin tahansa.

Hän ajoi remakasti ylös miehet ja komensi Hannan, joka istui haukotellen vuoteensa laidalla porstuan karsinassa, noutamaan vettä lähteestä sillakkaa kun hän itse kävi tekemään tulta hellaan. Saatuaan sen syttymään hän otti kahvipaahdinten seinätäjä komensi:

--Söderling, vetäsehän kirstu esiin ... missäsen on avain?

--Tuossahan tuo on kannen päällä mihin itse eilen panit.

Melkein mielenosoituksellisen väinpitämätömästi otti Söderlingska kirstusta papupussin ja täytti siitäpaahtimen, pani sitten pussin takaisin kirstuun ja siirräytti sen Söderlingillätakaisin nurkkaan sängyn ja seinän väliin.

Helga oli tullut ja lyyhistynyt tavalliselle paikalleen työnsääreen.

--Ehkäsinäpaahtat näinäkahvit, sillaikaa kun minäkäyn ja lypsän lehmän. Katso, etteivä pala.

Nöyrästi, vaikka vähän vitkastellen, otti Helga paahtimen, luoden aran katseen Kalleen, joka sänkynsäalaidalla veti saappaita jalkaansa. Söderlingska otti rainnan ja aikoi mennä kun kääntyi ovesta takaisin.

--Kuka lie jätännyt syötejäkoukkuihin määnemään kala-aitan kynnyksen eteen?

--Jävä siihen eilen, kun tulitte, sanoi Kalle.

--Jävä....

--Kylläne vielä turskalle kelpaa, sanoi Söderling.

--Täyttäsitten loput koukuista ennen kahvia ja menee heti kahvin saatuaan laskemaan. On tyyni ja hyvä ilma laskea ja kokea ... kun vain liikutaan ripeästi!

Siihen olisi jätetty ties kuinka kauvaksi, varisten vietäväksi! Jos minä antaisin heille vallan!...

Ja lypsässä ja siivilödessä ja lehmäruokkiessa selvisi Söderlingskalle kaikki kuin kerätäkien.

Se ei olisi ainoastaan mieletöntä se ei olisi ainoastaan hirveävää ja tyhmyys, vaan se olisi minun puoleltani suorastaan rikos heitäkohtaan. Juuri heitäkohtaan. Totta sen täytyy antaa jäkensätoimia, jolla sitä vähän on. Minun heistä sittenkin on lopulta vastattava, varsinkin Helgasta. Ei sellaisen tavaran poishaaskaamisesta voisi kukaan vastata, ei jumalan, ei ihmisten eikä omantuntonsakaan edessä. On se minullakin omatunto, ja minun omatuntoni ei antaisi minulle ikipäivärauhaa, jos en tekisi, niinkuin se minua käskää. Helgan omatunto sanoo yhtenäpäivänä niin, toisena nään. Ensin saa pitää kaikki lyhentämättä sitten ei saa pitää penniäkään. Se on muka jumalan ääni, joka hänessä aina puhuu. Eilen jumala lupasi, tänään hän kieltää huomenna ehkä taas lupaa. Mikäse on semmoinen jumalan ääni.... Ja kun siinä ei kenelläkään tapahdu vahinkoa.... Ja jos se on siinäse suurin synty--ja siinä kai se on, koska se sitä ennen ei ollut synty--ettei ruumista saatettu siunattuun maahan, niin voihan todella sitten tehdä niin, että luetaan haudan mereen. Ei

siihen tarvita Suursaaren juoppopappia. Mikseikömeidänkin pastori siihen suostuisi? Tapaa kai se siunaus maalinsa pitemmänkin matkan päästä Mikseiköjumalan henki voisi liikkua vetten päälläyhävieläkin mihin tahtoo?

Pavut oli paahdettu, kun Söderlingska tuli lypsyltä Hän otti kahvimyllyn ja jauhaa rutasi tanakalla polvellaan ne pieniksi siinätuokiossa, ja kaatoi kupillisen jauhoja pannuun.

Olisi tehnyt mieli paukauttaa se kaikki heille samassa. Luulisihan jäkisyiden sentään pitävän mennäheihinkin.

Vaikka mitäniilläoikeastaan on tekemistäkoko asian kanssa? Minunhan ne ovat tavarat ja rahat, koska ne kerran ovat minulle annetut. Menettelen siis omani kanssa, niinkuin itse parhaaksi näen. Ja ettäme muka oltaisiin samallaisia kuin naapuri sentähden, ettäKalle sysäsi ruumiin pois, se nyt on sairaan hourea. Tehdään tunnon tilit sitten, kun paalit on myyty ja rahat vaihdettu. Kadutaan jäestöpän, jos on mitäkatumista. Sovitetaan synti, sitten kun se on tehty. Sitävartenhan se on synti, ettäse sovitetaan. Pidän hyvänäni. En anna penniäkään. Tulkoon vaan Viron mies. Jolleivä tahdo auttaa lastauksessa, niin saan minätehdyksi sen ilman heitäkin hänen kanssaan Hannan ja papan avulla. Ja vaikka menen itse mukana Räveliin paalit kauppaamaan ja rahat vaihtamaan.

Paukautan sen heille sittenkin!

Hän kaatoi viiteen kuppiin: Söderlingille, ukille, Hannalle, Helgalle ja Kallelle ... siinäne olivat kupit rivissäkuin pääskynpojat orrella.

--Käy, Hanna, kutsu miehet kahville.

Söderling ja Kalle istuivat kala-aitan edessä koukkuja täyttämässä Söderlingska näki Söderlingin nousevan ja lähtevän. Kalle ei tullut. Hanna näytti kuin tiuskaisevan hänelle jotain, nakkasi sitten niskojaan ja pyöritti pois.

Ukki tuli porstuan takaa kammaristaan, kohmeloisena ja viluisena, ja kävi, käsi vapisten, kuppinsa kimppuun.

--Ota Helgakin, ennenkuin jähtyy.

--Kiitos, mutta ei minulle nyt maita.

--Eikösinulle kelpaa kahvi? Onko sinulla paha elämä?

--Ei se minulle nyt maita. Jos annatte minulle sen sijaan maitoa vähän.

--Hanna, siinäön sinun kuppisi.... Miksei Kalle tule?

--Mitäoikkuillee.

Hetken päästänkyi Kalle kuitenkin nousevan, ottavan koukkulaatikon ja vievän sen ruuhen kokkaan. Kannettuaan sinne vieläsiimavasun ja kohokepit

tuli hän vasta sitten tupaan, virkkaen ovelta:

--Tuleeko isäsitten heittäjän ... pitkäsiima olisi nyt valmis.

--Sinun kahvisi jähtyy, sanoi Söderlingska, selin oveen.

--En nyt väitä sanoi Kalle.

--Et väitä? Mikset?

--Ei maita.

--Ei maita sinullekaan? Ohoo!--Söderlingska pyöhti tiukasti pän, katsahti Kalleen, sitten Helgaan, ja ponnahti pystyyn, otsa punaiseksi sävhtään.--

--Ei maita! Annetaan sitten sille, jolle maittaa.

--Elähän toki jumalanviljaa ... kylläminäjuon!--mutta ennenkuin Söderling ehti häähän, oli Kallen ja Helgan kupprien sisältöläkähänyt likasankoon.

--Mitäskojjia tuo on? karjaisi ukki.

--Se on sitä ettäjos ei minun kahvini kelpaa, niin sopii tästään keittäämistaan, jolla on ... ja minulla on vaikka kuolinpäivän.

--Iti, enhän minä...

--Kylläminäyskän ymmärän....

--Kuulkaahan....

Mutta Söderlingska meni jo, likasankoa kälessään kiikuttaen, sikolätiin.

Elkää luulko! Ei minua semmoisella säkätetä

Porsas sai sangon sisältäsekäkänsänsäettäniskaansa ja peräytyi vingahtaen altaalta pahnaansa.

Hanna tuli jäestä silmä pahansuopaisesti kiiluen....

--On se nyt kerrassaan naurettavaa tuommoinen.

--Mikäniin? äjäs Söderlingska.

--Ei ne nyt olisi pahentuneet teidän kahvistanne, jos sitäjoivatkin.

--Olkoon se heidän asiansa ... mitäse sinuun kuuluu?

--Ehkäse kuuluu vähän minuunkin.

--Häpeäsit, joka haaskan harakka! Osaan minäitsekin pitääpuoleni!

Jonnekin mennäseen mielensäkuohua asettamaan mennärynttäsi Söderlingska rantaan. Sielläoli aivan niinkuin hän oli arvannutkin--kallio silakkain siivuun jäeltävieläpesemättä niljakkana sisämyksistä Hän kävi hiekalla ja huosiamella siihen käiksi, sadatellen saamattomia, jotka eivät osaa edes omia jäkiään siivota ... täyt jätetään määnemään ... suolet haisemaan ... ja heille minäntaisin vallan?

Söderling näkyi lähestyvän hitaasti ja jävän seisomaan siihen jonkun matkan päähän, hierautuen siitäsitten niin lähelle, ettäviimein sai sanotuksi sanottavansa.

--Se oli niiltäajattelemattomasti tehty ... kylläne sen jo itsekin, kun minäkin niille siitäsanoin. Kylläne juovat, jos vieläatarjoat.

--Elköt toki millään muotoa minun tähteni ottako semmoista syntiä tunnolleen.... Mitäsiinäseisot ja noljotat? Miksette mene siimaa laskemaan?

--Aiotko sinäsitten kuitenkin?...

--Niin mitä?

--Myöläpaalit.

--Totta kai.

--Kun ne nyt sitäniin paheksii.

--Rahat ja paalit ovat minun, koska kerran ovat minulle annetut. Minä huushollaan niiden kanssa, niinkuin parhaaksi katson.

--Niin mitenkäsitte?

--Sepähän sitten nähdään.

Helga oli arasti lähestynyt hänkin ja pysähtynyt jonkun matkan päähän. Söderlingska korotti äänensä niin ettäse kuuluisi hänelle saakka.

--Ja siksi toiseksi, jos tahdotte tietää... omilla vähilläni minäne kahvit maksoin ... ja mikämuu on otettu velaksi, omillani minäsenkin suoritan.

--Kuulkaahan, sanoi Helga, lähestyen.

--Siitäasiasta ei puhuta sen enempää... ei nyt eikävasta.

Helga poistui allapäni aittaansa. Hetken päästämeni hän sieltätupaan. Söderlingska pysytteli ulkotössäkoko päivän ja vätti joutumasta kahdenkesken kenenkään kanssa.

* * * * *

Ja niin oltiin Saukossa vaiti monta päivää Tehtiin tyä puhumatta,
istuttiin pöydässä tultiin yhteen ja erottiin sanaa vaihtamatta.

Lapset joivat kyllätaas kahvinsa aamuisin. Mutta päiväpäivätähe yhä
enemmän jäykistyivä itseensä

... Pesevä käensä sysävä kaikki minun niskoilleni. Ja sysäköi vain!
Kylläminäsen kannan. Kylläminun niskani kestääsen, minkätoisenkin.

Ei Helga enääpyytänyt ätiäaitaansa lukemaan ja veisaamaan. Kahden
istuivat siellänyt Helga ja Kalle. Söderlingska otti esille vanhan
raamattunsa ja koetti lukea yksin. Mutta ei se oikein tahtonut maistua.

... Ei kelpaa enääti lastensa kanssa sanaa harjoittamaan. Vaan sopipas
vapahtajan syöjä juoda fariseusten ja puplikaanien kanssa.
Katsottaisiinpas sitäpaikkaa. On se yksi raamatunpaikka sekin ... ja
toinen syntisen vaimon paikka ... »joka on syytön, heittäköön ensimmäisen
kiven». Eipä aukea ne paikat eteen ... taitaakin vain aueta ne paikat,
jotka itselle parhaiten passaa.

* * * * *

Oli lauvantai-ilta. Kalle ja Helga istuivat taas kahden Helgan aitassa.
Kuului väiin lukemista, väiin hiljaista puhetta. Söderlingska hiiviskeli
kalliolla seinän takana ja koetti kuunnella. Seinän läpi hän kuuli Kallen
sanovan alakuloisella äänellä

--Ei, en minävoi mennäilmoittamaan vastoin ädin tahtoa.

--Niin, eihän sitävoine.

--Meilläön aina puhuttu siitä millainen ryöäri ja merirosvo ja
ruumiinryöstäjänaapuri on. Ja nyt pitäsi minun olla samallinen, pitää
kaikki, enkäolisi yhtään parempi kuin hekään.

Helga sanoi jotain, jota Söderlingska ei kuullut. Sitten Kalle taas sanoi:

--Ei, ei, kylläminäaivan hyvin tiesin, mitätein: tunsin heti, niinkuin
olisin tehnyt ryöstömurhan. Sen minätunsin. Silläminäsysäsin sen
menemään siksi, ettäminäajattelin, ettäjos silläsiinäön rahaa, niin
silloin ei kukaan pääse sitäminulta perimään.

--Sinäolisit ehtinyt sen pelastaa?

--Olisin minäaivan hyvin ehtinyt kopata sen ja vetäämaihiin, mutta minä
tahallani en sitätehty. Kaduin samassa ja oli vähälä etten heittänyt
salkkua hänen järkeensämereen.

--Kunpa olisit tehnytkin sen.

Istuivat taas vaiti. Helga lie selailnut kirjaansa, koska kuului lehtien
kahinaa. Sitten kuului taas:

--Ei äti taivu. Hannakin häntälyyttää

--Jos minäpuhuisin Hannalle.

--Se ivaisi sinua niinkuin minuakin....

Taas hetken kuluttua:

--Saisitko sinärauhan, jos sille luettaisiin hauta mereen?

--En minäluule, koska minäkuitenkin ryöstin.

--Niin, siinähan se on.

--Ja eihän voisi lukea hautaa puhumatta ruumiista ... jos ei kertoisi kaikesta, niin joutuisi taas vain valehtelemaan.

--Niin, siinähan se on.

--Mikästä elämästä sitten tulee?

--En minäosaa sanoa.

Taas sanoi Kalle hetken kuluttua:

--Ja jos naapurissa vieläsaadaan se tietää ja miksei saataisi ja ehkä jo tiedetäänkin ... niin ennenkuin jään heidän poikainsa pisteltäväksi ja osoiteltavaksi, ja heidän vertaisekseen, niin menen vaikka merille takaisin. Tehkön äti sitten, niinkuin tahtoo.

--Ehkähän taipuu. Minärukoilen vielähänen puolestaan, että jumala kääntäisi hänen mielensä

Kalle kuului nousevan. Söderlingska riensi pois.

Voi, herra, minkähulluuden pitääkin ihmisiin tarttua!--Pitäksitten omanne! Ottakaa rahanne ja paalinne! Ette minun tähteni tarvitse rukoilla! Ei minua tarvitse lähteä pakoon vieraille maille.

Hän pyöritti jo takaisin, mennäkseen ja huutaakseen sen heille ovesta sisään.

... Mutta hulluhan minäolisin. Silläsehan on mieletöntä sehän on kerrassaan rekihurjaa!

Mutta silloin hän säpsähti: jos naapuri sen todellakin jo tietää? On voinut käydä kaupungissa ja tavata Viron miehen.... Mutta silloin on totta, mitä Kalle sanoi.

Tijäkompuroi porstuassa ja työsihe tupaan, josta Söderlingska peitteensa kanssa oli menossa latoonsa.

--Heretkähän nyt herran nimessä jo mäkätämästä Eihän tässä enää mikään

jaksa. Ei kihoo enääviinakaan päähän. Minäkyllänään, mihin tänävie.
Pian ne saavat sinutkin, Emma, siihen villitykseensä Anna minulle, jos et
uskalla itse pitää Minäkylläotan päälleni sen synnin, mikäsiitätulee.
En minäluultavasti kuitenkaan enääpäse taivaaseen, kun olen juonut ja
kiroillut niin helvetin paljon, sekänyt ettämyöskin nuorempana,
varsinkin nuorempana, ja tulen varmaankin vieläkiroilemaan ja juomaan yhä
eteenkinpä. Niin ettäminulle se nyt on yhdentekevä Ei siellä
luultavasti kuitenkaan lisäätulta syntien mukaan. Kaikki kai ne siellä
paistuvat samalla valkealla.

--Elkääedes pilkatko jumalaa, vaan menkäämaata!

--Kun en kuitenkaan saa unta.... Hohhoo--ja-jaa....

Ukki jä seisomaan kalliolle oven eteen. Söderlingska meni yhkään, ähkään
latoonsa.

Koko yön ritisivä kaislat epämiellyttävästi ruumiin alla. Ei tahtonut
saada rauhaa missään, lepoa kussaan. Oli usvainen, viluinen yö Hylkekarin
majakka ulvoi meressä Niin pian kuin Söderlingska ummisti silmänsä oli
majakka samassa muuttunut suureksi mustaksi hylkeeksi, joka kallion
korkeimmalla harjalla hännälään seisoen, silmä tulta suitsuten ja pää
pyörihdellen, päästi yhden ulinan ulos merelle etelään, toisen ylös maihin
pohjoiseen, kuin jotain omaansa vaatien.

IX

Huonosti nukuttuaan nousi Söderlingska varhain lypsylle. Päväjuuri alkoi
valeta. Hän kuuli lähestyviäaskelia naapurin aidan takaa. Kahdet
rautakorkoisten kenkän askeleet karahtelivat kallioon. Toiset tanakat ja
lyhyet, niinkuin semmoisen, joka kantaa jotain raskasta, toiset hälyvä,
luiskahtelevat, jotka väistähiidätelevä, väistäpolkaisevat niinkuin
korkealta pudoten. Ne olivat niinkuin ukon askeleet, silloin kun se
toikkaroi humalassa. Mutta kuka oli toinen? Hän koetti katsoa oven raosta,
mutta ne pysyttelivät koko ajan niin, ettätupa esti näkemästä

Nyt hoilotti ukko:

Ja vesi oli tyyni, kun rannalta läksin, rannalta läksin,
Mutta merelläkävi tuuli--
Ulkona ulapalla purren keksin, purren keksin,
Kultani tulevan luulin.

--Elkään nyt ... kuletaan hiljaa, niin ei kaaduta, hiljaa, hiljaa vain,
kuului houkutteleva ääni sanovan.

Se oli Korsun ääni ... naapuri oli siis tullut kotiin. Milloin? Yöläkö?

Aita rusahti, niinkuin joku olisi lentänyt sen syliin.

--Ei, minäen mene, intti ukin ääni.

--Menee nyt vain koreesti nukkumaan ... tulee sitten huomenna taas, houkutteli taas Korsun ääni.

--Voitko sinäsitten auttaa minut aidan yli?

--Tarttukaa tuohon ... ja pistäkääjalkanne tuohon, kas niin.

--Eiköhelvetissä... olisit antanut minun olla ruuhessani, jossa tulinkin ... ruuhessani minäistun ja soudan vaikka kuinka pääsäni ... te sen vielävarastatte.

--Eihän me toki naapurin ruuha....

--Miksei tässäole porttia eikäedes verjää?

--Ettekös te itse naulannut sitäkiinni?

--Niin teinkin.... Emmen kanssa naulattiin. »Naulataan niin, ettei sitä hääkää puske kumoon», sanoi Emma.--Mutta nyt minärevin sen auki.

--Ei nyt ruveta ... sitten toisen kerran.

--Kuule sinä sinäolet maailman suurin roisto ... vaikka minäjoinkin viinastasi, niin sinäolet maailman suurin roisto ... vaikka auttaisitkin minut aidan yli....

--Jaa... jaa... kylläminäautan.

--Se on hyvä ettämyönä, silläsinäolet roisto ja ryväri ... rakkari sinäolet ... haaskalokki... kenenkään saappaat sinulla nytkin on jalassasi?

--Omani tiemmä

--Omasi ... hihhih ... onko ne tehty oikein sinun mitallasi?

--Kas niin, pappaseni, kas niin ... noustaan nyt ... kas niin....

--Anna olla, kylläminäpäsen auttamattakin ... silläminäen tahdo, että sinäautat minua.... Perkele sinäolet, punapartainen perkele sinä olet....

--Perkelehän on mustapartainen.

--Niinkuin konsuli ... ajaa moottorilla ja pulilla vuorotellen sen mukaan missäliikkuu ... oli jo viedämeidän akatkin helvettiin, mutta täytyi tuoda takaisin....

--Missä?

--Ei missään, tokaisi ukki lyhyesti, nähtävästi epäillen, ettätoinen koetti urkkia.... Mutta hyvä mies se on silti ja hyvä mies sinäkin olet ... sinäet surkeile ... ja sinäotat mistäsaat etkäpelkääaaveita ... etkäilmoita mitään tulliin.

--Nyt ukko erehtyy ... minäilmoitan aina tulliin.

--Et milloinkaan.... Pih!--Sinäköilmoittaisit tulliin? Kiitäjumalaasi, ettäolet semmoinen, joka ei ilmoita ... silläei ole tarviskaan.... Jota minäaina olen saarnannut. Sinun poikasi ovat tulleet isänsä... Kiitä jumalaasi, etteivä sinun sikiösi ole semmoisia, jotka eivät ota silloin kun saisivat ... pitääottaa silloin kun saa.... Katsos, meidän miehet ovat akkoja ... ilman puhtia ja paholaista ... sentähden.... Nosta minua niskasta.... Tyttöön pannut heidän pänsäihan pyörälle ja panee kai vieläätinsäkin pään, vaikka se on minun tyttäeni.... Kiitäjumalaasi, ettei sinulla ole jumalisiä lapsia, silläse semmoinen vie elämisen helvettiin ... ei ne nyt muuta kuin lukevat ja veisaavat, naama soikeana, nenähuulten päälä ja huulet lerpallaan leuvan päälä

--Mutta sehän on hyvä ettäihmiset ajattelevat iankaikkisuusasioita.

--Niin onkin, ja siksi me olemmekin parempia kuin te ja tullaan aina olemaan, silläsinäolet skojjari ja sinun poikasi ovat skojjareita ja sinun käy vielähuonosti ... sinäuit vielämaha pulleana meressäetkä pääse siunattuun maahan eikäsielusi saa rauhaa iankaikkisesta iankaikkiseen ammen. Niinkuin kirottu sielu sinäloiskit laineelta laineelle ... niinkuin turvonnut hyle ... ja lokit nokkii tuota nenäsi.... Kuule, laske minut nyt alas tästäaidalta ja tule ottamaan ryyppy, pieni pikkuruinen ryyppy ... kuule, ollaan ystäviä naapuri, kuule, heitetään pois kaikki vanhat vihat!

--Ei minulla ole koskaan ollutkaan mitään vihoja.

--Mutta minulla on ollut ja on ja tulee aina olemaan, niin kauvan kuin maailma seisoo, ja se seisoo vieläkauvan.

Aita kuului rusahtavan ... joku aidas katkesi.

--Pidäkiinni, etten minäputoa ... nosta yli toinen jalka ja kannata minua kauluksesta niin kauvan, ettäjalka ulottuu maahan ... kas niin ... kiitos, merirosvo ... niin kauvan kuin maailma seisoo, ja se seisoo vielä kauvan, tulee olemaan iankaikkinen viha Söderlingien ja Korsujen välillä Silläminun isäni oli rehellinen mies ja minäolen rehellinen mies ja minun lapseni ja lastenlapseni ovat rehellisiämiehiä silläomana ei putoa kauvas puusta. Eläsinäluule, että..

--Nyt on jalka maassa ... nyt minäpäästän.

--Päästävaan ... mitä olet pitänytjän.

--Pääsettekönyt.... Jos minätulen taluttamaan.

--Elätule ... pysy vain silläpuolella aidan.

Samassa tuikkasi ukko esiin suin pän nurkan takaa ja kaatui siihen. Kuului ilkkuvaa hohotusta, ja kun Söderlingska syöksyi esiin, ehti hän nähdä leveän selän ja naurusta hytkyvää hartiat nousevan kalliota, jonka harjalla seisoivat naapurin kaksi poikaa, hohottaen isänsävastaan. Sitten ne katosivat kaikki usmaan kallion taa.

Söderlingska auttoi ylös isänsä ja vei hänet hänen kammiinsa, jossa ukko retkahti selälleen sänkyyn.

--Mitä teillä oli siellä tekemistä? Kuinka te sinne tulitte?

--Menin vähän vesille laulelemaan, kun minulla oli niin onnettoman ikävä lauvantai-iltana. Niin kuulin soutua sumussa ... niin menin vastaan. Se kun olikin naapuri, niin se sitten kutsui heille tuliaisille. Se on hyvä mies, sillä oli kymmenen markan konjakkia.

--Että viitsitte mennä sen viinoja juomaan.

--Ka, miksen olisi....

--Tiesikö se mitään ... oliko sillä viihämistä? Ette vain te kertonut? Puhuitte ehkä kaikesta humalapässänne?

Ukko kavahti suoraksi sängyssään.

--Niin humalassa minä en ole milloinkaan, että mä puhuisin semmoista, jota ei saa puhua. Jalat minulla joskus saattaa pettää mutta pää ei petä koskaan. Kyllä ne ovat muut tässä talossa, joiden pääpettäminen kuin minun.

--Koettiko se urkkia?

--Ei minulta urkita.

--Oliko sillä mitä väenheessä?

--Oli siinä säkkejä mitä lie ollut presenningin alla.

--Mitä niissä oli?

--En minä kenenkään käkjäurki.

--Tiedätekö milloin se oli mennyt kaupunkiin? Oliko se siellä joko silloin kun me?

--En minä tiedä

--Ette te mitään tiedä

--Emma, elä hä mene! Kaada lekeristä tuohon lasiin ja pane se tuohon

tuolille, niin että oletan eikä tarvitse nousta!--Vie nyt lekkeri kaappiin, etten potkaise sitä kumoon, jos sattuisin nousemaan.

--Kyllä te olette saanut jo tarpeksenne.

Mutta hän teki niinkuin oli pyydetty.

--Kun se ei vain veisi minun ruuhtani.

--Olkaa huoletta.

Söderlingska seisoi hetken aikaa tuvan edustalla ja kuulosti ja mietti. Kaikki vielä nukkuivat. Sitten hän pudotti hameensa helmat alas, sitaisi huivin pänsäjä meni, hiipien tuvan taitse aidalle ja siitä yli nopeasti Korsun puolelle.... Tuntui jalan kalliota koskettaessa, niinkuin olisi ollut vieraalla, vihollisella maalla. Söderlingien ja Korsujen väit eivät olleet ulkonaisesti rikki, tervehdittiin, kun tavattiin, pysähdyttiin puhumaankin, kun ei päästy muuten ohitse, mutta saattoi kulua vuosia, ettei toinen käynyt toisen alueella. Naapurit tiesivät toistensa elämästävain sen, minkä sitäväljivä ja näkivä. Ne olivat etupäässä Korsut, jotka näkivä. Söderlingin puolelta ei voitu paljoakaan nähdä naapurin puolelle, kun edessä oli kallio, joka suojasi heidän tupansa ja pihansa. Ainoastaan tuvan katto ja päty kohosivat kallion yli. Sitä vastoin voivat Korsut sekätäkalliolta että ullakkonsa ikkunasta nähdä kaikki, mitä Söderlingin satamassa, kalarannassa ja pihalla tapahtui. Ainoastaan huoneiden taa pääsi heitä piiloon. He olivat siinä kuin tarjottimella, ainaisen tarkastuksen alaisina. Se oli se ikuinen harmi. Vaan eipäsillä että heillä olisi ollut mitään salattavaakaan. Heillä ei sitä ollut....

Söderlingska oli pysähtynyt hetkeksi kallion laelle, josta voi nähdä kumpaankin taloon. Usma ajalehti mereltä maihin suurina lepereinä, reveten hetkeksi, tiivistyen taas.

Naapurilla oli hyvä satama, auki etelään. Heillä oli hyvä kiikarivuori, paljoa korkeampi kuin Söderlingien, ja se sulki Söderlingeiltä näköalan merelle länteen ja lounaaseen. Piha oli suojattu ja paisteinen vihreä nurmikko, laskeutuen lounaaseen. Kaikki ulko huoneet, aitat ja navetta olivat läntistä kalliota vasten, suojassa talven pahimmalta tuulelta, luoteiselta. Korsun piha oli keväällä sulana, kun Söderlingin puolella vielä oli paksut jäät. Siellä oli mainio verkkokallio, jossa oli mukava kuivata ja levitellä... Siellä oli kaikki paremmin. Navettaa oli alettu kattaa ja kengittää. Siellä oli tehty kaikki, mikä olisi ollut tehtävämeillä mutta jäänyt tekemättä. Miehet olivat suuria ja voimakkaita, melkein jäkiä, leveäperäisiä, pitkäselkäisiä, jalat lyhyet ja tanakat. Ei niillä ole jumalaa eikä omaatuntoa, mutta kaikki hommansa ne saavat käymään. Ihmeköön sellaisten saada merestä irtoi, mitä tahtovat. Ja viekkaita ja kavalia ja varovaisia kuin ketut. Joka paikassa silmä tähtystämässä korva kuulostamassa.

Oli se nyt sekin taas: houkutella vanha mies luokseen ja juottaa hänet humalaan, urkkiakseen--sillä mitä muuta varten se olisi sen sinne vienyt?

Ja kun ne saisi siitä pois milloin tahansa, jos vain jaksaisi ostaa saaren omakseen ... ja kun nyt olisi rahaa, millä jaksaisi, jos olisi sen pitää... Mutta mitä meillä...

Söderlingskan sydän oli niin täynnä pakahtumista ja kiusaantumista ja kateutta ja kiukkua, että siihen oikein koski.

Korsun satamassa oli purjevenhe laiturissa, purje vielä mastossa auki, puomi vedetty näylä. Molemmat pojat puuhasivat siellä kantaen tavaraa maihin.

Söderlingska oli vihannut heitä melkein siitä saakka kuin alkoivat päästä liikkumaan. Aina ne olivat olleet kiusaamassa Kallea ja Helgaa, näykkimässä nakkelemassa kivillä aidan takaa--aina valtaamassa lintuluotoja, varastamassa munia Kärrmesaaren pesistä eikä niitä saanut koskaan kiinni.

Korsun akka seisoi tupansa rappusilla, huomaamatta Söderlingskan tuloa. Söderlingska pysähtyi ja katseli häntä tuvan nurkalla kasvavan sireenipensaan suojasta. Se oli pieni, laiha, ketteräihminen. Kätet ristissä vatsan päällä hän katseli kuin ihastellen poikiaan, jotka juuri kantoivat kukin säkkiään aittaan. Se oli oikea tavarankäijäemä jonka talteen mies ja pojat varastaa ja anastaa, hankkii ja haalii. Se oli se aina varuillaan oleva kiilusilmänarttu pesänsäsuulla.... Ja sitten niin syytön ja viaton ... tekopyhä liehako ja kehuja ja kiittäjä kun pelkäsi jotain ... niinkuin ei olisi milloinkaan mitään kusetta tehnyt, ei milloinkaan punninnut väärin, ei kenellekään antanut väärin takaisin....
»Ai, oliko se kaksikymmen-markkanen kuin rouva antoi ... anteeksi, minä luulin kymmen-markkaseksi ... anteeksi ... ne ovat niin yhdennäköisiä nykyajan setelit.»

--Huomenta.

Säpsähtipä....

Korsun akka oli säpsähtänyt, pyöhtänyt kuin pelätty lintu, mutta tointunut samassa.

--Ka, huomenta, huomenta.. Emmako se... no, sepä hauskaa!

Ja samassa se oli kätelemässä syleilemässä ja heti taas rappusilla, huutamassa kuin varoittaen tupaan:--Tällä tulee vieraita, Matti.-- Naapurin Emma!

--Eihän nyt juuri vieraita ... eihän tänä ole mikään vierailun aikakaan.

Tulin vain noutamaan papan ruuhtaa, kun sanoi jätäneensä

--Olisihan se toki mekin.... Emma käy sisään. Taisi olla Matillakin jotain asiaa.

--Käypi sisään vain, käypi sisään, kuului tuvasta Korsun rento, leveä ääni.

Söderlingska näki leveäsäsängyssäsuuren miehen sukkasillaan, saappaat potkaistuina jaloista, punaisen parran--kissa rinnoilla kuin parran jatkona ... toinen käsi niskan alla, toinen kissaa silittäen ... mahtavana ja varmana.

--Ukko siihen heittäytyi pitkäkseen kaupungista tultuaan.

--Pävää päivää

--Loikoo vain. Ei huoli vaivata itseään... ja jos kissakin pelästyy....

Korsu aikoi nousta, mutta ei sitten noussutkaan, nosti vain kissan viereensä ja kiersi käensärinnan päälle ristiin.

--Emma tuli ruuha noutamaan; sanoin jo, ettäolisihan se tuotu.

--No, mitä nyt vieraita vaivata ... lie muutenkin ollut äjätävastusta.

--Vastusta? Eihän. Hauskaa vain ... se on niin iloinen äjä... aina kaltaisensa.

--Ei hänestätöden totta liene iloa kylässäenemmän kuin kotonakaan.

--Pyysin Mattia saattamaan hänet kotiinsa, kun alkoi uupua ... ajattelin, ettäehkäoli varmempi, jos ehkäeksyy usvassa tai voi ajaa kivelle ... tai sortuu mereen, noustessaan maihin.

--Ruuheessa se kylläaina pysyy, sanoi Söderlingska,--siitäse ei kaadu, mutta kalliolla ei ole niin varma.

--Eihän nyt ole niin ihmeellistä jos jalat joskus pettäisikin, hevelteli Korsun akka. Onhan vaarilla ikäkin. Se oli riski mies aikoinaan ... kun kaikki pysyttäisiin yhtäriskeinä

--Oli ystävälisesti tehty, ettäautoitte kotiin. Ajattelin, ettäkävi lopulta riittäiseksi, niinkuin sen tapa on.

--Ei toki yhtään.... Kylläme toki aina Söderlingin kanssa sovimme. Onhan hauska, ettänaapurit joskus tapaavat toisensa ja kallistavat lasin pari ja juttelevat. Se on niin mukava suustaan, äjä

--Ukot tässävain koko ajan toisiaan kehuivat. Jos heitäitseään uskoisi, niin ei olisi maailmassa kolmatta miestäheidän veroistaan.

--Olivatko kalat hyvässähinnassa kaupungissa? kysyi Söderlingska, kääntäkseen puheen toisaalle.

--Olihan ne ... tavallisessa ... varsinkin kampelat ja suolakala myös.

Korsu haukotteli äjähdellen, levittäen leukansa selälleen, huolettomasti ja mahtavasti, niinkuin tuskin olisi viitsinyt vastata, niinkuin se nyt olisi ollut kovin mitään asia, mitäkalat maksoivat.

--Emma on hyvä ja ottaa kahvia.

Täytyihän ottaa ja juodakin, vaikka oikein se kuvotti.

--Emmakin oli kaupungissa? sanoi Korsun akka.

--Oltiinhan me vähän papan ja Hannan kanssa.

--Joko pian saadaan häät ... ehkä oltiin jo morsiamen kanssa häväroja hakemassa?

--Eihän niistä vielä ole tietoa hästä... ensin on Kallen toimitettava itselleen huone.

--Noo, pianhan se on yksi huone pystyssä

Söderlingska ei voinut olla pistämätä

--Hirret maksaa--niille, joiden täytyy ne ostaa.

Kai se sattui, koska Korsun akka käänsi puheen toisaalle:

--Kuinkas Helga jaksaa?

--Kiitos kysymästä tähän puolestaan, mutta kyllähän vain on yhdellä huonolla.

--Jaa, jaa, kovin se on vaikeaa, kun rakas lapsi on sairas, mutta kai jumala tietää mitä varten meille käsimykset lähettää

... Et puhuisi jumalasta sinä etkä vetäisi naamaasi suotta kureihin....

--Nyt pitää Söderlingskan vähän maistaa näitä kaupungin tuliaisikiäkin.

--Ohoo, oikein viiniä?

--Se on nyt vain ilman aikojaan ... se suotta tuo Korsu ostelee, kun pääsee....

--Ostaahan, kun on millä ostaa.

Yhtäkkiä paukautti Korsu, niinkuin olisi koko ajan sitä siinä vain väijynytkin:

--Se Haapsalon saksa, jolta olitte ostaneet potattia, kaikki sanoa, että hän kyllätuo tullessaan säkin, joka teiltä oli unohtunut.

Söderlingskan päähuimasi, niin että hetkeksi himmeni silmissä mutta hän kuuli samalla, että hänen äänensä oli tyyni, rauhallinen ja huoleton.

--Niin, se unohtui lähden kiireessä... sen piti tuoda se meidän venheeseen....

--Itse se sanoi teidän sanoneen, että tulisitte noutamaan, sanoi Korsu, vilkaisten akkaansa.

--Vai niinköse oli.

--Mikset sinä Matti, ottanut säkkiämukaasi, niin olisi joutunut pikemmin?

--Se nyt olisi ollut ihan liika suuri vaiva teille, kun näkyy olleen omaa lastiakin yllin kyllin. Sanoiko se olevan matkan itsellään tänepän?

--Kai sillämahtoi olla, koska sanoi tulevansa. Eikähän tuo olisi suuri kierros, vaikka tulisi asian alkaenkin.

--Kiitos kahvista ja viinistä... jos minäsitten lähen.

--Jos Emma tarvitsee potattia, ennenkuin virolainen tulee, niin meiltä kyllä saa ... meillä on niitä samoja potattia, tuossa poika juuri kantaa säkkiä aittaan.

--Kiitos vain, mutta kyllä meillä on vielä. Ja aikaahan kohta saada jo uutispotattiakin.

--Onhan toki parempi antaa niiden kasvaa ja syödä vanhoja niin kauvan.

--Ruuhi on kai satamarannassa? sanoi Söderlingska nousten.

--Minätulen näyttävän.

--Kyllä minäsen.... Hyvästi, Korsu.

--Hyvästi, hyvästi.--Terve tuloa toisenkin kerran. Muista jäkiäsi. Terveisiä papalle! huusi Korsu sängystä.

Ettähän sittenkin oli juonut heidän kahviaan ja maistanut heidän viinejään! Jos olisi edes saanut tietää jotain. Mutta siitä tiettiinkö tälläväi eikö tietty mitään, ei hän ollut selvillä lähtiessään enemmän kuin tullessaankaan.

Söderlingska lähti kiertämään ruuhtaan saaren ympäri, meren puolitse, ja souti niin, että aivot notkuivat ja kokka kuohui.

Kylläsielläsittenkin tiedetään jotain, joskaan ei ehkä kaikkea. Kun se kutsuu isän mukaansa juottaakseen häntä yökäuden, niin totta sillä on siinä joku erikoinen tarkoitus. Jäillä on, joskaan ei vielä ihan perillä. Silloin kun se sai ukin urkittavakseen, ei se vielä ollut tavannut akkaansa eikä siis saanut häeltä mitään tietää vaikka akka olisikin päässyt paaleista vainuun. Sillä on ollut vihiä jo sitä ennen ja siihen se on päässyt jo kaupungissa. Se on virolainen, joka on vihjannut. Koska ne kiersivät silmätoisilleen, kun miestä mainittiin.

Mutta samassa leimahti Söderlingskan päähän toinen otaksoma.

Miksei Korsu olisi itse voinut löytääniitäsameja paaleja kuin mekin? Eivä kai ne olleet ainoat paalit ne, jotka tulivat Kalliolahteen. Se oli tietysti ollut tähtystänässäjä väjymässäUlkokarilla, jossa se aina makaa, ja joko se nosti löytönsäsiellämaihin ja käki ne sinne ja meni heti kaupunkiin niitäkauppaamaan virolaiselle, tai vei se ne jo mennessään. Jos silläon ne tälläjossain käkössä silloin tulee virolainen ne noutamaan, samalla kuin meidänkin paalit. Se oli sovittu jo silloin, kun minäpuhuin sille ... ilmankos se hymähti sekin niin merkitsevästi. Kuka tietää mitäasioita niilläjo ennenkin on ollut keskenään.

Vai kampeloita kaupalle! Se oli raaka valhe, ettäne tähän aikaan olisivat voineet saada kampeloita niin paljon, ettäniitäolisi kolmen miehen tarvinnut lähteäkaupunkiin viemään. Ja vaikka olisi ollutkin joku kilo, niin ei niillärahoilla osteta venheen täydeltätavaraa eikämonta pullollista viiniä Eikäniillätähän aikaan ole voinut olla lintujakaan viedä eikänyt suolakalakaan mene kaupaksi. Muilla vehkeilläsielläon saatu rahaa irti.

Söderlingska oli mielensäuhmassa soutanut jo pitkän matkaa satamansa suun oh, ennenkuin sen huomasi. Hän kääntyi ja soui varovammin.

Siksi se virolainen oli niin kernas tulemaan. Yksi tie, kaksi asiaa. Korsun paalit ja Söderlingin paalit. Sulloo ne samaan ruumaan. Ja silloin ei toinen ole parempi kuin toinenkaan. Ja nyt on meitätietysti heidän mielestään kaksi samanveroista Saukkosaarella.... Ja siksi sielläoltiin niin rentoja ja rehtejäkuin olisi oltu maailman rehellisimpiäihmisiä-- »Terve tuloa toisenkin kerran!--Muista jäkiäsi!--Terveisiäpapalle!»

Mutta siinäsinärehdyit, kettu, haaskalokki, merirosvo, ruumiinryöstäjä Nuolaisit ennenkuin tipahti. Saukkosaareessa ei ole eikätule olemaan kahta, vaan yksi. Ei kahta rehellistä vaan yksi, ei kahta roistoa ja ryöväriä vaan yksi!

Liika aikaisin siinäilkuitte ja iskitte toisillenne silmää Suotta siinä röhöt seläläsi ja sivelit punaista partaasi. Saat vieläsemmoisen paukauksen, ettäikäsi muistat. Nähdäänpä, uskallatko vielä huomeniltanakin katsoa silmiin. Röhötämätäröhöt! Vieläsiinätaas kiihotat ja liehakoitkin. Sano Söderlingskan sanoneen.

Taas soui Söderlingska, muistamatta, mitäteki ja missäoli.

--Varo sumppua!

Hän pyöhti ja sai juuri ja juuri temmatuksi ruuhensa ajautumasta kalasumppuun, joka oli ankkuroituna vähän matkaa rannasta. Rannalla seisovat kaikki muut paitse ukki, katsellen outoa näkyä kun äti tähän aikaan päivätä ennen kahvinkeittoansa, tulee ulkoa mereltä soutaen kuin henkensäkaupalla.

--Mistäsinätulet? Onko siellämitään? Oletko nähnyt meressämitään?

Vasta tupaan tultuaan suvaitsi Söderlingska virkkaa jotain.

--Antakaa minulle jotain, mitä tahansa, että saan pahan pois suustani ... onko teillä jo kahvia?

Sitäöli, ja löytyi viinatilkkinen kaapin nurkasta.

Ne nautittuun, toisten odottaessa ja ihmetellessä tohtimatta kuitenkaan kysyä mitäöli tapahtunut, ja tietämätöoikein mitäajatella, istui Söderlingska penkin pässä kädet polvilla, äänetönnä ajatuksiinsa yhä synketen.... Jos minäsittenkin kuvittelin turhia ... jos ne eivät tiedäkään mitä... Mutta vaikka eivät vielä tietäsikään, niin virolainen ei tule pitämään suutaan eikä ukkakaan ... ja virolainen saattaa tälätuulella olla tällämilloin hyvänsä

--Ei meressäöle mitään ... mitä sielläöolisi.... Mutta joka tahtoo tulla minun kanssani kirkkoon, niin laittautukoon heti valmiiksi.

--Lähteköäti kirkkoon? ihastui Helga.

--Lähden ... ja samalla tulliin.

--Suostuuko äti sitten antamaan pois kaikki?

--Tehkääninikuin tahdotte ... teidähän ne on ... en minäjaksa yksin kaikkia vastaan.

--Annatte siis pois paalit ja rahat ... kaikkiko?

--Eihän toki! huudahti Hanna.

--Eihän toki niin, että kaikkia, sanoi Söderling.

--Vaan mitenkä?

--Niin kuin on oikein.

--Mikä on oikein?

--Se että rahaista ja paaleista annetaan pois, minkäläki vaatii antamaan, ja pidetään niistä löytäjänsä, minkäläki sallii pitää

--Mitä sanonee siihen Kallen tunto?

--Kaikki ... annetaan kaikki!... Ei pidetämitään! riemuitsi Helga, silmä leimuten ja posket hehkuen.

--Kallelta minäkysyin.

--Itsehän sen tiennette.

--Ei, ei, ei oteta löytäjäsiäkään!

--Sitäminäkin! sanoi Söderlingska ponnistautuen ylös.--Ja ovesta

mennessään:--Mitäkitkuttamisesta! Kun kerran antaa, niin antaa kaikki ...
niin pääsette siitärauhaan eikä ole sen enempää suremista eikä syntiensä
sovittelemista!

--Voi, voi, äitini tahtoo niin ... nyt puhalsi pyhähenki ensi kerran
Saukkosaaren yli!

Mutta Kallen korva oli ollut kuulevinaan äidin äänessäivaa ja
katkeruutta. Hän nousi ja meni hänen järkeensä

--Jos teidän tuntonne sanoo, että on väärin, jos annetaan kaikki, niin ei
pidä tehdä toisin.

--Mitä päätäsä minun tunnoistani. Tehän tässä olette koko ajan tietäneet
paremmin kuin minä mikä on oikein, mikä väärin.

--Eihän se nyt ihan niinkään....

--Kas niin ... mene panemaan venhettäkuntoon.

Hanna riensi hänen järkeensä vaate-aittaan.

--Mutta miksi te, täi, tahdotte antaa kaikki pois, kun ei Kallekaan enää
näkyisi tahtovan?

--En minätiedä mitene milloinkin tahtoo, mutta sen minätiedän, mitä
minä itse tahdon.

--Joko nyt tekin olette päättäneet vialla?

--Se on niinkuin minäsen sanoin.

--Olkoon sitten! tiuskaisi Hanna, teki kipakan pyöräksen ja riensi
kulmikkain elein karsinaansa, alkaen siellä matavaroitaan kirstuunsa.

Helga ja Söderling istuivat vielä tuvassa.

--Eihän nyt sentään olisi tarvinnut kaikkea antaa.

--Kyllä kyllä se oli niin menevä puhui Helga huumeissaan.

--Mikäsen mielen nyt sitten niin kokonaan muutti?

--Jumala avasi hänen silmänsä

Oli se sittenkin Söderlingistä hiukan käsitännäntä Hän ruopi
korvallistaan, mutta turhaan, saamatta vastausta. Sitten hän kaatoi vettä
kippaan, otti saippuapalan uunin reunalta ja meni kalliolle tuvan taa
pesemään silmiään.

Mutta karsinassaan lautaseinän takana paukkui Hanna yhä kirstunsa kanssa,
kuului ähkävän ja puhkavan ja lopulta paukuttavan sen kiinni ja vääntävän
vihaisesti lukkoon. Sitten hän tuli ulos, kaupunkivaatteissaan, hattu

päässä sateenvarjo kädessä saketti käsiarrella, kellotaskuinen solkivyö kelloineen vyölä ja jalassa tyykikengä. Semmoisena hän meni sitten rantaan odottamaan muita, ja oli kaikista merkeistä päätän kiukkuisella päällä-mikä Söderlingin mielestä ei ollut ihme, sillä hänhän niiden yhteenmeno nyt lykkäytyy, kuinka paljon lykkäytyneekään.

Kalle oli tuonut venheen rantaan. Sillaikaa kun hän puki pyhäraatteita päälleen, meni Söderling ja otti purjeet verkkoaitasta ja vei ne venheeseen, pystytti mastot ja kiinnitti vantit, nosti purjeet, sijoitti peräsimen paikoilleen ja istuutui perään odottamaan.

Oli tämä yhä vieläkin hänen mielestään niin ja näin, että annetaan pois kaikki, vaikkei siihen ole mitään pakkoa. Mutta tottapahan tietävä.... Tuuli näkyi yhä virkistyvän, ja sisäulapallakin päskeyi jo pieniä vaahtopäitä luvaten pysyvällä laituulta tullen menen.... Se oli sitä touhukkaansa. Ensinnä tahdotaan pitää kaikki, ja sitten ei pidetä mitään.

* * * * *

Oltiin jo kaikki venheessä ja Kalle oli juuri irroittanut keulaköyden, kun ukki ilmaantui pihalle.

--Minnekkä te menette?

--Kirkkoon! huusi Söderlingska.

--Ja tulliin! huusi Hanna.

--Odottakaa! Mitähelvetin skoijia se nyt on?

--Se on sitä että mikä on oikein, se on oikein!

--Elkää... kuulkaa! Joko sinänyt sinäkin, Emma?

--Antakaa vettä lehmälle, ja jos virolainen tulee, niin sanokaa, että jos hän tahtoo paaleja, niin menkää kysymään niitä Korsulta.

--Ei Korsu ole löytänyt mitään paaleja.

--Usko sinähätä

Tuuli oli tarttunut purjeihin ja vei purtta satamasta. Ukko huusi vielä jotain, mutta ei kuulunut enää mitään. Siitä päätän, että hän teki tiukkoja liikkeitä päällä ja kädellä ja polki jalkaa, hän syleksi ja kiroili.

X

Taival Saukkosaaresta Kirkkosaareen katkesi yhä kiintyvissä laituudessa

niin pian, että tapulin ja kirkon ovet olivat vielä kiinni, kun Söderlingien pursi pyöritti satamasillan tyneen, pistäytyen siihen toisten saaristopursien väliin. Ei ollut kirkkolaivakaan vielä saapunut, huusi vasta jossain sisätylälä

Söderlingskasta oli aina--arkeinakin, saati sitten näin sunnuntaina--juhallista laskea siihen vanhan, totisen, ankaran kivikirkon alle, joka seisoi kallioisella pohjallaan melkein yhtävanhana ja tukevana kuin kallio itsekin. Ja samalla jotenkuten kuin ahdistavaa. Silläsiinäse sitten vasta johtui mieleen synty kuinka vanha ja kuinka pieni tahansa, vaikka olisit koettanut kuinka paaduttaa itsesi ja olla väittämätäjä viekastella. Tapuli sen vieressä käheäänsine kelloineen, vähän sen näkönen kuin vanha lihava emäntä-»mummu», joksi häntäleikillä sanottiinkin--oli toki hiukan arkisempi ja tutumpi, mutta pyhäsin oli sekin tarpeeksi ankara ja totinen ... ja viirikukko sen katolla oli kuin aina valvova, joka taholle tähysteleväomatunto.

Kirkon ympärillä oli kiviaita, joka yhtyi kahtaalta tapuliin, niin että ovi sen holvin alitse oli samalla porttina kirkon pihalle. Vähän matkaa kirkosta oli pappila ja sen ympärilläpienoinen kyläkalastajatupia, pari kauppapuotia ja leipuri. Kirkon takana ylänämuita oli kalliolla luotsimaja ja sen riuku ja tullipäälysmiehen asunto.

Kylänraitilla, rannalla ja laivasillalla käyskenteli kirkkopukuista väkeä Ryhmänaisia istui jo tapulin edustalla avausta odottamassa.

Helga hyppäsi ensin maihin ja riensi ystävänsä opettajatarta vastaan, joka syli avoinna juoksi häntäkohti alas sillalle.

--Minäolin luotsituvassa tähytämässä ja tunsin jo kaukaa teidän venheenne.... Meitäön täällä paljon!

--Voi, voi, minulla on niin kauhean paljon puhumista.... ~iti, minämenen koululle!

--Kai sinäkuitenkin tulet kirkkoon?

Helga ei vastannut, eikö lie kuullutkaan, ne riensivät käsikädessä pois.

--Nyt siinäkaakatetaan, pääsi Hannalta sillalle noustessa.

--Anna sinäheidän olla.

Kulkiessa sillalta maihin valtasi Söderlingskan yhäenemmän liikutus ja hartaus ja arkuus ja juhallinen mieli. Ja samalla kuin tunnon moite ja häpeäjostain--joka kuitenkin haihtui samassa. Nythän sen täytyy pian tapahtua ja nyt on myhästäenäämitän peruuttaa. Jos tahtoi pitää ei pitänyt ollenkaan tulla.... Hän jä seisomaan sillan päähän ja odottamaan Söderlingiä rahasalkku ja virsikirja kainalon alla, kääritynä samaan liinaan.

Kalle oli käärässyt kokoon kokkapurjeen ja lähtenyt Hannan jäkeen. Oli kuin Hanna olisi tahallaan väittänyt häntä kiirehtien kulkuaan. Kalle

kuitenkin saavutti hänet leipurin luona. Näytti kuin hän olisi pyytänyt häntäpoikkeamaan syrjään, mutta Hanna jatkoi matkaansa ja Kallen täytyi seurata. Nyt ne pysähtyivät hetkeksi tullivahtimestarin portin eteen, Hanna sanoa tuikkasi jotain, Kalle sanoi hänkin jotain, mutta Hanna pyöritti ja meni sisään ja jätti hänet siihen. Se oli tuttu talo Hannalle, hänen herrasväkensä oli asunut siinätoissa kesänä... Kalle poikkosi rantaan ja istahti päppainuksissa melkein veden rajaan.

Söderling oli vihdoinkin saanut isonpurjeen kääntymään kokoon ja noussut hänen maihin.

--Minäluulen, että Hanna hankkii eroa Kallesta. Eihän ne koko matkalla vaihtaneet sanaakaan, ja mitävarten se olisi muuten semmoisella kiukulla sullonut kaikki tavaransa kirstuunsa?

--Jos sillä olisi semmoiset aikeet, ettei enää palaa, niin eiköhän se silloin olisi ottanut kirstua mukaansa?

--Ei ehkä vielä sitä ilmentynyt.

--Olisiko tuosta niin suuri vahinko, vaikka menisikin menojaan. Minusta se on aina ollut semmoinen herrain harakka.

--Niin minustakin.

--Kaikki on kai parasta, niinkuin se käy.

--Hohhoo, niinpäniin, huokasi Söderlingska.

Hän oli tosimurheissaan, kurkku kuin kureessa ja rinta melkein itkunherkkänä--Mennään sitten ... menetkösinä vai menenköminä?

--Mene sinä vain.

--Mennään ehkä kuitenkin yhdessä

Nöyrästi ja melkein avuttomasti seurasi Söderlingska miestänsä. Sen ääni oli nyt jumalinen ja heikko. Mikäsen nyt noin herpasi ja hellyytti? Vaikka kirkkomatkoillahan sitä aina sulatteli ja nöyryytteli. Hyvähan tuo on, että väistätuntee tarvetta turvautua mieheensäkin, eikä aina ole edellämenemässä ja toista kiskomassa.

--Olisi saanut olla Kallekin kolmantena, koska rahat kerran ovat hänen. Jos mentäisiin noutamaan hänetkin tuolta.

Mutta siinä tuli samassa tullipäällysmies juuri raittia kävellen, yhdessä pastorin kanssa. Vähän syrjään västyen pysähtyi Söderlingska ja niiasi herroille.

Ne tunsivat heti, pysähtyivät, ihastuivat ja tulivat tervehtimään ja kätelemään.

--Kas, ovathan ulkokaraisetkin lähteneet liikkeelle! Mitä kuuluu Saukkoon?

Kuinka on kalastanut?

--Kiitos, onhan se.

--Miten vanha pappa jaksaa?

--Kiitos, hyvin hän jaksaa.

--Jaha, jaha.... No, joko haahkanpojat sielläpian ovat ammuttavassa kunnossa?

--Alkanevat ne jo olla. Milloin herra pastori ja herra tullipäälysmies taas tulevat ampumaan?

--Kai me piankin ... ehkäjo tulevalla viikolla, niin pian kuin on rippikoulu pidetty.

--Meilläolisi ollut pieni asia herra tullipäälysmiehelle, jos tässäsaan puhua.

--No?

--Tuli tässävain tuonnoin muutamia pumpulipaaleja maihin.

--Tuliko montakin?

--Saattaa niitäolla sielläparinkymmenen paikoille.

--Yksin lukien niitäon kaksikymmentäyksi.

--Todellako? Sehän on harvinainen löytö...

--Arvosteltiin ne kukin noin sadan viidenkymmenen markan arvoisiksi....

--Sehän on kerrassaan kaunis löytö... oikein kaunis löytö... minä iloitsen tädestäsydänestäni teidän puolestanne, sanoi pastori, herkkämielinen, hyväntahtoinen mies....

Siihen oli alkanut kokoontua muutakin väkeä muodostaen pian piirin heidän ympärilleen.

--Jahah, tulitte siis tekemään niistäilmoitusta ... hyväon ... missä tavarat ovat nyt?

--Siinäne ovat, mihin tulivatkin ja nostettiin, Kämesaareessa Kalliolahden pohjassa ... jos herra tullipäälysmies muistaa ... se on oikeastaan samaa saarta kuin Saukko; sitäsanotaan kylläKämesaareksi, niinkuin olisi eri saarta, vaikkei se kuitenkaan ole mikään eri saari, selitti Söderling.

--Kyllä kyllä aivan oikein ... se on se, jonka käessäon se hyväallien ampumapaikka.

--Juuri se ... juuri se sama ... sielläne ovat maissa hyvin peitettyinä

--Siitätulee kauniit löytäjät, ainakin hyväkolmannes.

--Ja se olkoon teille sydämen pohjasta suotu, sanoi pastori.

--Sitten tässä olisi vielä tämä jonka meidän poika löysi samaan aikaan kuin paalit tulivat maihin ... mitälienee ... jos herra tullipäälysmies vielä viitsii ja ehtii katsoa.

Suu supussa ja pitäen silmänsä hetken aikaa suljettuina Söderlingska ojensi tullipäälysmiehelle kotelon. Tullipäälysmies pani lasit nenälleen ja avasi.

--Mitä tässä on?--Rahaa!--Ja laivan paperit. Margaretha van Amsterdam pumpulilastilla....

--Siellä on siis laiva tehnyt haaksirikon ja miehistöehkähukkunut? sanoi pastori.

--Kuinka se tänä löysi?

--Se tuli ruumiin kanssa. Kalle huomasi sen sattumalta meressä Ison-Ulkokarin ja Pikku-Ulkokarin salmessa. Kun se kohotti ruumista pelastusvyötä niin katkesi vyöjä tänäjä käteen. Kun siinä kova virta ja oli melkein pimeäkin, niin ei se saanut selväsiitä painuiko ruumis vai muutenko pääsi katoamaan ... liekö upponnut vai virtako sen vei.

--Jaa, oikeastaan se oli niin, että... alkoi Söderling, mutta Söderlingska tyrkkäi hänet vaikenemaan, kun samassa tullipäälysmieskin kysyi:

--Tiedätekö kuinka paljon rahaa teillä tässä oikeastaan on?

--Kyllä me kerran laskimme setelit. Sitten sitä ei ole avattu. Siinä pitäisi olla kuusikymmentäkuusi semmoisia, joissa seisoo kymmenen, ja kuusikymmentäkahdeksan semmoisia, joissa on viisi.

--Siis ainakin ... elähän vielä ... viisi kertaa kuusikymmentäkahdeksan ... se on kolmesataa neljäkymmentä... ja kymmenen kertaa kuusikymmentäkuusi, se on ... Se on kuusisataa kuusikymmentä... Siis ainakin tuhat guldenia....

--Paljonko onkaan nyt gulden meidän rahassa? kysyi pastori, muuatta seteliä tarkastaessaan.

--Minä luulen, että yksi gulden on yhtä paljon kuin kaksi kertaa meidän markka, sanoi Söderlingska.

--Se tekisi siis kaksi tuhatta markkaa! Ja paalien kanssa neljä viisi tuhatta.

--Semmoinen summa! Sehän on vasta rahaa se! kuuluu väkijoukosta.--Pävää

--Pävä Bööen isäntä

--Sehän on kokonainen omaisuus! sanoi Bööen isäntä Saukon omistaja.

--Ja sen te olisitte voineet pitää lyhentämättä jos olisitte tahtoneet, sanoi pastori.

--Ei me olisi voitu eikä tahdottukaan, sanoi Söderlingska.

--Minä tarkoitan, ettei ainakaan kukaan olisi voinut tietää eikä kaivata mitään, elle te olisitte itse tulleet ilmoittamaan.

--Olisihan sentään tainnut yksi tietää sanoi Söderlingska, surunvoittoisesti hymähtäen.

--Oli tehtävä niinkuin on oikein, sanoi Söderling.

--Epäilemättä... tietysti, tietysti.... Täytyy kuitenkin olla Söderling tehdäkseni niinkuin te nyt ... kaikki eivät toden totta olisi tehneet.

Tullipäälyismies oli pannut paperit takaisin koteloon ja sitonut sen nauhalla ja pistänyt silmäasit rintataskuunsa.

--Jaa-a! Jäsiitä sieväsumma löytäisiksi.

Tekeytyen niin tyyneksi ja rauhalliseksi kuin suinkin voi virkkoi Söderlingska:

--On ajateltu, ettei tehdä mitään vaatimuksia löytäisistä

--Miksi ei? Ollaanko Saukossa niin rikkaita, ettei kelpaa se, mitä meri antaa ja minkäläki sallii pitää?

--Eipätietenkään.... Mutta tämä on nyt hiukan niinkuin erikoisempi tapaus sen ruumiin tähden, kun sitä ei voitu saada siunattuun maahan ja kun se nyt tapaturmaisesti tuli niinkuin riistetyksi ... niin se nyt lyöniin kovin luontoa vastaan että pitää siitä mitään. Sen kyllä pastori parhaiten ymmärtää

--Minä ymmärrän, ymmärrän ja minä...

--Se on nyt sentähden meille ja lapsille vähän niinkuin omantunnon asia, eikäsille mahda mitään, että on arkatuntoinen ... olisihan raha ja tavarakin tarpeen, mutta sitä on nyt semmoinen kuin on ... sen pastori kyllä parhaiten ymmärtää...

--Minä ymmärrän ja minua ilahduttaa mitä suurimmassa määrin saada olla semmoisen teon todistajana, ja minä tahdon saada sanotuksi sen tässä kaikkien kuullen, että tunteakseen ja tehdäkseni niinkuin Söderling nyt, täytyy olla ... täytyy olla--Söderling ... sillä kuka tahansa sitä ei vain olisi tehnyt.

--Ei totisesti kuka tahansa, sanoi Böen isäntä mutta ... tuota ...
niinpäniin ... kuulkaas, Söderlingska ... tulkaas tänne!

Mutta pastori jatkoi vielä

--Söderlingska on kerran vielä vahvistanut minua siinä mitä olen aina sanonut, että jos meidän on löytävä sitä oikeata, vanhan ajan rehtiä väkeä niin on meidän mentävä hakemaan sitä saaristomme ulkoriutoilta, missä meri pauhaa ja myrskyt vinkuvat kovemmin kuin muualla, karkaisten kansan siveellistä selkärunkaa, taistellesanne joka päivä silmä silmää vastaan kuoleman kanssa. Ystävä, minä sanon vain: se oli suuremmoisesti tehty!

Hän oli pyöreäliikkeinen, herkkämielinen, heleämielinen entinen laulaja, M. M:isti, ja hän meni, liikutettuna puristettuaan Söderlingin ja Söderlingskan kättä Söderlingska niiasi syvään, ja hänen leukaansa repi.

Kun Söderling ei osannut muuta sanoa, sanoi hän:

--Pastori on vain hyvä ja tulee ampumaan haahkoja ... kylläniitäön jo säästettykin.

--Kiitos, kiitos.

Söderlingska pisti he pastoriin jalkaan.

--Herra pastori ... saanko minä sanoa pari sanaa kahden kesken: mahtaisiko pastori samalla voida lukea haudan hukkuneelle ... meistä se olisi niin suotavata, että tulisimme vaikka erikoisesti sitä varten noutamaan ... jos se käy pänsä?

Melkein kyyneliin heltyen taputti pastori Söderlingskaa hartioihin.

--Mielelläni minä sen teen, että luen rukouksen ja siunauksen aaltojen yli ... oikein mielelläni minä sen teen....

Sitten pastori meni ja papinkello alkoi soida.

--Niin, minunkin täytyy mennä sanoi tullipäällysmies ... tuolla tulee laivakin. Jaa, minä otan siis tänä ja talletan sen ja menettelen sen kanssa, niinkuin laki ja asetukset vaativat. Kaikkein ensiksi on lähetettävä teidän allekirjoittamanne ilmoitus tullikammariin. Enkä minä nyt rupea kaavaketta muuttamaan, jossa seisoo, momentti kolme, että ilmoittaja pidättä itselleen pelastuspalkkiona sen, mikä hänelle lain ja asetusten mukaan on tuleva....

--Ei, ei. Herra tullipäällysmies tekee vain, niinkuin laki ja asetukset vaativat, sillä se, mikä on oikein, se on oikein.

--Pelastuspalkkio teidän on nostettava ja kuitattava. On sitten eri asia, mihin sen käytätte, Eihän tänänyt minuun kuulu ja ennätetään siitä vielä mutta jos aiotte antaa sen takaisin laivayhtiölle tai

vakuutusyhtiölle tai tavaranomistajalle tai kenen vahingoksi haaksirikko lopulta tulee, niin se on minusta nurinkurista, ettäte, köyhä kalastajat, rupeatte rikastuttamaan rikkaita yhtiötä Antakaa sitten ennemminkin johonkin hyvään tarkoitukseen, kirkolle tai koululle tai sivistysrahastolle tai mihin vain. No jaa, Söderling odottaa minua tässä minätulen kohta, mennään sitten meille allekirjoittamaan paperi, siinä täytyy olla teidän nimenne. Paalit saavat olla toistaiseksi siellä missä ovat, ellette tahdo tuoda niitä tänne. Tai ehkätehdään niin, ettäminä tulen itse noutamaan ne tullipurrella, niin saadaan samalla ampua haahkoja ja pitää turskasiimaa.

Tullipäällysmies meni, pieni, paksu, pulleaposkinen, monisanainen, lihavaniskainen herra, entinen merikapteeni, silmä ulkona pästä kiiltonapit väähdellen pullealla vatsalla, päässävalkoinen virkalakki.

Kirkkolaiva laski juuri rantaan, ja väki riensi laivasillalle sitä vastaan.

* * * * *

Söderlingien isäntä Saukkosaaren molempien puoliskojen omistaja, talonpoika ja maakauppias, oli seisonut siinä ja vartonut, korvallistaan ruopien ja suutaan mutistellen.

--Tuota noin ... niinpäniin ... mutta kuulkaahan.... Olisitte vain pitäneet rahat, niin olisi koko Saukko nyt ollut teidän.

--Olisiko isäntämyönyt?

--Milloin tahansa ... mitäminäniilläkaruilla kallioilla ja kalavesillä joita en tarvitse, kun en kuitenkaan itse kalasta.

--Paljoko isäntäolisi tahtonut?

--Puolesta siitärahasta olisitte saaneet sekäoman osanne että naapurinne.

--Eihän kuitenkaan olisi ollut oikeata iloa ostaa sitärahoilla, joita ei olisi voinut katsoa oikealla tavalla saaduiksi.

--Raha kuin raha.... Kylläse olisi siinäajan ollen mennyt. Aikansa olisi tunnossa kangerrellut kuin rikka silmässä mutta kylläse olisi sulanut.

--Isäntäajattelee samoin kuin pappi.

--Olisi se mennyt.... Mutta löytäiset pitääteidän nyt ainakin pitää Elkäölko hulluja, ettärupeatte tässävielätekemään lahjoja herrojen kassoihin. Mitäse räntää On niilläitsellänkin rahaa. Ja on teillä muutenkin jo tarpeeksi sitäkunnian ja rehellisyyden mainetta.

--Ei me sitätaivoitellaksemme. Meistävain tuntui, niinkuin ei muutenkaan olisi voinut, sanoi Söderling.

--Eihän isäntävaan naapurille myö kysyi Söderlingska.

--En. Sitäminäen tee ... en ainakaan teidän osaanne ... ja milläpäise sekään ostaisi.

--Eihän tiedä...

XI

Alettiin soittaa yhteen. Laivasta tuleva väki riipaisi mukaansa Söderlingskan. Törmäänoustessaan kuuli hän sanottavan takanaan: »Onko se tuo tuossa vihreässähameessa ... jolla on iso virsikirja kainalossa?»-- »Se se on.»--»Viisi tuhatta ... ajatelkaas.» Kun astuttiin tapulin holvin alitse yhteenpuristettuna joukkona, kiersi Väisalmen pitkä luotsioldermanska päänsäjäelleen, kuin jotain etsien, ja kun näki, nyökkäsi silläkuin tunnustaen kaikkien muiden yli ja puolesta.... Mistä ne nyt laivassa tulleetkin jo olivat ehtineet saada sen tietää? Ja mitä siinänyt lie heistäniin erinomaista?... Ne näyttivät kuiskuttelevan toisilleen ja katselevan häntävieläkirkossakin.

Penkin päässäkäytävien risteyksessäoli istunut ihan tuntematon tyttöja luovuttanut heti pyytämätapaikkansa Söderlingskalle.

Ei, eihän sitämitenkään olisi voinut tehdätoisin, vaikka sitten niillä rahoilla olisi voinutkin ostaa Saukon ja koko maailman. Eihän tässämiten olisi voinut istua väärin saadun tavaran tallettajana.... Kun oli niinkuin koko kirkkoväki olisi juossut kuin minkäihmeen jälessä

Etteivä luulisi, ettähän heidän katsomistaan katsoo ja ihmettelemistään etsii, tuijotti Söderlingska menojen alkamista odottaessaan päätään kääntämätäsuoraan eteensäalttarille, jonka taulu kuvasi vapahtajaa kulkemassa vettämyöden, vedellätyttymässäolevan venheen luo, toinen käsi ojennettuna vajoavaa Pietaria kohti, toisen käden sormi toruen ylhäällä... Se kun ei usko, niin sentähden se uppoo.... Kovin oli kulunut alttariliina ja liikainenkin se oli ja kultaus sen tupsuista ihan vaskeksi vaalennut. Sen päälläoli kolmihaarainen puinen, maalattu kynttiläjalca. Uudet olisi kirkko näkynyt tarvitsevan alttarikalut ... sadalla markalla ehkäsaasi sekäliinan ettäuuden metallisen kynttiläjalan.... Mikälie se sivistysrahasto?... Antaisi pastorille sen satasen ja pitäsi itse loput, jos jotain jäsi täteeksi. Olihan sitäsiinäkin lahjaa yhden köyhän osaksi, ettäantoi kerta käellen pois viisi tuhatta.... Koska laki ja oikeuskin vaatii, ettäpelastuspalkkio otetaan päätä Ja koska Kallekin siihen suostui. Helgalle ei tarvitseisi puhua mitään,

Lukkari veisasi:

~läsure, sielun', maailmaa,
~läjattele tavaraa,
~läpyydäkatoovaa.

Ah, toivo, turvaa Herraan vaan,
Ain' armolliseen auttajaan.

... Juuri niinhän se on ja niinhän sen pitääolla.

Maailma turvaa tavaraan
Ja luottaa turhaan kunniaan,
Ma Herraan Jumalaan,
Ja uskon vahvast', ettähän
Mua auttaa aina häädässän'.

... Voi kuinka sekin oli oikein sanottu!

Viel' olet yhtäväkevä
Ja iäi aina pysyvä
Kuin alust' olit sä
Tee sielun' rikkaaks' sinussa.
Niin pysyn aina rikkaana.

... Ei saa luottaa tavaraan. Enkähän minäsiihen luotakaan. Eikähän meillä luota siihen kukaan. Siksihän meilläei sitäolekaan eikätarvitse ollakaan sen enempi kuin on. Meidän täytyy tulla toimeen sillä mikä meilläon ja minkäme rehellisellätyöläänme voimme ansaita ja mikämeille kuuluu oikeuden ja totuuden mukaan. Ei se ole se rikas, joka tahtoo tavaraa, vaan se on rikas, joka tekee sielunsa rikkaaksi--se pysyy aina rikkaana.

Virren loputtua oli niinkuin olisi kirkon läpi kulkenut semmoinen humaus, kuin koko kirkkoväki olisi ollut sitämieltämitävirsiäkin, jonka olivat veisanneet.... Saahan ne veisata. Vaan kuinka monet heistätehnevä, niinkuin virressäveisaavat?

Joku kosketti Söderlingskaa kylkeen. Se oli vieressäistuva vanha Römanska.

--Ihanko totta, ettäolette löytäneet viisi tuhatta ettekäitse pitäneet mitään?

--MistäRömanska on sen kuullut?

--Kaikki siitäpuhuvat. Ei ole semmoista vieläkoskaan kuultu.--Olinhan minäsiinääänken. Sanovat muidenkin löytäneen, mutta eipäs ole kukaan muu tullut ilmoittamaan saaliitaan.

--Ketekämuut?

Pastori astui juuri alttarille.

Tuommoista alttari- ja messupappia sitäsitten saa hakea! Joka noin sanelee rukoukset ja helähtyttelee ilman urkuja ja mitään. On muka jonkinjoutava korupappi, heliseväsanainen, maailmanmielinen. Entäpäse nyt onkin palkintotuomarina kilpapurjehduksissa ja kalastelee ja ampuu lintuja ja tekee seuraa ja laulaa herrain kanssa, kun kerran hoitaa virkansa ja

julistaa puhdasta jumalansanaa! Osaisi kai se itkettää ja saisi kai se heräyksiäkin aikaan yhtähyvin kuin se opettajattaren Kaarssonikin, jos tahtois... Säilyyn katsomatta se kylläön yhtäystävällinen ja alhainen kaikille. Vaan eipäs ole vielä milloinkaan astunut jalallaan Korsun puolelle. Kyllä pysähtyy ja tervehtii ja haastaa heillekin, kun tapaa, mutta ei mene milloinkaan vieraaksi, vaikka kuinka kättäkö.

Pastori oli lukenut rukoukset ja synnintunnustukset ja messusi: »Herra olkoon teidän kanssanne», ja koko sydämensäsyvydestävastasi Söderlingska yhdessä seurakunnan kanssa:--»Niin myös sinun henkesi kanssa.»

Kun saarnavirren viimeinen vässy oli menossa, nykäsi vierustoveri taas Söderlingskaa kylkeen:

--Se oli eilen ollut ampumassa Söderskrissätullipäälysmiehen kanssa ja olivat olleet ulkona vielä tänäkin aamuna, niin että juuri ja juuri ennätivä kirkkoon.

--Sittenhän siinä ei ole mitään, koska kerran ennätivä.

--Eipäei.--Ja kun ei viikolla pääsyt rippikoulultaan. »Pyhä» siitävain muistuttelevat. Niilläön nyt helluntaisilla parhaallaan taas rukouksensa ja hengenvuodatuksensa koululla. Meidänkin Hulda meni sinne ja teidän Helga myös. Kaarlssonkin on siellä Voisivat ne ainakin kirkkoaikana pitää lomaa.

--Jos nyt kuunneltaisiin.

Pastori oli saapunut saarnatuoliin, polvistunut ja painunut rukoukseen. Kun hän siitänousi ja suoristihe ja antoi katseensa kulkea yli kirkon, oli Söderlingskasta, niinkuin se olisi pysähtynyt häneen ja kiintynyt erityisesti juuri häneen ... hyväntahtoisesti, ystävällisesti, ikäänkuin:--»Vai niin, siinäkösinäolet... Minätarkoitin todella sitä mitääken sanoin.»

Tietään, että ajatuksensa saarnan aikana aina pyrkivä menemään omia teitä, Söderlingska nyt oikein pätänäläpähti kuunnella ja painaa mieleensä joka sanan. Ja kun pastori painoi päänsäännettömään Isämeitänsä niin teki Söderlingskakin samoin ja luki sen hiljaa hänkin ja ehti juuri saada omansa loppuun samalla kuin pastorikin omansa. Hän luki puoliäänään pastorin mukana rukoukset ja koetti parhaansa mukaan seurata virsikirjasta päivän evankeliumia. Hiukan tosin pastori pääsi jättämään lehteäkään, mutta lopussa he taas kulkivat rinnan ja sulkivat yhtäkaa kirjansa, jotka heillämolemmilla olivat yhtäsuuret. Niitä oli Saukossa useatkin kerrat oikein kädestäpitäen verrattu toisiinsa ... ne olivat samaa ränttiä ja painetut samana vuonna Frenkkelin ja pojan tyköä Turusa. Joka kerta käydessään se yhä uudelleen penkoo kirjavasun ja kääntelee ja katselee vanhat aapiset ja katkesmukset ja postillat. Sitävanhaa raamattua se selailee tuntikaudet ja se onkin niin vanha, ettei se sanonut sen vanhempaa näheensä vaikka se on nähnyt niitä paljonkin. Niitä ei ole enää helppo saada rahallakaan. Kun olisi semmoinen, josta ei olisi ainoatakaan lehteäpoissa, niin voisi siitä

kuulemma saada satakin markkaa. Se on sen mielestäpyhäkirja ikäänkuin sitäpyhempi, kuta vanhempi se on, ja kuta useampi siitäon autuuttaan etsinyt ja sen siitälöytänyt. Ja moni on sen niistälöytänyt, eiväkäne ole rääyiksi käsiin hajonneet, niinkuin hajoovat nykyajan kirjat. Helga ei väitävanhoista, silläpitäällä aina uusia. Mutta naapurilla ei ole uusia eikävanhoja. Virsikirja tuolla raukalla kuitenkin lienee, luultavasti akkansa nimiin, mutta käyttäkösitäakkakaan, se on toinen asia. Eivä ole osanneet opettaa lapsiaan sen vertaa, ettänuo olisivat päässeet edes ripille, vaikka ovat jäkämiehiäjo kumpainenkin. Vaan sitä nuo tahtonevatkin, ettei heidän lastensakaan korvissa, enemmän kuin heidän omissaankaan, saisi tunnon vastuksina soida Jumalan soimaava sana, tekiväpäsitte mitätahansa. Käyhän synninteko silloin reilusti kuin pakanoilta. Aikansa se menee, mutta mistä otat isämeitäi kuolinhetkellä kun tulee kiire lähtöviimeiselle tuomiolle, jos et sitäole elässäi oppinut? Sen verran pitäisi kuitenkin jokaisen viljelläjumalansanaa, että osaisi Herran rukouksen milloin tahansa. Ettei kävisi niinkuin entiselle laivurille, jonka köin pääläkelluessaan, olisi pitänyt rukoilla, mutta eipäosannutkaan, vaan täytyi pyytäärenkiään: »Lue sinä hyvä mies, joka osaat, se vielä kerran minunkin puolestani, kun minäen osaa.» Menee se aikansa heiltäkin, miten kuten menee, mutta kuinkas sitten, jos venhe keikahtaa ... ja se saattaa keikahtaa milloin talaansa, kun kiusataan jumalaa niissäilmassa tahansa.... Meidän lapset oppivat lukemaan Helga jo viidennellä ja Kalle seitsemännellä Sentähden niilläonkin niin hyvä tieto sanasta ja sentähden niistäon tullutkin vanhempiinsa niin arkatuntoisia, ettäsaattaa olla jo vähän liikaakin, ja niin vastahakoisia kaikelle sellaiselle ettäottaa ja anastaa ... niinkuin onkin koitettu opettaa ja neuvoa.... En luule, ettäkoko tässäkirkkoväessäon ketään muuta, joka olisi pakotta antanut pois viittätuhatta. Kukapa heistä kykenisi sen tekemään? Ei nyt ainakaan nämäkirkkosaarelaiset, jotka nylkevä herrasväkiään ja kiskovat Helsingin hinnat maidosta ja kalasta ja kaikesta muusta, mistäsuinkin saavat. Ja kylläne rannastaan korjaavat mikäsinne tulee eikäole tullariin asiaa, vaikka tuo on ihan potattipellon aidan takana.... Siksi se sitten onkin niin ihmeellistä ettei älistelystäloppua, jos on jokukaan, joka ei....

Söderlingska häkähti pois nästäomistaan siihen, ettäpastori yhtäkkiä vaikeni. Joko se lopetti? Mitenkäminänyt taas näh haihduin? Mitäse puhuikaan? Mitäminäviimeksi ajattelinkaan? Lienee pastori kuinka hyvin puhunut....

Ei pastori kuitenkaan vieläollut lopettanut, hän piti vain pienen loman ja jatkoi sitten. Ja nyt Söderlingska kuuli ja painoi mieleensäjoka sanan:

»Rakkaat sanankuulijat! Pävän teksti antaa meille vieläväillisesti aihetta puhua myöskin omastatunnosta. Oi, kuinka sen laita on huonosti meidän maassamme täänkyä Tuskin menee päivää ettemme kuulisi puhuttavan kavalluksista ja petoksista ja ryöäyksistä ja uskottujen varojen ja tavarain vilpillisistäanastamisista. Isänmaan ystävä kansan ystäätuntee syväsurua sitähändessä ja kuullessaan. Mitätuleekaan meidän kansastamme, jos näh jatkuu! On niinkuin olisi epärehellisyyden määelinjuuriamme jäytänässä Ennen ei niin ollut, ennen ei semmoisesta niin paljoa kuultu. Mistäse tulee? Kuinka tällainen muutos on

mahdollinen? Se tulee siitä että meidän tajuntamme oikeasta ja väärästä on himmentynyt, että meidän omatuntonne on menettänyt herkkyytensä niinkuin kompassi, joka on joutunut raudan läheisyyteen. Se rauta, joka saa meidän omatuntonne, meidän siveellisen johtoneulamme näyttämään väärin, se on se rajaton maallisen tavaran rakkaus ja hillitön nautinnon ja pikaisen rikastumisen himo, joka on vallannut kaikki kansanluokat, ylhäiset niinkuin alhaisetkin. Se on se, joka saa omatuntonne äänen heikkenemistään heikkenemään ja lopulta kokonaan mykistymään.»

--Tuolla se tarkoittaa naapurua, ajatteli Söderlingska.

»Mutta voi sitä ihmistä jolle hänen omatuntonsa ei enää sano mitään! Tuleepa kerran hänen matkallansa yö tai yllättä hänet merellä usva, jolloin ei tähtiä tuika eikä kuu kumota. Mihin hän silloin joutuu? Kuinka hän silloin löytää pelastavan väylän pois karien keskestä joiden yllä ja ympärillä meri ärjyy? Oi, kuinka paljon, paljon on niitä jotka ovat antaneet omatuntonsa magnettineulan mennäniin pilalle, ettei heillä elämässään ole siitä mitään johtoa!»

»Mutta onhan, jumalalle kiitos, toki niitäkin, jotka eivät ole päästäneet rahan- ja rikkaudenhimoa mykistämään omaatuntoaan, vaan jotka sallivat sen olla äänessä ottaen vaaria siitä mitä se sanoo, sen pienimmistäkin kuiskauksesta. Vielä on meillä keskuudessamme sitä vanhaa juurta, josta uudetkin vesat ehkä kerran taas versovat, sitä joka on saanut aran, herkän omatunnon perintönä esi-isiltään ja joka yhä sitäperintöön hoitaa. Se on sitä samaa polvea, joka tyytyy vielä vanhaan uskoonsa ja vanhaan raamattuunsa, jonka päällä niinkuin vankalla kivijalalla tämän Suomen kansan usko ja kunto on levännyt vuosisatoja ja johon heidän yhä vieläkin olisi elämänsä perustettava, etsien siitä autuuttaan.»

»Vaikka he saattavat eksyäkin, niin he kuitenkin omatuntonsa avulla lopulta osuvat oikeaan. He kysyvät omaltatunnonaltaan neuvoa kuin luotettavimmalta ystävaltään. He katsovat siihen kuin kelloon, ja jos huomaavat sen jättäneen, niin he tarkistavat sitä auringon, s. o. jumalansanan valossa, silloin kun se on korkeimmillaan taivaalla, minä tarkoitan: puhtaimmillaan. He antavat omaltatunnonalleen sananvuoron ei ainoastaan pyhänä vaan myöskin arkena jokapäiväisissä askareissaan, kotona ja kylässä merellä ja maalla, sanalla sanoen elämän kaikissa kohtaloissa. Ja he saavat siitä moninkertaisen palkinnon. Heidän omatuntonsa ei ole heille vaivaksi, vaan se on heille iloksi, auttaen heitä ja palkiten heitä sillä jonka vertaista ei ole mitään maailmassa: omatunnon rauhalla. Omatunnon rauha ... oi, sen ihanampaa ei voi olla, sillä se on rauha jumalassa! Katsokaa, millaisena se kuvastuu lapsen silmissä joka ei vielä tiedä mitä paha onkaan, millaisena se sykähtelee nuorukaisen povessa, kun hän on kiusauksensa kestänyt, mutta ennen kaikkea millaisena se leviää vanhuksen otsalle, kun hän on taistellut ja voittanut! Maailma on hänelle hänen elämänsä ehtoolla kuin kevään aamu, taivas on hänelle sininen ja pilvetön, ja meri yhtäsininen kuin taivas, sillä hänen sydämessään asuu rauha, tunnon rauha. Kuinka ihanaa olisikaan, jos me kukin kohdastamme tekisimme niin kuin omatunto meitä vaatii, kuinka hyvä meidän silloin olisi elää tässä ajassa ja tulevassakin! Siihen auta meitä abba, rakas isä Ammen.--Rukoilkaamme.»

* * * * *

... Ettäpitääsaada kuulla niin kaunista puhetta! Ettäpitääihmisen osata puhua tuolla tavalla! Hän jonkinjoutava korupappi! Ettäpitääosata sanoa niin paikalleen! Aivan niinkuin se on ja niinkuin sen pitääollakin. Sillänäkeehän sen joka päivä mihin se vie, kun ihmiset eivät kuuntele omaatuntoaan eiväkäte, niinkuin se käkee. Parhaiten se nähdään Korsuista.... Saattaahan kylläkuka tahansa eksyjä joutua kiusaukseen. Eikähän aina hoksaa, miten pitäsi milloinkin tehdä Mutta silloin kun sen hoksaa, niin ei saa sulkea omantunnon suuta, vaan pitääantaa sen puhua, mitäse tahtoo.... Ei pitäsi milloinkaan sulkea omantuntonsa suuta. Hetihän minun omatuntoni minua siitäkolehaisikin. Koko ajanhan se minua kangerteli. Heti kun ruvettiin nostamaan paaleja maihin ja niitäsinnen käkemään, niin oli sellainen tunto, ettänyt tässämenee jokin väärään. Jos tuli kohta tieto siitäruumiista, niin en olisi mennyt ollenkaan koko kaupunkiin. Hanna ja pappakin siinäpitkin matkaa eksyttivä.... Mutta kukas se lopulta sanoi, ettäannetaan kaikki ... niinkuin annettiin ja niinkuin pitikin. Enhän minämitenkään tahdo silläkehua. Muuthan ne tässä ovat minua kehuneet enkäminä Mikä minäolen, vaivainen syntinen.... Liikojahan pastori luulee, jos luulee, ettämeistäölisi esimerkiksi kenellekään. Eihän meilläkään tehdäkaikeaa, niinkuin pitäsi. Paljonhan minäturhasta tuituttelen ja kiukuttelen, Söderlingillekin, vaikka tiedän ja näen, ettähän koettaa parastaan. Minkäpähän sille mahtanee, ettäon hitainen ja saamaton, niinkuin koko sen sukukin.... Elettähän meillä ja jos ei eletä niin kuolla. Ja elettäsiinhän meillähyvinkin, jos ei olisi surua Helgan hoidosta ja jos Kalle saisi semmoisen tytön, joka ei katsoisi pirtin ahtautta, vaan tyytyisi olemaan siinä missämuutkin. Tulisihan siinäväjemmäkin, sitten kun kerran aika papasta jätäsi.... Ja jos nyt sitten saadaan lain mukaan se löytääspalkkiokin.... Koska kerran sanotaan, ettärehellisyys maan perii, niin periköön. Kun ne sitä kerran niin tarjottelevat.... Olisihan jo liikaa maallisen maineen tavoittelemista, jos ei sitäottaisi, ja saattaisi herätäitsessä ylpeyttäja kateutta muissa ihmisissä... Se voi tehdä tuhannen, ehkä enemmänkin ... mutta antakootpa, minkähaluavat.... Kylläolisi tuo alttari uuden liinan ja uusien kynttiläalkain tarpeessa. Onhan ihan ilmeinen häpeä ettätuommoisia näytetään kirkossa. Kun Sorvilahden vanha friiherrinna lahjoitti tuon kruunun, niin tehtiin siitälmoitus ja julkinen kiitos kirkossa.... »Antaisit, hyväHerra Jeesus, minulle anteeksi kaikki pahat teot, rikokset ja synnit.... Jos en muista olla, niinkuin olla pitäsi, niin tule minun luokseni noin kuin tulet tuossa Pietarin luo ja nosta toinen sormesi ja ojenna käsi avuksi hukkuvalle, eläkääna minun vaipua paatumukseeni ja epäskooni.»

Söderlingska istui kirkossa jumalanpalveluksen loppuun saakka, kuuli messut alttarilta ja veisasi loppuvirren, jä vieläkuulutuksiinkin eikä tehnyt, niinkuin suurin osa muusta kirkkoväestä jotka hyökkäivä ulos, heti kun laiva huusi lähtöään saarnan loputtua.

Ja kun hän niin tuli ulos kirkosta, oli hänen niin hyväja helppo ja leppoisa olla ja oli niinkuin olisi saanut kaikki tähänastiset syntinsä anteeksi. Ja maailma oli tapulin edustalta katsoen juuri ihan niin kuin pastori oli sanonut sen olevan sille, jolla on tunnon rauha: oli paisteinen päivä taivas oli todella ihan pilvetön eikä niinkuin aamulla

puolipilvinen ... ja meri osasi sitten olla niin sininen, ettei se olisi voinut tulla sen sinisemmäksi!

Laiva oli jo poissa ja laituri tyhjä Purjevenheitäviiletti Kirkkoulapalla kuin kilpuripurjehduksessa, latvapurjeet mastossa. Heidänkin venheessään olivat purjeet jo levitetyt. Söderling näkyi istuvan sikari hampaissa pollarin päässä... Olisihan pitänyt saada ennen lähtöä kuppia kahvia leipurissa, mutta olkoon nyt....

--Se sitten vasta oli saarna....

--Niinkö?

--Etkösinäsitten ollutkaan kirkossa? Sitäon miestä Missäsinäsitten olit?--Mistäsinäolet saanut noin hirmuisen suuren sikarin?

--Tullipäällysmies vei minut kirjoittamaan sen ilmoituskaavakkeen alle.

--Olisit kai sinäsieltäsihti ehtinyt vieläkirkkoonkin?

--Tiedähän, millainen se on, kun se kerran saa käsiinsä Sen piti saada tarjota ja jutella ja näyttelläkaikki pyssynsäjä uudet haahkakuvansa ja täytetyt lintunsa ja muut ... ja sillätavalla siinäaika meni....

--Tuliko ilmoituskaavakkeesta pyyhityksi mitään?

--Niin mitä?

--Sepäse siitäpelastuspalkkiosta.

--Ei siitämitään pyyhitty.

--Hyväon.--Missämuut ovat?

--Kalle istuu tuossa purjeen takana.

--EntäHanna ja Helga?

--Hanna ei tulekaan. Oli mennyt laivaan ja pyytänyt toimittamaan kirstunsa tullivahtimestariin ensi tilassa.

--Meni menojaan hyvästin heittämitä MitäKalle sanoo?

--Ei tuo juuri mitään.

Samassa tuli Helga ystävänsäkanssa, rientäen rinnettäalas.

--Saako Hulda tulla mukaan?

Olisi tehnyt mieli sanoa:--Pysykön täälläpyhine henkineen.... Mutta täytyihän sen tietysti kuitenkin päästä

--Tervetulemaan vain, jos neiti tyytyy siihen, mitämeilläon....

--Olenhan minäennenkin tyytynyt.

--No sitten.

Lähdettiin. Tytö istuutuivat kokkaan, toisiinsa kiinni, Söderling ja Kalle istuivat perään. Söderlingska laittoi itselleen mukavan paikan keskelle venhettäisen maston juureen, josta hän venheen kallistuessa saattoi nähdä laidan yli. Laskettiin myräkkeitä. Tuuli oli tasainen, mutta kuitenkin tarpeeksi voimakas. Väylä vei suorana reittinä ensin ulos kirkkolahdesta Kirkkoulapalle, sitten sen yli Väisaaristoon ja siitäs saarien lomitse Saukon selälle, jossa matka oli puolessa ja jonka takana ulkona meressä nähti Saukkosaari, yksinänen luoto, viimeinen asuttu maa, syrjässä kaikalta väylältä

* * * * *

--Kyllänyt sitten on korea säi sanoi Söderlingska, kun venhe oli päässyt vauhtiinsa.

--Oikea kirkkosäi sästi Söderling.

--Siinä kääntyvä danskolandilaiset omalle reitilleen ... ne saavat luovia ne.

--Hyvin ne vain luovii.

Kulettiin Luotsisaaren ohi. Oldermannin venhe oli laskenut ankkurinsa satamaan ja riisui juuri purjeitaan.

--Eikö oldermanni ollutkaan kirkossa, koska tulee tuossa ruuhella vastaan?

Pitkö oldermanska nousi ruuheen, ja ukko alkoi soutaa häntä maihin, kun oldermanska kai sanoi hänelle jotain, koska ukko lakkasi soutamasta ja känsi päänsä Söderlingeihin.... Tiesi sen, mitä ne puhuivat. Pian puhuu siitä koko saaristo!

--Oli vahinko, tytö, ettette olleet kirkossa. Pastori messusi taas niin kauniisti, ja saarnasi myös.

--Kaunis äni hänellä kyllä on, sanoi opettajatar, suu supussa.

--On hänellä muutakin, joka tahtoo ymmärtää

--Valtiokirkon tavallinen korupappi ... ilman uskoa ja oikeaa henkeä

--Mahtaneeko sitä olla niin paljon enemmän teidän Kaarssonin lännekaan.

--Ei hänelle rukous ainakaan ole mikään ulkoläksy, niinkuin jostain kaavakirjasta opittu.

--Jaa, jaa, kyllä tuo tiedetään....

Ei Söderlingska nyt kuitenkaan väittänyt ruveta nästäsen enempiä vättelemään. Pitäkö uskonsa ja pappinsa, minäpidän omani. On nähty ne omin sanoin rukoilemiset--mitkä Helgankin.

--Mistäpastori sitten saarnasi? kysyi Helga, kuin sovittaakseen.

--Hyvästäomastatunnosta ja tunnon rauhasta.

--Sehän oli hyväteksti.

--Olihan se ... sille, joka osasi ymmärtää

Tytöt supattivat omiaan, Kalle istui eteensä tuijottaen, Söderling ohjasi ja imi sikariaan ja sytytti sen tuontuostakin, kun se sammui. Söderlingska vaipui omiinsa. Tuli mieleen, mitä Korsut sanovat, kun saavat tietää... »Niinhän toki ... mitenkäs toki muuten ... mekin aina ilmoitetaan tulliin»... Ulkokullatut, sopii mennänyt ja tehdäsämoin. Se on ehkä pakosta nyt, täläkertaa, kun paalit tuli ilmi.

Oli tultu Väisaarien salmesta Saukon suurelle selälle. Siellä puhalsi itätuuli voimakkaammin ja aalto oli suurempi. Venhe alkoi nousta ja laskea, vuoroin puskien aallon harjalle kuin vihassa, vuoroin kuin lauhtuneena liukuen siitä alas, sihisten ja kuin itsekseen sopottaen. Söderlingskan korvissa kummitteli, niinkuin se olisi koko ajan tahtonut sanoa jotain--mutta mitä? Se tuntui kuin tietävän jotakin jostakin, enemmän kuin kukaan ihminen--mutta mitä? Oli kuin se olisi ollut oikeassa tehdäjotain, uhannut, mutta sitten taas tyyntynyt ja päättänyt jätäsän tekemät. Silloin tälön loksahdella ja kurahtella vuotovettä pohjalautain väissä... Siinäolotaisiin, jos joku määkaaripuu--ja mäihän ne kai olivat kohta kaikki--rusahdella poikki ja pari lautaa longahtaisi liitoksistaan. Siinäolisi ihminen pian veden varassa, yksi omine tekemine rukouksineen ja pyhine henkineen, toinen hyvine tönneen ja hyvine ominetuntoineen ja tunnonrauhineen ja ihmisten kiitoksineen ... eikä taitaisi tulla vedenpäläkelijäkätään vaipuvalle ojentamaan ... tuonne taitaisi seisautua vähän ulomma sormeeseen toruen nostamaan.... Ei auttaisi mikään, pohjaan, pohjaan menisit kuin kivi--jollei ehkä Korsu sattuisi näkemään kiikarikallioltaan ja ehtisi apuun.... Huh! Mutta johan minäihan joutavia, terve ihminen keskellä päätä... Ja ennen minämenen vaikka pohjaan kuin kivi, ennenkuin annan sen tulla auttamaan.

--Huh! Helga, anna minulle saalini sieltätuhdon alta, ja kietaise omasikin ympärillesi, ettet kylmety ... ne ovat siinäsamassa käässä... Tytöt, laulaisitte jotakin lämpimiksenne.

--Mitä mamma tahtois, että me laulaisimme?

--Mitä vaan.

Tytöt lauloivat:

Hän sinun purttasi täläjo ohjaa,
Maailman myrsky kun mylvien soi.
Hän on sun toivosi ankkuripohja,

Eikäsun purtesi hukkaa voi.
Autuuden rantaa
Kohti se kantaa,
Sieltäjo kirkkahin koittavi koi.

--Kylläse sitten vuotaa kauheasti tänämeidän vanha räjä

--Se on vain se ylimmäsen laidan ravistunut liitos, joka kallistuessa vuotaa, sanoi Söderling. Siirtykäävähän enemmän toiselle puolelle, niin se lakkaa.

--Eikönuo vuotane alemmat niinkuin ylemmäkin. Ainahan meidän venheet vuotaa, niin purret kuin ruuhetkin.... Ollappa kerran venhe, joka ei vuotaisi.

--Saa semmoista venhettähakea. Tytö alottivat uuden virren.

Ja vaikka nyt uhkaava ulappa on
Ja raivoten mylvivi myrsky,
Ja vaahtoa aaltojen tyrsky.
Ja eessäön pimeys loppumaton,
En pelkää on valoisa matkani pää
Ja Jeesus mun purttani johtaa,
Jo kaukana kauniisti hohtaa
Mun kotini kirkas--en matkalle jää

Söderlingskan ajatukset olivat taas kulkeneet omia teitään. Kun tytöt olivat lopettaneet, virkkoi hän:

--Mahtaisiko pysyäveden pääläsemmainen ihminen, jolla ei olisi mitään syntiä jos näet semmoista olisi ... tai joka olisi tunnustanut kaikki syntinsä ja saanut ne anteeksi ... tai joka ei olisi tietten tahtoen valehdellut, ei pettänyt, ei puhunut pahaa lähimmäsestään, ei tekeytynyt muita paremmaksi, ei himoinnut maallista tavaraa eikä ihmisiltä maallista mainetta ... jonka omatunto ei kykenisi häntämistään moittimaan?

--Mitämma tarkoittaa?

--Onko opettajatar nähnyt sitä kuvaa Ytterkarin vanhassa kirkossa, jossa pyhä mies kuuluu soutavan kiven pääläsaaresta toiseen?

--On sielläkyläsemmainen kuva katolisen uskon ajalta.

--Miksi mamma sitä kysyy?

--Muuten vain johtui sekin tässä mieleeni.

Jonkun ajan kuluttua kysäsi Söderlingska taas:

--Mikä on oikein ero katolin uskon ja meidän uskon välillä?

--Kuinka minänyt oikein sanoisin ... katolin usko on oman vanhurskauden usko, joka opettaa, että ihminen tulee autuaaksi hyvistä töistään, mutta

meidän uskomme opettaa, ettäihminen vanhurskautuu uskon kautta ilman lain tötä

--Etteiväköhyvä työ mihinkään kuuluisi?

--Niinhän se sanoo Lutheruskin postillassaan, tiesi Söderling.

Hetken kuluttua sanoi Söderlingska taas:

--Pastori lupasi tulla siunaamaan sen ruumiin....

--Sittenhän on kaikki hyvin tehty ... kaikki, kaikki! puhkesi Helga.

--En tiedä onko kaikki tehty, mutta en ainakaan minätiedä mitäpitäsi vieläteh däparemmin, jurahti Söderlingska. Ja olisiko tarvinnut autuudekseen sitäkään ... koska uskolla pääsee?

--Jumala siitämeitäkerran vieläpalkitsee.

--Sitäet sinätaida tietäeikätaida tietääkukaan muukaan, mitäjumala tekee tai jätätekemätä

Lähestyttiin kotisaarta.

--Saanko kiikarin, sanoi Kalle isäleen.

Saatuaan sen hän tarkasti ensin kotirantaa ja sitten Korsun sataman kohtaa.

--Sielläön rannalla niinkuin jokin säkki, mikälie.

--Mikäsäkki? Anna tänne!--Eikötötisesti olekin sielläse meidän potattisäkki! Virolainen on siis ollut tääläsillaikaa.

--Ja on vieläkin.

--Missä? Jaa, sielläön todellakin naapurin kallion takana vieras vimppele.

XII

--Nyt saamme pian kuulla kunniamme, sanoi Söderlingska, kun näki ukin astuvan tuvan ovesta, samalla kun hän itse hyppäsi venheen kokasta maihin.

Mutta--ihme ja kumma kaikille--ukki asteli tynnosti vastaan, parhaimmalla päälän, silmä pestyinä parta ajettuna ja pyhäraatteet yllään. Ja ihan selvänä

--Iltaa, pappa! Terveisiä kirkosta!

--Kiitoksia.

Sen silmissä ja suun ympärillä oli kuitenkin kuin jotain ivansekaista ilmettä, ja oli sitä näennäkin jotain. Tuvassa odotti uusi ylläys.

--Katsos pappaa, kun on keittänyt kahvitkin! Ja kattanut pöydänkin, kupit, sokerit ja kaikki.

--Ajattelin, että sinun tekisi hyvä saada jotain suuhusiin.

--Niin tekeekin!

Toisten juodessa kahvia istui ukki etukumarassa, mutistellen suutaan ja mulautellen silmiään, mutta ei näyttänyt aikovan rakentaa riitaa, ei ainakaan vielä.

--Pastori ja tullipäällysmies käskivät sanoa hyvin paljon terveisiä Ne oikein kädestäpitäen kysyivät, miten pappa jaksaa.

Mutta ei se näkynyt sen erikoisemmin kiinnittävän ukin mieltä.

--Ne tulevat pian tänne ampumaan haahkoja ja laskemaan turskasiimaa, niin pian kuin pastori on saanut pidetyksi rippikoulunsa. Eikös ole hauskaa, että pappa taas saa mieluisiaan vieraita?

Vastaukseksi ruiskahti vain kaarisylki lattialle.

--Ohoh, anteeksi, se meni vahingossa.

--Ei se mitään, pappa sylkee vaan.

--Tullipäällysmies tulee tullipurrella ja viepi samalla mennessään paalit, sanoi Söderling.

--Soo-o.

--Ja pastori tulee ja lukee haudan! sanoi Helga.

--Kenenkä haudan?

--Senpärumeihin ... mereen....

--Ne ilmoitettiin--paalit?

--Ja rahat myös.

--Jahah ... paalit ja rahat myös, venytteli ukki.

Hetken kuluttua hän kysyi merkitsevästi:

--Näyköniistä papereista siellä mikäs laivan nimi oli, josta ne olivat joutuneet pois?

--Margaretha van Amsterdam.

--Miksi pappa sitäkysyy?

--Ilman vain. On hauska tietää kuka sai omansa.

Laskien ensimmäisen kuppinsa pöydälle sanoi Söderlingska, tekeytyen huolettomaksi.

--Virolainen näky käyneen jätännäspotattisakin.

--Kävihän se.

--Ottiko se mitämaksua vaivoistaan?

--En tiennyt tarjotakaan--eikäminulla olisi ollut millämaksaakaan.

--Mitätuo muuten?

--Mitäpä tuo.

Näki kaikesta, ettäkukolla oli hampaankolo täynnä mutta ettei hän tahtonut päästäsisäsieltä niin kauvan kuin vieras oli sisällä Kun opettajatar ja Helga kahvinsa ryyppätään olivat menneet ulos, sanoi Söderlingska:

--No, pappa purkaa nyt vain, mitähänellään sydämellään.

--Ei minulla ole mitään purkamista.

--Sanoiko virolainen mitään siitä kun ei tullut kaupoista mitään?

--Sanoi: »Se oli siis vain semmoista akkain touhua.»

--Johon te tietysti sanoitte: »Niin oli»--

--Niinkuin olikin.

--Sanokoon virolainen mitähyvänsä mutta kylläteidän itsennekin täytyy sisimmässänne myöntää ettäsen täytyi käydä niinkuin se kävi. Silläjos yksi Korsu voikin kulkea ruumiilta ryöstänissään saappaissa, niin ei yksi Söderling voi sitämillloinkaan tehdä Niitäon niitä joilla on omatunto, ja toisia, joilla sitäei ole. On ero ihmisilläja ihmisillä Ruumiiden tavaraa ei Saukossa koskaan talleteta, tulkoon sitäsitten kuinka paljon tahansa, vaikka sata miljoonaa markkaa.

--Sanohan pilanpäten, Emma, olisitko voinut tallettaa rahat, jos ne eivät olisi olleet ruumiin? Jos sen teit, olisitko silloinkin ollut parempi kuin Korsu?

--Ja siihen minäsanon, niinkuin olen aina sanonut, ja niinkuin tulen aina sanomaan, ettävaikka minäolisoin tehnyt miten tahansa, ja vaikkei olisi

ilmoitettukaan, niin sittenkin minäsanon, että minä ja me ja minun lapseni olemme aina olleet ja tulemme aina olemaan paremmat kuin Korsu ja hänen sikiönsä... jonka olisitte saaneet kuulla pastoriltakin, jos olisitte olleet kirkonmälläkuulemassa.... Kas vain, joko nyt aletaan hyvästellänaapuriamme vain sentähden, että on maistettu hänen konjakkiaan? Pitäisi pappin kuitenkin muistaa, mitä on itse sanonut, viimeksi tämä aamuna tuossa aidan takana.... Ja mitä se muuten kuuluu tähän, miten se olisi tehty tai jätetty tekemättä jos ei olisi ollut ruumista, koska siinä kerran oli ruumis?

--Ei siinä ollut mitään ruumista! hönkäsi ukki.

--Eikö ollut ruumista?

--Siitä laivasta, Margareetasta, josta pumpulipaalit tulivat maihin, ja josta olivat ne rahat, mitkä Kalle löysi, ei ole hukkunut ainoatakaan miestä ei hiirtäkään.

--Kuinka ei ole hukkunut?

--Koska kaikki kerran pelastuivat.

--Mitä te laskettelette?

--Pumpulipaaleilla lastattu höyrylaiva Margareeta, jonka te luulette menneen pohjaan miehineen päivineen, on Helsingin rannassa ja sen miehistö myös--joka mies.

--Entä se ruumis, jolta Kalle otti salkun? Onko sekin Helsingin rannassa?

--Kalle ei ole ottanut salkkua miltään ruumiilta.

--Elkäänyt!...

--Lue tuosta!

Ukki veti poveltaan sanomalehden ja ojensi sen Kallelle.

--Mikä se on?

--Mistä te olette sen saanut?

--Viron Ansu toi.

Kalle luki ukon osoittamasta paikasta:

--Vätetty haaksirikko. Viime viikon myrsky oli vähälääiheurtaa Suomenlahdella haaksirikon, joka kuitenkin onneksi saatiin vätetyksi, kiitos olkoon miehistön ponnistusten ja onnellisen sattuman. Muutamia meripeninkulmia ulkopuolella Hylekarin majakan menetti hollantilainen höyrylaiva 'Margaretha van Amsterdam', pumpulilastilla Pernambucosta Pietariin, melkein samaan aikaan ensin potkurinsa ja sitten peräimensä Laiva ajautui avutonna kylki edellä saaristoa kohti. Nähtyään, että se

kaikessa tapauksessa joutuisi karille, päätti kapteeni, niin pian kuin Hylekarin majakka oli tullut näkyviin, jättä laivan ja koettaa airojen ja purjeiden avulla päästämajakkaan telefoinoimaan apua. Se onnistuikin. Sen tehtyään palasi miehistötakaisin laivaan odottamaan 'Assistancea', joka oli höyry päälläKotkassa ja ehti sieltähään, ennenkuin 'Margaretha' oli ajautunut saaristoon. Tunti vielä laiva olisi luultavasti murskautunut Saukon ulkopuolella oleville riutoille.»

--Mutta mitenköli rahasalkku joutunut mereen?

--Lue eteenpäin.

Kalle luki:

--»Omituisuutena mainittakoon, ettävaikka laiva siis pelastui ja samoin sen miehistö laivan paperit ja koko kassa joutuivat hukkaan. Kapteeni oli ottanut salkun, jossa niitäsälytettiin, mukaansa jätessään hyttinsä mutta siksi aikaa, kun hän auttoi laskemaan pelastusvenhettämereen, pistänyt ne pumpulipaalin vanteen alle. Kun laine samassa lö kannen yli, pyyhkäsi se kansilastina olleet paalit mereen.»

--Jako sinä Kalle, et muka olisi osannut erottaa pumpulipaalia hukkuneen ruumiista?

--Voihan olla, ettäerehdyin.

Ukin kurkusta kirahti lyhyt, pilkallinen, käheänaurahdus. Muut eivät saaneet sanaa suustaan. Sitten puhkahutti Söderlingska:

--Ja sen sinun erehdyksesi tähden annettiin siis pois kaikki, mikäolisi voitu muuten pitää?

--Juuri niin! ilkkui ukki.

--Mitenkö?--Söderling kysyi, vaikka alkoi jo ymmärtää

--Totta kai! Koska ilman sitäerehdystäei olisi ollut haaksirikkoa eikä hukkuneita ja olisi saatu jäädäsiihen uskoon, missäensin oltiinkin, että se, mikä tuli, tuli meille jumalan lähettämänä niinkuin Helga heti sanoikin, ja niinkuin se ehkänyt olikin ja varmasti olikin. Mutta nyt annettiin kaikki pois siinäuskossa, ettäsinämuka olit ryöstänyt ruumiin, jota et ollut tehnytkaan. Hän?

--Jaa, jaa ... kyllä kyllä änkytti Söderling, suu auki, silmä pyöreinä päässä

--Etköymmärsin?

Kallekin katseli melkein häntyneenä lehti polvellaan:

--Vaan eikö nyt ... eikö ole sama ... olipa se ruumis tai ei ... koska ... koska minäkerran sen ruumiina ryöstin?

--Onko se sama, jos olet ollut tekevinäsi jotain etkäole tehnytkään? Ja onko se sama, jos sinähaahkaa ampuessasi ammutkin ohi ja satutat sen kuvaan? Ja ryöstäköse ruumiin, joka ryöstäpumpulipaalin? Mitä? Luulisi sen mahtuvan sinunkin lyhyeen järkeesi....

--Ei kylläryöstäkään, mutta....

--Mutta mitä?--Ei mitään.... On siinäkin mies, joka ei osaa erottaa pumpulipaalia ruumiista! Höpsistä sanon minä etten muuta sanoisi.

--Syytäsinäpoikaa, joka itse summamutikassa sulloit menemään kaikki, löytäsetkin! äjäksi ukki.

--Se on eri asia.

--Voidaksesi taas kerrankin sanoa, kuinka paljoa parempi sinäolet kuin naapurin akka.

--Niin olenkin.

--Saadaksesi mainetta maailman täydeltä

--Jota sainkin--saarnastuolia myyden.

Isolla, ylimieliselläliikkeelläponnahti Söderlingska pöydästä Ja toisella yhtäisolla liikkeellähän tempasi lypsinkiulun astiahyllyltä

--Käänälehti, Kalle, sanoi ukki. Lue, mitäsiinävieläseisoo. Emma, elähän mene.

--Lehmäön lypsämätä

--Kuulehan kuitenkin, ennenkuin menet.

Kalle känsi lehden ja luki:

--»Ennenkuin 'Assistance' kuitenkaan ehti saapua hylkynäajelehtivan laivan luo, oli sen huomannut eräs kalastaja, purjehtinut sen luo ja ottanut sen haltuunsa. Kalastaja väittää ettähän ilman 'Assistancen' apuakin olisi voinut suorittaa laivan pelastamisen, koska laiva hänen väitteensä mukaan olisi ajautunut erään matalikon yli, mihin se ei olisi tarttunut kiinni, mutta jossa ankkuri olisi ottanut pohjaan. Laskemalla ankkurin hän olisi voinut--niin ainakin hän väittää--estäälaivan ajautumasta alempana oleville kallioille ja voinut pitääsen siinäsiiksi, kunnes myrsky olisi tauonnut, mikämuuten tapahtuikin ennen pitkä Laivan todellinen pelastaja on tosin 'Assistance', mutta kun kalastajan vaatimus pelastuspalkkion tai ainakin osan siitäsaamisesta ei sekään liene aivan perävailla, on vielämahdollista, ettätämäreipas kalastaja on vetänyt apajan, joka voi tehdähänestäkaikeksi elinajakseen varakkaan miehen. Olkoon se hänelle kernaasti suotu. Onnellinen kaappaaja on yksi meidän saaristomme rohkeimpia ja pelottomimpia miehiä tuo meren urheilijoille hyvin tunnettu linnunampuja ja hylkeentappaja, Saukkosaaren Matti Korsu.»

--Korsu!

--Ko-korsu!

--Joo--Korsu! ilkahti ukki.

Ei kuulunut kotvaan muuta kuin paperin ratinaa, kun Kalle laski sanomalehden luotaan.

Söderlingska oli lyykäntänyt rahille oven suuhun. Sanaakaan sanomatta hän nousi ja meni ulos, niinkuin unessa jotain haparoiden.

Navettaan hoippuessaan hän näki Helgan ja opettajattaren tulevan Kämesaaresta pän laulaen, kädet toistensa selän takana.

Kun hän avasi navetan ovea, ynähti hänelle lehmäparrestaankin pitkän, ikävön ynähdyksen. Söderlingska lyykistyi lypsämään. Mutta silloin repäsi häntäkiukku varpaista sormenpäihin, läpi koko ruumiin, heitätti kiulun kädestäjä mäkätti pitkäksensä viereiseen parteen kaislapahnojen päälle. Samassa tyrskähti rinnasta hampaita kiristävä koko ruumista runteleva, hillitön, kiukkuinen itku.

... Kuinka saattaa semmoista tapahtua? Eikösitten enää ole mitään oikeutta maassa eikätaivaassa? Kuinka vanhurskas jumala voi semmoista sallia? Minkä tähden annetaan toisille kaikki ja toisille ei mitään? Minkä tähden rehellisiltä oikeilta ihmisiltä vietään heidän viimeinen vähänsä roistoille annetaan kaikki maailman rikkaus?

Nyt se on saariston rikkain mies? Sitäse röhöttikin sängyssään niin, että tuskin tervehti. Nyt se voi ostaa, jos tahtoo, Saukkosaaren, ja vaikka ostaisi koko Böön tilan. Kylläisäntämyö keneltävain saa rahaa. Oli sanovinaan, ettei hän Korsulle muka myö Miksei mösi! Pian siinä rikkaina rehotetaan isäntämiesten arvossa. Kyllärahalla rankiin pääsee.

Nauravat partaansa, ilkkuvat selän takana. »Olisi ollut ... kerran saivat, ei ollut pitää»

Tarvitsiko jumalan tälätävällä pitää meitä narrinaan? Laitetaan ensin paholaiset pöytähuimaamaan ja näyttämään temppelein harjalta kaiken maailman rikkaus ja kunnia. Pannaan näkemään näkyjä keskellä päivää. Ensin annetaan Helgan rukoilla ja kuvitella mahdottomia. Ja uskotellaan, että se muka on hänen aivan erikoinen lahjansa, sairaan tytön rukouksesta saatu hänen parantumisekseen. Kännäppä sitten niin, että se olikin piru, joka lähetti rahat ja paalit. Sokaiseppas pojan silmä niin, että luulee pumpulipaalin ruumiiksi, ja aja heidä sitten tunnonvaivoihin siitä että on muka ryöstetty, vaikei olekaan ryöstetty, ja ettei olematonta vainajaa ole saatettu siunattuun maahan.... Toisille pannaan omatunto marisemaan jokaisesta jonkinjoutavasta, niin ettei tiedä mitä pitäsi tehdä että olisi oikein ... ei anneta sen saada tarvettaan mistään, vaikka hänen suuhunsa koko elänsensähtäkoon ... vaikka mitä lahjoja tehköön... Toinen jätetään siitäkokonaan rauhaan ... se saa ryöstä se saa varastaa ... tehdä mitä ikinä tahtoo ja saa siitä laivoja palkinnokseen ja kiitosta sanomalehdissäkin--saariston reippain mies.

--Ynyy--pani lehmäparresta.

Syytän minä Sillämitäpahaa minäolen tehnyt kenellekään muulle kuin itselleni? Enköminäkaikkena elinaikanani ole koettanut parastani ihmisten ja jumalan mieliksi, niinkuin olen sen sanasta oppinut? Sentähdenköminulla on isä joka juo niin, ettei näkisi selvääpäivää jos olisi milläainaa juoda? Ja nahjus mieheksi, joka kiikaroi ja katselee, mutta ei milloinkaan mitään näe? Sentähdenköminun ainoaan tyttöni on pantu parantumaton tauti, johon minulla ei ole varoja hakea sitähoitoa, minkäse tarvitseisi? Kiitokseksi kaikesta annetaan pahimman vihamieheni ehkävieläviedäviimeinenkin eläiseni. Maailman maineella, ihmisten ihailulla hyvittelään mieltäkuin kissaa pään silittämisellä niinkuin lasta mummolan kiitoksella--jolla silläsitten ei tee ei niin kerrassa mitään.... Ja tunnon rauhat luvataan ... mutta mistäminäsenkään otan, hänen poutaisen päivänsä kun en kuitenkaan olisi tehnyt niinkuin olisi pitänyt, jos en pelännyt naapurilla olevan vihiä?

--Ynyy!

... Yny, mitäynyt ... mutta minäsyytän, koska minulle käy aina vastaan, mutta minun pahimmalle vihamiehelleni aina myden.... Se pakana sitten osaakin olla ulkona missäsääsätahansa. Se sitten ei pelkääpirua eikä jumalaa, kun vain saa--ja saakoon! saakoon!

--Ynyy ... pani lehmävieläkerran, ja Söderlingskan täytyi nousta lypsämään.

»Saakoon! Saakoon!» pani yhälypsään sisänsä ja maito suihkusi samassa poljennossa täysistäutareista kiuluun. Lypsyään odottanut lehmäkatsoa maurotti mielissään, kaula koukussa ja häntäkaarella, ja pyrki nuolemaan selkää

--Onhan edes tuo Tepla....

Tippukoot kyneleet kiuluun ... tippukoot vain.

Mutta yhtäkkiäkeskeytyi lypsäntä selkäsuoristui, silmävähti ja kyynel kuivui. Pari viimeistävetäsyäjä täysi rainta korkealla kädessä riensi Söderlingska takaisin tupaan.

Sielläistuivat vieläukki ja Söderling, ja heille oli selvinnyt sama mikä Söderlingskallekin.

--Se ei ole sittenkään sanottu--! sanoi Söderling.

--Eikäolekaan! Se on vale, ettäse saa sen laivan! Siinähan seiso, että miehistökylläjäti laivan, mutta palasi kohta takaisin. Nehän eivät siis oikeastaan olleetkaan jätäneet laivaa hyllyksi oman onnensa nojaan, vaan ainoastaan poistuneet siitähakeakseen apua. Naapuri saa pyyhkiäsuutaan!

--Mitämahtaisi vaikuttaa se, ettei laivassa kuitenkaan ollut ketään silloin, kun se sen tapasi ja otti haltuunsa? sanoi Söderling.

--Vaikka! Ei se ole mitään semmoinen haltuunsa ottaminen!

--Se välttää että olisi voinut pelastaa laivan, laskemalla ankkurin.

--Välttää Mutta se ei ollut sitä vielä laskenut silloin, kun pelastuslaiva saapui, eikäs saa toteen sitäkin, että ankkuri olisi pitänyt siinä ilmassa. Ei penniäkään se saa sen enempää kuin mitä hyvät herrat tahtovat armostaan antaa!

--Jutun se siittä ainakin nostaa.

--Nostakoon! Ja kunpa nostaisikin. Ai, ai, kuinka minä olisin iloinen, jos se siittä nostaisi jutun! Käykön vain käjömään rikkaiden herrain kanssa. Kuinkas kävi Tammion luotseille melkein samallaisessa asiassa. Meni kuluista verkot ja vehkeet. Kyllä herrat aina puolensa pitää. Sen tietää mitä se semmoinen maksaa.

--Eihän ole sanottu, että se rupeaakaan riitaan, jos näkee....

--Sekö? Se rupeaa! Sitä pitäisi yllyttää siihen ... pannaan Bölen isäntä yllyttämään. Saadaanpa nähdä että sitä yösillosokeudella, että se rupeaa riitaan. Ostamatta jää Saukkosaari! Olisipa se ollutkin! Olipas toki sittenkin vanhurskas jumala! Onpas vielä oikeuttakin maailmassa. Oikein minä jo äskettäin näin, että luulin tulevani kipeäksi.... Nyt on minusta ihan yhdentekevää saatiinko me mitään vai oltiinko saamatta, kunhan ei tullut sitä hopeää että Korsu sai laivan.

--Pyyhkäse sitten suutasi ja ole tyytyvänen.

--Ei tiedä ollenkaan, pappa, millä tässä vielä pyyhitään suutamme vuoden ja vuorokauden kuluttua, kun kruunu on ottanut omansa. Taisi pettyä Hanna pahasti, mutta hyvä vain siltä kohdalta. Se hyväsiittä ainakin oli. Ja saadaan nyt ainakin nämä Matrosoffin ostokset maksetuksi. Ajattelin jo, että pitääkö näitä viedä tänne takaisin.--Pappa, elkööhän menkö Söderling, varrohan vähän.

--Kalle näkyy siellä kokoavan verkkoja.... Miehet pysähtyivät kuitenkin oveen, sillä Söderlingska oli vetänyt matkakirstun keskelle lattiaa, avannut sen ja alkanut sitä kaivaa.

--Arvaako pappa, mitä tässä on?

Kirstusta nousi neliskulmainen, soikulainen, neljästä kulmastaan somasti yhteen liitetty valkoinen pahvikäärö ja pahvikäärön sisästä tuli olkivaippaan verhottu pullo.

--Mitä se on?

--Totikonjakkia teille.

--Anna sitten tänne!

--Maltetaan mieleemme! Jos minä annan teille heti kaikki, niin juotte sen yhteen menoon eikä jättä mität tarjota pastorille ja puuplakaanille.

--Eikö kutsuta naapuriakin yhteen iloon?

--Olkaa te....

Sitten tuli arkusta sikarilaatikko.

--Etpä arvaa, Söderling, mitätäs säön?

--En minä vain osaa arvata.

--Sikareja sinulle ... parhaitapa pitäsi ollakin eikä mitään kaupantekistä varaa ... kymmenen penniäkappale.... Siin' on.... Ei mutta ... katsohan niitä rakkareita! Minä pyysin täden laatikon ja kehtaavat antaa vajaan ... yksi, kaksi, kolme ... kolme sikaria on poissa. Pidetään mielessä kun mennään maksamaan.... En minä kuitenkaan olisi Matrosoffista tuota uskonut, mutta tässä maailmassa ei nyt näy pitävän luottaa kehenkään ... ei niin ainoaankaan, ei muihin kuin itseensä

--Mahtaisiko nyt maksaa vaivan ruveta rakentamaan riitaa parin kymmenen pennin tähden, virkkoi Söderling, silmä sirrallaan, ikenet irvellään, puraisten poikki saamansa sikarin päin.

--En minä sen rahan tähden, vaan sen rehellisyyden.--Tekisikö teidän mielenne saunaa, miehet?

--Pyhäiltänako?

--Totisaijut minä ainakin keitän.--Mutta, herra jumala, jos pastori tulee ja tahtoo lukea haudan! Eihän sillä voi luettaa hautaa pumpulipaalin yli!

--Tulee kai ne nyt hänellekin lehdet!

--No niin, totta kai ... minä olen ihan pästäni pyörällä... Mutta nyt minä vasta oikein ymmärän jumalan tarkoituksen, kun se ei antanut sen vahingon tapahtua, että se olisi ollut ruumis. Sillä ei se semmoinen mereen siunaaminen kuitenkaan olisi ollut oikeata siunaamista, niinkuin oikeaan vihittyyn maahan ... aina se olisi sittenkin ollut siinä mieltä kangertelemassa. Ei tahdottu syyttää meidän päälle semmoista syytä että meidän tähtemme olisi kukaan hukkunut, vaikka kyllä kai olisi ansaittu.... Miltä maistuu sikari?

--Hyvä sikari tänäön, myhänti Söderling, huulet torvella.

--Eikös pappi sytytäkään omaansa?

Ukki ei ollut vielä oikein leppynyt.

--Mahdoit tuoda oikeata suutupakkaa.

--Tyttö veisaavat siellä niin kauniisti.... Tuota niin ... mitä minun

pitikään ... niin, ettävaikka se nyt ei käänsikään itseään ihan puhtaaksi ... mutta kylläse lie ollut koko kolahdus. Mahtoi olla ensin miehelläharja pystyssä kun keksii laivan ja nousee siihen ja luulee saavansa sen pitää ja uskoo koko maailman voittaneensa, ja sitten tuleekin oikeat isännä ... eikäsaa sen enempääkuin minkähyvä herrat tahtovat annossaan antaa, ja ovat jo ehkäantaneetkin, enintään sikarin ja ryyppyn.... On se nyt ihmettämä kummaa, tämämaailman meno. Juuri kun näytti sakeimmalta, ettänyt se vasta oikein päiväpimenee.... Mutta hyvä se on ihmiselle, ettäjumala meitä väistäpaneekoetukselle, säkättää pelottelee, vaikkapa vain suottakin, ettämitenkäpaljon me pelästyisimme ... ja kylläminäpelästyinkin.... Sanokoon sanomalehti mitäsanoo.

Söderlingska oli puuhannut siinä tulta viritellen, pannen saijuvettä kiehumaan, ja pienenteli sokeria polvellaan, kun Kalle tuli ilmoittamaan, ettäsilakkaverkot ovat venheessä... tulisiko joku toverina laskemaan?

--Menkääkaikki kolme, niin joudutte sitäpikemmin takaisin, ennenkuin vesi jäähtyy.... Yhhyh ... siitähän se kuitenkin on se oikea eläminen ... ei ole tosiasiunausta meren hylkyjen jäässähouhottamisesta....

Miehet menivä, turpa höyryten. Ukkikin oli sytyttänyt sikarinsa.

--Kalle, kuulehan ... pistätuo taskuusi ja pureksi heitämennessäsi.

--Mitätäsäön?

--Ilman vain ... karamelleja vähän ... pilanpäten ... ota....

Kalle otti ... ottipas. Se nyt sitten vasta on poika ... kukahan olisi toinen tehnyt niinkuin hän?... Ja Helga myös ... niin arkatuntoisia ja toisellaisia kuin muiden ihmisten lapset. Minä olen mitäön ja sokea ja käsitteämön.... Kylläsilläön kaunis ääni tuolla opettajattarella.

Ja Söderlingskakin huilahutti pöytäpyyhkiessään virrenvässyn, minkä sattui muistamaan:

Ihminen, miks kerskaillet,
Tomu, tuhka olet vaan!

... Olisi se ollut tupsaus, jos käkettiin paalit ja rahat ja naapuri antoi kiukuissaan ilmi ... ja rupesivat meitäepälemään ja meiltä etsimään ... mutta oli toki varjelijansa.

Ja kuppeja pestessään huilahutti hän toisen vässyn:

Ah, autuas, ken armosta
Saa pahat tekons' anteeks,
Se, jonka syytä jumala
Ei anna tulla kanteeks'!

--Voi, voi sentään, kuinka sen ihmisen sitten on helppo olla, jolla on puhdas omatunto!

End of the Project Gutenberg EBook of Omatunto, by Juhani Aho

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK OMATUNTO ***

This file should be named 8omat10.txt or 8omat10.zip

Corrected EDITIONS of our eBooks get a new NUMBER, 8omat11.txt

VERSIONS based on separate sources get new LETTER, 8omat10a.txt

Produced by Robert Connal and the Online Distributed Proofreading Team.

Project Gutenberg eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the US unless a copyright notice is included. Thus, we usually do not keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

We are now trying to release all our eBooks one year in advance of the official release dates, leaving time for better editing.

Please be encouraged to tell us about any error or corrections, even years after the official publication date.

Please note neither this listing nor its contents are final til midnight of the last day of the month of any such announcement. The official release date of all Project Gutenberg eBooks is at Midnight, Central Time, of the last day of the stated month. A preliminary version may often be posted for suggestion, comment and editing by those who wish to do so.

Most people start at our Web sites at:

<http://gutenberg.net> or

<http://promo.net/pg>

These Web sites include award-winning information about Project Gutenberg, including how to donate, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter (free!).

Those of you who want to download any eBook before announcement can get to them as follows, and just download by date. This is also a good way to get them instantly upon announcement, as the indexes our cataloguers produce obviously take a while after an announcement goes out in the Project Gutenberg Newsletter.

<http://www.ibiblio.org/gutenberg/etext03> or

<ftp://ftp.ibiblio.org/pub/docs/books/gutenberg/etext03>

Or /etext02, 01, 00, 99, 98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91 or 90

Just search by the first five letters of the filename you want, as it appears in our Newsletters.

Information about Project Gutenberg (one page)

We produce about two million dollars for each hour we work. The time it takes us, a rather conservative estimate, is fifty hours to get any eBook selected, entered, proofread, edited, copyright searched and analyzed, the copyright letters written, etc. Our projected audience is one hundred million readers. If the value per text is nominally estimated at one dollar then we produce \$2 million dollars per hour in 2002 as we release over 100 new text files per month: 1240 more eBooks in 2001 for a total of 4000+ We are already on our way to trying for 2000 more eBooks in 2002 If they reach just 1-2% of the world's population then the total will reach over half a trillion eBooks given away by year's end.

The Goal of Project Gutenberg is to Give Away 1 Trillion eBooks! This is ten thousand titles each to one hundred million readers, which is only about 4% of the present number of computer users.

Here is the briefest record of our progress (* means estimated):

eBooks Year Month

1	1971	July
10	1991	January
100	1994	January
1000	1997	August
1500	1998	October
2000	1999	December
2500	2000	December
3000	2001	November
4000	2001	October/November
6000	2002	December*
9000	2003	November*
10000	2004	January*

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation has been created to secure a future for Project Gutenberg into the next millennium.

We need your donations more than ever!

As of February, 2002, contributions are being solicited from people and organizations in: Alabama, Alaska, Arkansas, Connecticut, Delaware, District of Columbia, Florida, Georgia, Hawaii, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Louisiana, Maine, Massachusetts, Michigan, Mississippi, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Hampshire, New Jersey, New Mexico, New York, North Carolina, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, South Carolina, South Dakota, Tennessee, Texas, Utah, Vermont, Virginia, Washington, West Virginia, Wisconsin, and Wyoming.

We have filed in all 50 states now, but these are the only ones that have responded.

As the requirements for other states are met, additions to this list will be made and fund raising will begin in the additional states. Please feel free to ask to check the status of your state.

In answer to various questions we have received on this:

We are constantly working on finishing the paperwork to legally request donations in all 50 states. If your state is not listed and you would like to know if we have added it since the list you have, just ask.

While we cannot solicit donations from people in states where we are not yet registered, we know of no prohibition against accepting donations from donors in these states who approach us with an offer to donate.

International donations are accepted, but we don't know ANYTHING about how to make them tax-deductible, or even if they CAN be made deductible, and don't have the staff to handle it even if there are ways.

Donations by check or money order may be sent to:

Project Gutenberg Literary Archive Foundation
PMB 113
1739 University Ave.
Oxford, MS 38655-4109

Contact us if you want to arrange for a wire transfer or payment method other than by check or money order.

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation has been approved by the US Internal Revenue Service as a 501(c)(3) organization with EIN [Employee Identification Number] 64-622154. Donations are tax-deductible to the maximum extent permitted by law. As fund-raising requirements for other states are met, additions to this list will be made and fund-raising will begin in the additional states.

We need your donations more than ever!

You can get up to date donation information online at:

<http://www.gutenberg.net/donation.html>

If you can't reach Project Gutenberg,
you can always email directly to:

Michael S. Hart <hart@pobox.com>

Prof. Hart will answer or forward your message.

We would prefer to send you information by email.

****The Legal Small Print****

(Three Pages)

*****START**THE SMALL PRINT!**FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS**START*****

Why is this "Small Print!" statement here? You know: lawyers. They tell us you might sue us if there is something wrong with your copy of this eBook, even if you got it for free from someone other than us, and even if what's wrong is not our fault. So, among other things, this "Small Print!" statement disclaims most of our liability to you. It also tells you how you may distribute copies of this eBook if you want to.

***BEFORE!* YOU USE OR READ THIS EBOOK**

By using or reading any part of this PROJECT GUTENBERG-tm eBook, you indicate that you understand, agree to and accept this "Small Print!" statement. If you do not, you can receive a refund of the money (if any) you paid for this eBook by sending a request within 30 days of receiving it to the person you got it from. If you received this eBook on a physical medium (such as a disk), you must return it with your request.

ABOUT PROJECT GUTENBERG-TM EBOOKS

This PROJECT GUTENBERG-tm eBook, like most PROJECT GUTENBERG-tm eBooks, is a "public domain" work distributed by Professor Michael S. Hart through the Project Gutenberg Association (the "Project"). Among other things, this means that no one owns a United States copyright on or for this work, so the Project (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth below, apply if you wish to copy and distribute this eBook under the "PROJECT GUTENBERG" trademark.

Please do not use the "PROJECT GUTENBERG" trademark to market any commercial products without permission.

To create these eBooks, the Project expends considerable efforts to identify, transcribe and proofread public domain works. Despite these efforts, the Project's eBooks and any medium they may be on may contain "Defects". Among other things, Defects may take the form of incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other eBook medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

LIMITED WARRANTY; DISCLAIMER OF DAMAGES

But for the "Right of Replacement or Refund" described below, [1] Michael Hart and the Foundation (and any other party you may receive this eBook from as a PROJECT GUTENBERG-tm eBook) disclaims all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees, and [2] YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE OR UNDER STRICT LIABILITY, OR FOR BREACH OF WARRANTY OR CONTRACT, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES, EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGES.

If you discover a Defect in this eBook within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending an explanatory note within that time to the person you received it from. If you received it on a physical medium, you must return it with your note, and such person may choose to alternatively give you a replacement copy. If you received it electronically, such person may choose to alternatively give you a second opportunity to receive it electronically.

THIS EBOOK IS OTHERWISE PROVIDED TO YOU "AS-IS". NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, ARE MADE TO YOU AS TO THE EBOOK OR ANY MEDIUM IT MAY BE ON, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE.

Some states do not allow disclaimers of implied warranties or the exclusion or limitation of consequential damages, so the above disclaimers and exclusions may not apply to you, and you may have other legal rights.

INDEMNITY

You will indemnify and hold Michael Hart, the Foundation, and its trustees and agents, and any volunteers associated with the production and distribution of Project Gutenberg-tm texts harmless, from all liability, cost and expense, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following that you do or cause: [1] distribution of this eBook, [2] alteration, modification, or addition to the eBook, or [3] any Defect.

DISTRIBUTION UNDER "PROJECT GUTENBERG-tm"

You may distribute copies of this eBook electronically, or by disk, book or any other medium if you either delete this "Small Print!" and all other references to Project Gutenberg, or:

[1] Only give exact copies of it. Among other things, this requires that you do not remove, alter or modify the eBook or this "small print!" statement. You may however, if you wish, distribute this eBook in machine readable

binary, compressed, mark-up, or proprietary form, including any form resulting from conversion by word processing or hypertext software, but only so long as *EITHER*:

[*] The eBook, when displayed, is clearly readable, and does *not* contain characters other than those intended by the author of the work, although tilde (~), asterisk (*) and underline (_) characters may be used to convey punctuation intended by the author, and additional characters may be used to indicate hypertext links; OR

[*] The eBook may be readily converted by the reader at no expense into plain ASCII, EBCDIC or equivalent form by the program that displays the eBook (as is the case, for instance, with most word processors); OR

[*] You provide, or agree to also provide on request at no additional cost, fee or expense, a copy of the eBook in its original plain ASCII form (or in EBCDIC or other equivalent proprietary form).

[2] Honor the eBook refund and replacement provisions of this "Small Print!" statement.

[3] Pay a trademark license fee to the Foundation of 20% of the gross profits you derive calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. If you don't derive profits, no royalty is due. Royalties are payable to "Project Gutenberg Literary Archive Foundation" the 60 days following each date you prepare (or were legally required to prepare) your annual (or equivalent periodic) tax return. Please contact us beforehand to let us know your plans and to work out the details.

WHAT IF YOU *WANT* TO SEND MONEY EVEN IF YOU DON'T HAVE TO?

Project Gutenberg is dedicated to increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form.

The Project gratefully accepts contributions of money, time, public domain materials, or royalty free copyright licenses. Money should be paid to the:
"Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

If you are interested in contributing scanning equipment or software or other items, please contact Michael Hart at:
hart@pobox.com

[Portions of this eBook's header and trailer may be reprinted only when distributed free of all fees. Copyright (C) 2001, 2002 by

Michael S. Hart. Project Gutenberg is a TradeMark and may not be used in any sales of Project Gutenberg eBooks or other materials be they hardware or software or any other related product without express permission.]

*END THE SMALL PRINT! FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS*Ver.02/11/02*END*

HE SMALL PRINT! FOR PUBLIC DOMAIN EBOOKS*Ver.02/11/02*END*

copy and distribute this eBook

under the "PROJECT GUTENBERG" trademark.

Please do not use the "PROJECT GUTENBERG" trademark to market any commercial products without permission.

To create these eBooks, the Project expends considerable efforts to identify, transcribe and proofread public domain works. Despite these efforts, the Project's eBooks and any medium they may be on may contain "Defects". Among other things, Defects may take the form of incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other eBook medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

LIMITED WARRANTY; DISCLAIMER OF DAMAGES

But for the "Right of Replacement or Refund" described below,

[1] Michael Hart and the Foundation (and any other party you may

receive this eBook from as a PROJECT GUTENBERG-tm eBook) disclaims

all liability to you for damages, costs and expenses, including

legal fees, and [2] YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE OR UNDER STRICT LIABILITY, OR FOR BREACH OF WARRANTY OR CONTRACT, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES, EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGES.

If you discover a Defect in this eBook within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending an explanatory note within that time to the person you received it from. If you received it on a physical medium, you must return it with your note, and such person may choose to alternatively give you a replacement copy. If you received it electronically, such person may choose to alternatively give you a second opportunity to receive it electronically.

THIS EBOOK IS OTHERWISE PROVIDED TO YOU "AS-IS". NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, ARE MADE TO YOU AS TO THE EBOOK OR ANY MEDIUM IT MAY BE ON, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR A PARTICULAR PURPOSE.

Some states do not allow disclaimers of implied warranties or the exclusion or limitation of consequential damages, so the above disclaimers and exclusions may not apply to you, and you may have other legal rights.

INDEMNITY

You will indemnify and hold Michael Hart, the Foundation, and its trustees and agents, and any volunteers associated with the production and distribution of Project Gutenberg-tm texts harmless, from all liability, cost and expense, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following that you do or cause: [1] distribution of this eBook, [2] alteration, modification, or addition to the eBook, or [3] any Defect.

DISTRIBUTION UNDER "PROJECT GUTENBERG-tm"

You may distribute copies of this eBook electronically, or by disk, book or any other medium if you either delete this "Small Print!" and all other references to Project Gutenberg, or:

[1] Only give exact copies of it. Among other things, this requires that you do not remove, alter or modify the eBook or this "small print!" statement. You ma